

România literară

SCRITORII SI TARA

(Page 12—13)

CALITATE ȘI COMPETENȚĂ

NEVOIA de calitate reprezintă, pentru toate domeniile vieții noastre economice și sociale, un adevărat imperativ al actualității. Niciodată nu s-a vorbit mai mult despre calitate ca în anii din urmă și niciodată realizarea unei calități noi nu a apărut ca o necesitate atât de stringentă. Calitatea este astăzi resimțită, în mod justificat, drept o condiție esențială pentru progresul și dezvoltarea țării. „Deschidem noul an de învățământ — a spus secretarul general al Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la marea adunare populară consacrată deschiderii anului de învățământ 1982-1983 — în condițiile cînd întregul popor acționează cu toată fermitatea pentru îndeplinirea hotărîrilor Congresului al XII-lea, care a trasat obiectivul fundamental al trecerii României la un nou stadiu de dezvoltare și realizarea unei noi calități a muncii și a vieții, în toate domeniile de activitate“.

Preocuparea de calitate și căutarea celor mai bune
căi și mijloace pentru a o dobîndi mobilizează în chip
legitim colectivitatea națională, pătrunsă tot mai mult
de conștiința că numai în acest fel vor fi soluționate
problemele dezvoltării și ale construcției socialiste.
Iar principalul factor de natură să contribuie funda-
mental la sporirea calității este competența. Nu există
activitate în care competența să nu aibă rolul hotărî-
tor în obținerea calității, nu există domeniu în care
lipsa de competență să nu ducă, inevitabil, la scă-
derea calității. Obiectivul vital al realizării unei cali-
tăți superioare se întemeiază pe asigurarea unei înalte
competențe. Cultul calității generează în mod firesc
un cult al competenței, al pregătirii profesionale, al
însușirii și asimilării celor mai avansate cunoștințe
de specialitate. „Este necesar — a subliniat tovarășul
Nicolae Ceaușescu la începutul noului an de învă-
țămînt — să pornim de la aplicarea fermă a orien-
tărilor stabilite de partid, de statul nostru cu privire
la legarea strînsă a învățămîntului cu cercetarea, cu
producția, pentru că numai în acest fel vom reuși să
formăm cadrele cu o înaltă pregătire tehnică și pro-
fesională de care are nevoie patria noastră”.

Competența este validată numai de rezultatele obținute; în afara acestui criteriu, devine un titlu formal, lipsit de conținut real și de acoperire faptică. Adevăratele certificate de competență sînt conferite numai de calitatea muncii și a produselor, fie acestea bunuri materiale, fie bunuri spirituale. Fiindcă imperativul unei calități superioare privește întreaga viață a națiunii noastre socialiste, în toate planurile ei — politic, economic, social, cultural. Improvizarea, diletanismul, incompetența sînt, oriunde s-ar manifesta, veritabile piedici în calea progresului și a dezvoltării. Lupta pentru calitate presupune în chip obligatoriu lupta pentru competență și nu altul este sensul tuturor preocupările noastre. Istoria contemporană a lumii a dovedit limpede că fără obținerea unei înalte calități și fără asigurarea și valorificarea deplină a competenței cele mai considerabile eforturi se consumă în gol. Nici una dintre marile înfăptuiri ale socialismului în țara noastră, indiferent de domeniul la care ne raportăm, nu s-a realizat fără competență, fără o armonioasă și completă pregătire profesională. În ecuația dezvoltării problema competenței reprezintă una dintre cheile de cea mai mare însemnătate.

Indemnurile rostite de secretarul general al partidului, cu ocazia deschiderii noului an de învățămînt, ca și la întîlnirile cu oamenii muncii prilejuite de vizitele de lucru în județele Călărași, Teleorman și Vaslui, referitoare la intensificarea eforturilor pentru sporirea calității în toate domeniile de activitate pornesc astfel de la înseși cerințele realității, de la nevoile reale ale dezvoltării societății noastre socialiste. A lupta pentru calitate înseamnă a lupta pentru binele și prosperitatea patriei.

Monumentul lui Avram Iancu de la Tg. Mureș Fotografie de A. Mihalopol

Avram Iancu

PE Cimpia libertății și la Tebea, lângă monumentul său, zec de mii de oameni din toate colurile țării au comemorat pe Avram Iancu cu prilejul celor o sută zece ani de la trecerea sa la cele veșnice. Am recitat izvoarele, documentele de epocă, prea puține, și monografia lui Silviu Dragomir cu acest prilej, iar acolo, lângă monumentul său, după ce sărbătorirea se apropia de sfârșit, către apusul soarelui de duminică, am avut bucuria să ascult câteva cântări vechi rostite ca din altă lume de ciuța bătrâni ai locului în frunte cu Toader al Tebei, cântări ce le știa tot Ardealul, din sat în sat, pe care le-am auzit și eu ca prune în satul meu cîntate de bătrînii noștri care nu mai sînt, acel Imn al fanelor care merge printre luptătorii săi ca și luna printre stele, cunîndu-i cu moartea pentru izbăvirea neamului.

Poporul l-a numit Craiul Munților din adinca lui iubire pentru jertfa sa curată și dreaptă. La virsta cind alții își string mireasa în brațe, Iancu s-a cununat cu suferințele neamului și a rămas fecior întreg toată viața, ca și Tudor Vladimirescu, precum pustnicii răsăritului care încep lupta pe viață și pe moarte cu puterile întinericului.

Avram Iancu și oștirea lui din Munții Apuseni n-au putut fi înfrinți. Au fost spinzurați și arși de vii mulți dintre cei ce i s-au alăturat, dar munții cei sfinți au rămas ai celor ce-i stăpîneau de milenii. Cei ce l-au judecat după ce luptele s-au liniștit nu l-au putut găsi pe Iancu vîhovat cu nimic, n-au găsit în dreptatea lui nici o faptă a urii de oameni, nici o răzbunare, nici o silnicie.

Aşa că Iancu şi-a putut împlini în linişte destinul său de-a pătrunde sărac, pe veci în inimile poporului său pe calea jertfei de sine.

Iancu a știut să-și facă prieteni, tribunii cei apropiați dintre cele mai luminate conștiințe ale vremii, ei însuși fiind și un mare cărturar, dind astfel luptei sale o dimensiune spirituală care l-a pus pe gânduri pe toți adversarii săi. Forța morală a acestora, crescută în școlile înalte ale Blajului și Sibiului și mai ales pe amvoanele satelor românești în spiritul scripturilor sfinte, au stîrnit respectul și admirația chiar în rîndul dușmanilor direcți, astfel că Avram Iancu este părinte al neamului pentru todeauna. Pridvoarele bisericuțelor de lemn, în multe din ele la intrare păstrează chipul lui Iancu și al lui Horea ca pe relicve sfinte, la vedere, acolo unde oamenii își scot căciulile și se îmbracă în priviri de păienjenisul lacrimii aducătoare aminte a celor jertfiți pentru dăinuirea noastră și în istoria de suferință a poporul român.

Adaug aici un cuvint de prețuire postului Adrian Păunescu, rîvine și osteneților sale ca această sărbătoare de dimensiune națională să fi putut avea loc într-un climat care îngăduie și stimulează generațiilor mai tinere, solidarizarea cu valorile nepieritoare ale istoriei noastre, cu ceea ce este nobil și pilduitor din istoria umanității.

Ioan Alexandru

România literară

DIRECTOR: George Ivaşcu. Redactor
şef adjunct: G. Dimisianu. Secretar
responsabil de redacţie: Roger Câm-
peanu.

Din 7 în 7 zile

Dialogul la nivel înalt româno-guineez

LA invitaţia tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România, şi a tovarăşei Elena Ceauşescu, luni, 20 septembrie, a sosit la Bucureşti, într-o vizită de prietenie, tovarăşul Ahmed Sekou Touré, secretar general al Partidului Democrat din Guineea, preşedintele Republicii Populare Revoluţionare Guineea, împreună cu tovarăşa Andree Touré.

Confirmind bunele relaţii stabilite între România şi Guineea, dialogul la nivel înalt româno-guineez reprezintă un eveniment de mare importanţă în evoluţia continuă, rodnică a raporturilor dintre partidele, ţările şi popoarele noastre, marturisind elocvent voinţa celor două state de a contribui la crearea unui climat de pace, securitate, colaborare şi înţelegere între toate ţările lumii, la lichidarea subdezvoltării şi instaurarea unei noi ordini economice mondiale.

Pe agenda actualelor convorbiri dintre cei doi preşedinţi au fost înscrise probleme majore ale relaţiilor bilaterale, ca şi aspecte principale ale situaţiei internaţionale. Transpunerea în fapt a înţelegerilor stabilite cu prilejul precedentelor întâlniri a marcat benefic, pe multiple planuri, cursul ascendent al relaţiilor româno-guineeze, creându-se condiţii favorabile pentru amplificarea şi aprofundarea colaborării, mai cu seamă prin extinderea relaţiilor comerciale şi a cooperării în producţie.

Examinarea principalelor aspecte ale situaţiei internaţionale a evidenţiat încordarea gravă prin care trece omenirea şi necesitatea stringentă a soluţionării diferendelor pe calea tratativelor, a reluării şi continuării politicii de pace, destindere, colaborare şi respect al independenţei naţionale. Problema centrală a vieţii internaţionale — s-a subliniat, într-un acord deplin, în cursul convorbirilor — o reprezintă încetarea cursei înarmărilor, dezarmarea, în primul rând dezarmarea nucleară, asigurându-se astfel dreptul suprem al fiecărei naţiuni la viaţă, la libertate, la pace. Lichidarea decalajelor dintre ţările bogate şi ţările sărace, instaurarea unei noi ordini economice mondiale, bazată pe egalitate şi echitate, importanţa convocării unei conferinţe la cel mai înalt nivel a ţărilor în curs de dezvoltare, la care să se discute problemele privind extinderea cooperării, a întăririi unităţii lor de acţiune ar avea — s-a reliefat în cadrul convorbirilor de la Bucureşti — o deosebită însemnătate pentru dezvoltarea în perspectivă a omenirii.

O serie de probleme zonale — generatoare de conflicte ameninţând pacea lumii — au stat, de asemenea, în centrul convorbirilor la nivel înalt româno-guineez: reglementarea situaţiei din Orientul Mijlociu pe cale politică şi realizarea unei paci globale în această regiune, încetarea confruntării militare dintre Irak şi Iran, importanţa restabilirii unităţii şi solidarităţii ţărilor africane pentru consolidarea independenţei naţionale şi accelerarea progresului economic şi social, solidaritatea cu lupta dreaptă a poporului sud-african împotriva apartheidului, situaţia din Europa şi necesitatea sprijinirii eforturilor pentru încheierea cu rezultate cât mai bune a reuniunii de la Madrid.

Consensus realizat în cadrul convorbirilor purtate de preşedinţii Nicolae Ceauşescu şi Ahmed Sekou Touré la Bucureşti pune în lumină relaţiile prieteneşti dintre România şi Guineea, contribuind la dezvoltarea colaborării dintre cele două ţări, la întărirea climatului de pace şi destindere în viaţa internaţională.

Evenimentele grave din Liban

ATROCITĂŢILE comise în Beirut de vest, ca urmare a încălcării brutale de către Israel a rezoluţiilor Consiliului de securitate al O.N.U., a înţelegerii intervenite privind încetarea focului şi dezagajarea militară, a ocupării ilegale de către forţele militare israeliene a Beirutului de vest, au trezit profunda indignare a opiniei publice din ţara noastră. Agenţia română de presă, prin declaraţia dată publicităţii marţi, face cunoscută poziţia guvernului român faţă de recente evenimente grave din Liban; condamnarea fermă a atrocităţilor comise la Beirut împotriva populaţiei civile palestiniene şi a noilor acte agresive ale armatei israeliene în Liban — ocuparea părţii de vest a oraşului. Guvernul român cere cu toată hotărârea încetarea necondiţionată a agresiunii israeliene împotriva poporului libanez şi a populaţiei palestiniene care trăieşte în această ţară şi retragerea imediată a tuturor trupelor israeliene din Beirut şi de pe întreg teritoriul Libanului.

„Guvernul român — se arată în Declaraţia Agenţiei Române de presă — consideră că ultimele evenimente din Liban, evoluţia situaţiei de ansamblu din Orientul Mijlociu arată încă o dată cât de actuală şi utilă este convocarea unei conferinţe internaţionale, sub egida şi cu participarea activă a O.N.U., cu participarea tuturor statelor şi a părţilor interesate, inclusiv a Organizaţiei pentru Eliberarea Palestinei, singurul reprezentant legitim al poporului palestinian, pentru dezbateră şi reglementarea tuturor problemelor din zonă, pentru instaurarea unei păci globale, juste şi durabile în această parte a lumii“.

Cronica

Viaţa literară

Cenaclul „Flacăra” la Blaj şi la Tebea

Fotografie de Sorin Postolache

■ La capătul unui lung turneu prin oraşele ţării, ca şi în primăvară, la Putna şi la Suceava, când s-a aniversat suirea pe tron a Domnului Moldovei, Ştefan cel Mare, Cenaclul „Flacăra” a consacrat două impresionante manifestări, la Blaj şi la Tebea, în zilele de 18 şi 19 septembrie, comemorării a 110 ani de la moartea lui Avram Iancu. În faţa miilor şi miilor de tineri veniţi din toate părţile ţării, pe Cimpia Libertăţii din Blaj, lângă mormintele cărturarilor şi luptătorilor pentru dreptate, egalitate şi frăţietate, pentru unirea cu Ţara, ca şi în veci-

nătatea monumentului lui Avram Iancu de la Tebea, spectacolele Cenaclului „Flacăra” au depăşit cu mult caracterul lor cunoscut şi au avut, prin spiritul patriotic ce a însuflit miile de participanţi la această sărbătoare a poporului român, dimensiunile unor manifestări naţionale. La Tebea, spectacolul de sub cerul senin al Țării Zarandului a urmat momentelor comemorative din faţa mormintului şi din biserică, unde a fost evocat destinul de revoluţionar şi de patriot neînfriat al lui Avram Iancu în şirul de jertfe din lupta pentru liber-

tate a naţiunii române. Şi de această dată s-a adevărit că muzica şi poezia pot să a-runce acele înalte punţi de spiritualitate în orizontul ne-cuprins al iubirii de ţară, de adevăr, de frumos şi de jertfă pentru binele poporului tău, aşa cum în manifestările acestui prestigios cenaclu s-a adevărit de fiecare dată.

La invitaţia poetului Adrian Păunescu, au răspuns şi au participat la sezătorile Cenaclului „Flacăra” în scopul cinstirii lui Avram Iancu poezii Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Ion Horea şi Valeriu Armeanu, precum şi istoricul Vasile Netea.

Decada cărţii româneşti

■ Între 1-10 octombrie, ample manifestări în toate judeţele ţării. ■ „Saloane ale cărţii” ■ Organizarea de „Zile ale editurilor”.

Organizată în întreaga ţară, în perioada 1-10 octombrie sub egida Consiliului Culturii şi al Educaţiei Socialiste, în colaborare cu Consiliul Central al U.G.S.R., Comitetul Central al U.T.C., Centrocop şi U.N.C.A.P., „Decada cărţii” din acest an, ajunsă la a XV-a ediţie, se va desfăşura sub semnul întâmpinării apropiatei Conferinţe Naţionale a Partidului Comunist Român.

Acţiunile programate să aibă loc vor reflecta realităţile sectorului editorial, stimulând în acelaşi timp activitatea de popularizare şi răspindire a cărţii beletristice, de artă, social-politice, ştiinţifice etc. în limba română şi în cele ale naţionalităţilor conlocuitoare.

Sint prevăzute întâlniri ale cititorilor din întreprinderi, instituţii, şcoli, fa-cultăţi, unităţi agricole cu scriitori şi redactori din

edituri, simpozioane, mese rotunde, dezbateri pe marginea publicării şi răspindirii cărţii de toate genurile, a unor serii şi colecţii de larg interes. Un accent deosebit se va pune pe difuzarea şi popularizarea documentelor de partid şi de stat, a operei tovarăşului Nicolae Ceauşescu.

În 13 localităţi din ţară se vor organiza „saloane ale cărţii” unde vor avea loc însoări şi prezentări ale unor recente apariţii editoriale, întâlniri cu membri ai asociaţiilor scriitorilor şi ai cercurilor şi cenaclurilor literare, seri de poezie.

În cadrul acestei ediţii a „Decadei cărţii româneşti” se vor organiza, în majoritatea judeţelor, „Zile ale editurilor”, prilejuri pentru realizarea unor dialoguri între masele de oameni ai muncii şi reprezentanţii editurilor, dezbateri asupra planurilor de apariţii pe anul 1982 şi în perspectivă, asupra unor serii şi colecţii editoriale.

În spiritul colaborării

■ În cursul vizitei făcute în ţara noastră de către delegaţia Uniunii Scriitorilor din R. P. Chineză, formată din Wei Wei, secretar al Uniunii, şi Zhang Zhiming, vicepreşedinte al Asociaţiei scriitorilor din Beijing, a avut loc o întâlnire la Uniunea Scriitorilor la care au participat Dumitru Radu Popescu, preşedintele Uniunii, Alexandru Balaci, George Bălăţă, Laurenţiu Fulga, vicepreşedinţi, Traian Iancu, director, şi Radu Lupan, şeful serviciului de relaţii internaţionale. Cu acest prilej, au fost discutate probleme ale adâncirii şi amplificării relaţiilor dintre cele două uniuni şi căile concrete de promovare a cunoaşterii reciproce de literatură.

■ De asemenea, preşedintele Uniunii Scriitorilor, Dumitru Radu Popescu, s-a întâlnit cu Iurii Kojevnikov, din U.R.S.S., cunoscut traducător de literatură română.

SEMNAL

■ Tudor Vianu — **STUDII DE FILOZOFIA CULTURII**. Continuând colecţia „Biblioteca de filosofie a culturii româneşti”, în care a apărut până acum Tradiţia istorică despre întemeierea statelor româneşti de Gheorghe I. Brătianu, volumul îngrijit de Gelu Ionescu şi George Gană reia texte din ediţia de Opere, vol. VII—IX tipărită la Editura Minerva. (Editura Eminescu, 1982, 470 p., 22 lei).

■ Şerban Cioculescu — **POEZII ROMÂNE**. Studii asupra poeziei clasice şi moderne. (Editura Eminescu, 1982, 462 p., 28 lei).

■ Ioana Dinulescu — **CĂLĂTORII DE RECUNOASTERE**. Versuri de debut. (Editura Scrisul Românesc, 1982, 86 p., 8,25 lei).

■ Vasile Dima — **VOINICEL DE PAPADIE**. Ciclurile de versuri pentru cei mici, Două vorbe pentru mama, Primii paşi, Pomul de lărnă, Dincolo de poarta casei sint ilustrate de Angi Petrescu Cipărescu. (Editura Ion Creangă, 1982, 96 p., 19 lei).

■ Ionel Maftei — **PERSONALITĂŢI IEŞENE**. După cele 3 volume apărute între anii 1972—1978, acest al patrulea volum continuă, pe lângă prezentarea biobibliografică, unor personalităţi ieşene din diferite domenii de activitate, şi prezentări de scriitori, neinclusi în volumele anterioare: Mihail Bantaş, Gr. Bărgăuanu, Ioan Botez, Mihail D. Cornea, Titus Dunka, Matyia C. Ghyka, Ioan Iancu, Aurel Lambrino, Alecu Leonard, George Lesnea, Ana Măşlea, Octav Păncu-Iaşi, Al. Philippide, Corneliu Ponei, Mihail Sevastos etc. (Lucrarea este editată de C.C.E.S. al Judeţului Iaşi, 312 p., 16 lei).

■ Aurora Alucă — **„LAMURA”**. Indice bibliografic al revistei bucarestene editată între 1919—1928. (Apare sub auspiciile Bibliotecii centrale universitare „Mihail Eminescu” — Iaşi, XVII + 274 p.).

■ Emília Pardo Bazán — **CONACUL DIN ULIOA**. Romanul, datînd din 1896, este tradus, în colecţia „Clasicii literaturii universale”, de Dumitru Dumitrescu. (Editura Univers, 1982, 270 p., 14,50 lei).

■ V. P. Borovička — **ŞTIŢI LA CÎT APUNE SOARELE, DOMNULE GENERAL?** Traducere de Nicolae Nicoră. (Editura Dacia, 1982, 290 pag., 16,50 lei).

LECTOR

■ Pentru o şi mai promptă reflectare în cadrul acestei rubrici a ultimelor apariţii, rugăm editurile şi autorii să ne trimită exemplare de semnal.

Calendar

■ 26.IX.1907 — s-a născut Dan Botta
■ 26.IX.1916 — s-a născut Xenia Stoe
■ 26.IX.1932 — s-a născut Ştefan Oprea
■ 26.IX.1947 — s-a născut Dumitru M. Ion
■ 26.IX.1957 — s-a născut Cleopatra Lorinţiu
■ 27.IX.1933 — s-a născut Grigore Hagiu
■ 27.IX.1934 — s-a născut Marie Hinoveanu
■ 28.IX.10.X.1882 — s-a născut Vasile Părvan (m. 1927)
■ 28.IX.1931 — s-a născut Valeriu Răpeanu
■ 28.IX.1932 — s-a născut Leonida Teodorescu
■ 28.IX.1940 — s-a născut Ion Iancu Lefter
■ 29.IX.1812 — s-a născut Eudoxiu Hurmuzachi (m. 1874)
■ 29.IX.11.X. 1888 — s-a născut Iorgu Iordan
■ 29.IX.1908 — s-a născut Ion Dămian
■ 29.IX.1931 — s-a născut Marosi Barna
■ 30.IX.1908 — s-a născut Maria Constantinescu-Piteşti

■ 30.IX.1916 — a murit Mihail Săulescu (n. 1888)
■ 30.IX.1932 — s-a născut Ovidia Babu Buznea
■ 1.X.1878 — s-a născut Vasile Demetrius (m. 1942)
■ 1.X.1892 — a murit G. Sion (n. 1822)
■ 1.X.1900 — s-a născut Ana Carelina-Jordănescu
■ 1.X.1915 — s-a născut Virgil Stoenescu
■ 1.X.1926 — s-a născut Alexandru Miran
■ 1.X.1927 — s-a născut Nestor Vornicescu
■ 1.X.1929 — s-a născut George Niculescu-Mizil
■ 1.X.1940 — s-a născut Mihail Mihaluc
■ 2.X.1847 — s-a născut Francisc Hossu-Longin (m. 1935)
■ 2.X.1900 — s-a născut Tiberiu Vula (m. 1975)
■ 2.X.1911 — s-a născut Miron Radu Paraschivescu (m. 1971)
■ 2.X.1944 — a murit E. Fundolanu (n. 1898)

■ 3.X.1832 — s-a născut Vernie Barsabeanu
■ 3.X.1943 — s-a născut Matei Gavril
■ 3.X.1979 — a murit Ştefan I. Ne-niţescu (n. 1897)
■ 3.X.1980 — a murit Gh. Ionescu-Glion (n. 1922)
■ 4.X.1910 — s-a născut Mihail Hovici
■ 4.X.1933 — s-a născut Florea Firan
■ 5.X.1830 — a murit Dinicu Go-tescu (n. 1777)
■ 5.X.1901 — s-a născut Elena Davidescu
■ 5.X.1902 — s-a născut Zaharia Stancu (m. 1974)
■ 5.X.1917 — s-a născut Ernest Verzea
■ 5.X.1928 — s-a născut Ion Băbo-veanu
■ 5.X.1929 — s-a născut Ion Dodu Bălan
■ 5.X.1937 — s-a născut Ioanid Romanescu
■ 5.X.1945 — s-a născut AL. Călu-nescu
■ 5.X.1950 — s-a născut Dolina Uricariu
■ 5.X.1971 — a murit Gherghinescu Vania (n. 1900)

Rubrica redactată
de GB, CATANA

Dimensiunea etică

ESTE criteriul etic incompatibil cu literatura? Trebuie ocolit, respins, expulzat, intrucit devine un factor de confuzie și tulbură judecata estetică? Dar e creația literară în afara moralei? Și, de asemenea, scriitorul?

Nu sînt întrebări noi. Știm că li s-a răspuns: niciodată definitiv și totdeauna altfel. Se schimbă răspunsurile, nu întrebările. Oare? Cum să fie vechi întrebări pe care le simțim ale noastre, pe care le trăim și care ne trăiesc? Și, apoi, întrebările dinamizează spiritul, în vreme ce răspunsurile îl dorm. Întrebînd, ne trezim: din somnul dogmatic s-a ieșit prin întrebări. Dovadă clară, incontestabilă — literatura română de azi. Chiar dacă nu s-au pus toate întrebările, chiar dacă unele, destule, au fost abia schițate.

Iar întrebările nu sînt de estetică. Întrebările vizează adevărul și adevărul, o știm de la Montaigne, e cel mai înalt criteriu al moralei. Autorul *Eseurilor* mai spunea că adevărul este începutul unei mari virtuți; așadar, virtutea nu este o condiție a adevărului, ci un rezultat — cit adevăr, atîta virtute, cită minciună, atîta corupție. Sau, poate, mă înșel ori exagerez, sau, poate, adevărul și corupția se împacă la fel de bine ca și minciuna cu virtutea.

Și totuși se spune deseori că morala trebuie să rămînă la porțile literaturii: e un criteriu extra-estetic și nu se cuvine să-l folosim!

Așa să fie? Cred, mai degrabă, că în rezerva — cînd nu e de-a dreptul dispreț — arată uneori deschis față de dimensiunea etică se manifestă un efect al dogmatismului de altădată. Cu toate că atunci criteriul etic era nu doar admis, ci socotit hotărîtor. Numai că era înțeles ca un instrument al conformării creației literare cu un adevăr prestabilit. Atîta doar — și se știe ce a urmat: estetic, dar nu mai puțin și etic. Fiindcă în realitate nu un criteriu moral propunea dogmatismul; propunea — și, mai ales, *impunea* — un rețetar străin de adevăr, menit să-l împiedice căutarea și să-i opună false adevăruri, confecționate după norme și uzuri. Rețetările sînt însă fără legătură cu morala: să nu confundăm criteriul etic și normativul! Este etica străină de estetică? Literatura epocii dogmatice și ierarhiile de valori stabilite atunci ne spun, totuși, că nu. Cîți scriitori de talent autentic, cîți mari scriitori — revelați ca atare înainte sau după această epocă — nu au produs, în vremea dogmatică, opere artistice suferinde tocmai pentru că s-au conformat rețetarului ce ținea loc de morală și o anula? O falsă etică generează inevitabil o falsă estetică. Istoria literară nu suferă de amnezie și ne-o reamintește: de trecut ne despărțim numai vorbind liber despre el. Îndepărtînd „gipsurile” mistificatoare dintre care unele, din păcate, se voiseră autoportrete, cum scria în 1967 în prefața unei ediții selective un mare poet contemporan, trecut și el, ca atîția alții, prin labirintul sterilizant al utiilor de sine, scriitorii care au traversat dogmatismul ilustrîndu-i canoanele pentru ca apoi să-și repudieze ori să-și refacă vechile lucrări, datorită cărora uneori fuseseră clasici cu grabire, se supuneau unei operații în primul rînd de ordin etic, nu estetic. Dar sămînța funestă a dogmatismului a rodit: îndoială în criteriul moral, repudiat ca „extra-estetic”.

Așa se face că, deși paradoxal abundente, discuțiile despre responsabilitatea etică a scrisului literar se referă mai ales la o singură categorie de scriitori: criticii. Tot sau aproape tot ce ține de morală scrisului pare să-i privească numai pe critici; doar printre ei, s-ar zice, trebuie căutați și martirii și păcătoșii, și ingerii și bestiiile. Reducție falsificatoare și transfer vinovat, am putea spune; dacă n-ar fi încă mai mult și altceva decît atît.

Nu este doar o confuzie între necesara onestitate profesională a criticii și moralitatea scrisului artistic; o întreagă problematică, considerabilă ca înțindere și de o acută gravitate, este în acest chip expeditivă și deopotrivă exilată într-o zonă socotită periferică. Critica se descoperă astfel în situația de a fi devenit un fel de azil, în care sînt adăpostite și internate, laolaltă, complexe de vanități, suferințe și orgoliile; aici au fost adunate cele mai puțin comode, cele mai complicate și cele mai dureroase chestiuni ale literaturii, indiferent dacă sînt de ordin principal sau reprezintă stări de fapt, in-

diferent dacă aparțin trecutului ori sînt ale prezentului. De la eflorescența non-talentelor și invazia veleitarilor pînă la cunoașterea în lume a literaturii naționale, de la dispariția progresivă a conștiinței proprietății literare pînă la afirmarea tinerilor, de la uzura galopantă a unor glorii premature pînă la perpetuarea tipăririi clasicii în ediții cu omisiuni „științifice”, de la tiraje pînă la respingerea clișeelelor, de la curajul literar pînă la monopolul opiniei, totul se află în spațiul și așa supra-aglomerat al criticii. Care a încetat să mai fie o simplă anexă, un depozit, o regiune bună doar pentru surghiunuri și exorcizări: s-a transformat într-un loc al tuturor confruntărilor. Și dacă recunoașterea importanței sale se impune cu puterea evidenței, nu este imposibil ca însuși viitorul literaturii de aceste confruntări să depindă.

DE conținutul lor, desigur, dar și de felul în care sînt purtate. Respingînd iluzia pernicioasă a existenței unui adevăr unic — și cum să nu o facem, în condițiile în care nici științele cele mai exacte nu o mai primesc de multă vreme?! —, a unui adevăr dat odată pentru totdeauna, acceptăm implicit rolul decisiv al căilor alese pentru a-l căuta. Cine nu știe că mijloacele nedemne compromit sigur cele mai nobile scopuri și că minciuna și demagogia nu pot fi instrumente ale căutării adevărului?

Este important cum căutăm adevărul: calea pe care mergem implică totdeauna o etică. Și totuși, așa cum conștiința cuvîntului, hotărîtoare pentru calitatea de scriitor, a fost de multe ori înlocuită cu declinarea ritualică a cuvîntului „conștiință”, invocarea adevărului nu este în destule pledoarii și intervenții decît o modalitate de a-l ascunde ori manipula. Sechelă a dogmatismului sau dogmatism evoluat: se renunță la caracterul imuabil al adevărului, dar i se păstrează cel unic, astfel încît proclamării unui singur și veșnic adevăr i se substituie o veșnică succesiune de adevăruri unice, de absoluturi efemere, de eternități de-o clipă. E aici o renunțare la memorie și o instituire a amneziei ce dispensează de responsabilitate morală. Afirmați azi ce ai contestat ieri și negi mîine ce susții azi: cu egală ardoare de fiecare dată, mereu în chip de misionar patetic. Au loc succesive convertiri și reconvertiri, trecerea de la o atitudine la cea complet opusă devine normă de existență literară și se efectuează cu abilitate de saltimban și gravitate de profesionist al încruntării. Nici un resort moral nu este angajat în aceste metamorfoze, a căror autenticitate nu poate fi probată decît de asumarea, chiar dramatică, a erorilor: imbatabilii acrobați-procurori se vor imaculați, iar prin predici care sună a rechizitoriu nu urmăresc să dovedească altceva decît inocența lor și culpabilitatea celorlalți. Deși a fi inocent înseamnă a nu fi responsabil. Mai grav este că se riscă astfel compromiterea necesarului efort de căutare a adevărului, la care scriitorul, orice scriitor demn de acest titlu, nu poate renunța decît cu prețul sacrificării condiției lui de creator. „În toate împrejurările vieții sale — spunea Camus —, obscur sau bucurîndu-se de o celebritate provizorie, aruncat în lanțurile tiraniei sau liber un timp să se exprime, scriitorul poate regăsi sentimentul unei comunități vii care îl va justifica, cu singura condiție să accepte pe cît poate cele două misiuni care dau noblete meseriei sale: slujirea adevărului și cea a libertății”. Aceasta este morala scrisului literar și înțelegea așa nu înseamnă nici represie, nici constrîngere, nici rețetar: este condiția esențială a afirmării și supraviețuirii artei noastre.

FIINDCĂ dimensiunea etică a scrisului artistic nu poate fi concepută și nu poate fi operativă decît prin asociere cu noțiunea de responsabilitate. Altminteri, devine o vorbă în vînt, măcinată la moara cuvintelor goale — și nu de așa ceva ducem lipsă. De aceea moralitatea scrisului nu este numai o problemă a criticii și nu este numai o chestiune de conjunctură, determinată de excese și de intolleranțe publicistice; este o problemă a întregii literaturii românești de azi, angajată pe drumul căutării adevărului și al edificării de sine în deplină responsabilitate.

Mircea Iorgulescu

AVRAM IANCU — portret de Barbu Iscovescu

Avram Iancu

Pleacă Iancu Avram
Să aducă dreptate,
Că la Viena e multă
Și sînt multe palate.

Pleacă tînăr la Viena
Și se-ntoarce bătrîn,
O desagă de oase
Sub desagii de chin.

Și-i pustie în lege
Și pus iu în noroc,
În consoane de geruri
Și prin verbe de foc.

De-ar fi baie la Vidra
Și saloane deșarte,
Ar veni și-mpăratul
Să promită dreptate.

Ar veni în Ardeal
Să promită minciuni
În Ardealul de lacrimi
Coborîte-n fîntini.

Și ar ninge cumplit
Pe o gură de horn,
Împăratul ar trece
Ca un sunet de corn.

Prin Ardealul de humă
Și cu poamele dulci,
Unde doarme proverbul
Pe-o sintaxă de cruci.

Unde doarme și Iancu
Și dorm oasele sale,
Că din cer pin'la Viena
Nu mai e nici o cale.

Hohotească ninsoarea,
Pe mormîni cadă luna
Aiurească pădurea,
Hohotească intruna.

Și voi plinge pe drumuri
Și-mi voi duce amarul
Pentru Avram intrupa-vol
Din durere Ardealul.

Valeriu Armeanu

Doină la Tebea

Adie tu, lumină, peste noi,
Că respiră-n doine, de eroi,
Aici, la Tebea Iancului cel sfînt
Nevindecat de cer și de pămînt
Aici, unde în nopțile de vară
Urme de plug pe cer ne ară
Și clopotele se aud cum bat
Acolo-n stele, într-un geamăn sat
Sfîșietor, sub cerul tras pe roată
Într-o istorie martirizată
Abia acum aproape vindecată
Abia acum aproape vindecată...

Eugen Evu

Miturile cîmpiei

IN „Oracolul” pierdut de Chiril Merişor — fatală neglijență — găsit și interpretat lăutărește de către autoritățile, citim: „Zgirie puțin pielea unui scriitor român și vei da de cîmp și de obsesia muncilor agricole”. Obsesia de care nu scapă, spre folosul lui, însuși Constantin Toiu. E drept că nu mai sîntem pe vremea cînd Ion al Glanetașului se bătea cu vecinul pentru o palmă de pămînt, și nici puțin mai tirziu cînd Birić, îndemnat de Polina, admirabila lui nevastă, intra cu forța pe lotul socrului său, Tudor Bălosu. La orizontul cîmpiei fizice, literatura a inventat cîmpia metafizică, la fel de roditoare ca și prima. Cîmpia își păstrează încă magia ei putere de atracție, fascinantă ei putere de seducție asupra scriitorului român. Legănarea nesfîrșitelor lanuri de griu ce l-au speriat pe soldații lui Alexandru Macedon veniți să-i certe pe geții nesupuși, foșnetul cîmpurilor de porumb făcute vraise de vînturile toamnei lasă romancierului aceeași impresie de plăcută anxietate în fața nemărginirii bășeganului, de erupție vegetală necontrolată, de preaplin sufleteș și dor de infinit. Într-un interviu acordat în 1977 „revistei „Luceafărul”, Constantin Toiu declara: „Bănulescu, stăpînul Dicomiesiei, îmi reținește fiorul cîmpiei, dacă mi se întîmplă să-l uit”. Din fericire pentru proza noastră, nu se întîmplă să-l uite. Împotri-va uitării, arta este cel mai bun leac. Privind un tablou al lui Breugel, scriitorul abia zărește un îcar liliptan prăbușindu-se într-un plan îndepărtat; prim-planul e dominat de figura foarte expresivă a unui țaran ce ară ogorul: „plugarul arîndu-și pămîntul, aplecat peste plug, aventura cea mai umilă și mai durabilă din toată istoria” (C. Toiu, *Destinul cuvintelor*, p. 20). E prezentă aici lînia directoare a unei poetici moderne. Pe pictor ca și pe romancier îi interesează țaranul lucrînd pămîntul, iar nu îcarul prăbușit.

Fiorul cîmpiei răzbate și din paginile romanului *Insofitorul*, unde e vorba de o cîmpie intrată deja în epoca agriculturii moderne. Cîmpia dropiilor fantastice, pampasul Deliormanului a rămas, pentru Constantin Toiu, de domeniul mitului; nostalgia preriei o mai are doar Zăvor (numele sugerează pesemne conservatorismul personajului, ironizat de narator), entuziasmul apărător al „ierburilor perene”, cîntărețul pentru care cîmpia înseamnă spațiu virgin, întindere semi-haotică năpădită de ierburile fabuloase din vechime. În timpul unei discuții aprinse cu Mega Pavelescu, situat pe o poziție adversă, Zăvor se întreabă patetic: „Unde-i cîmpia de-altădată?...”. Să-i lăsăm să se certe: „Tot acolo! zicea Pavelescu, numai că...”. Și finul, cu miresmele lui îmbătătoare?... Unde sînt ierburile perene, ierburile pline de seva vieții în care e atît de frumos să stai trîntit și să meditezi privind răsăritul, asfințitul soarelui...”. „Barbarie! făcea Pavelescu. Dumneata ai vrea să ne-nțorcem la cavaleriile lui Gingishan...”. Ca om de știință ce se află, Pavelescu refuză ideea și reflexul ei material, imaginea cîmpiei necultivate, indiciu supărător că spiritul uman nu a putut să se opună barbariei năvălitorilor: „Ierburile perene, auziți! bombănea agronomul disprețuitor. Stepele lăsate să crească de capul lor. Să dea, cum zice domnul Zăvor, fin pentru epopeicii cai, pentru cavaleriile sălbatice, pentru invaziile tătarilor...”.

IN ROMAN se desfășoară circuitul unor simboluri înrudite de aproape și aflate în continuă transformare: năvălitor, cîmpie, vin, satir, stăpîn, serv. grădina, șoim, — integrate subtil în mecanismul epic. Dintr-o clădire în care este cazată trupa de artiști amatori și care aduce cu o navă (altă obsesie-simbol a lui Constantin Toiu), de vreme ce locatarul de la parter par „sclavi(i) înghesuți în cală”, de pe puntea unui asemenea cîmîn „privitorul [...]” ar fi avut în fața ochilor nemărginirea cîmpiei iar la orizont, ca o părere, viorie din cauza distanței, coasta de pe care coboriseră spre pămîntul mînos năvălitorii (s.n.), neguțătorii de vinuri în chervanele lor trase de boi și pline de poloboace sau țigani sătrari...”. Citatul de deasupra trebuie conectat la un altul din *Galeria*... Lîngă teigheaua unde stau funcționarii (e vorba de tabloul „Plata dijmii”) se adună săculețe cu bani: „Dijma dată seniorului. Lui, care trebuie să-l apere pe amărîți, să le garanteze existența, contra năvălitorilor (s.n.), jafului și tilharilor”. Așadar, șerbul plătește dijmă seniorului pentru a fi protejat împotriva năvălitorului, iată o ecuație a prozei lui Constantin Toiu. În sens mai larg, năvălitor este oricine se abate de la legi, oricine încalcă legile rațiunii, oricine nu realizează acordul secret între legea morală din el și cerul instelat (în *Insofitorul* se spune de vreo două ori că o „broască orăcăia în cet, sub cerul instelat”) de deasupra. Împotriva năvălitorului trebuie instituită și sever aplicată legea, altă soluție nu există. Nulla poena sine lege, zice Constantin Toiu în *Destinul cuvintelor*. Și tot acolo, în același eseu — *Legea* —, scriitorul vorbește despre „ideea de lege, care pentru cetățeanul cîstint înseamnă dreptul de a se referi la ea. de a ține capul sus, restabilind circuitul uman dintre conștiință și stele”. Pingilică și Ciubotaru, primul cu

figură de satir (în cîmpie coboriseră chervanele trosnind sub poloboacele cu vin...), al doilea un ins pașnic pînă atunci, năvălitorii din porumb, trebuie pedepsiți după legea decretată de „stăpînul” Pavelescu, apărător neînduplecat al ordinii morale. Prozatorul a găsit și „tradus” formula: „Legea-i cîmpia, procuror Pavelescu”. În culpă de viol, cei doi tractoriști (al treilea nu mai apare) sînt judecați într-o sedință ad-hoc de Mega, unicul procuror și judecător al cîmpiei; e semnificativ faptul că reprezentantul ordinii publice, milițianul Gogulică, este totalmente ignorat. Douăzeci și cinci de funii ude la spate, sună septînta, iar inculpații se vor supune fără șovăire pedepsei. Într-un fel, istoria se repetă. Pentru furt, Visarion Sagău fusese condamnat de către același Pavelescu să sape cu cazmaua, în decurs de trei zile infernal de lungi, un pogon de pămînt, o pirloagă nenorocită, să defrișeze așadar ierburile perene...

Efectul, în ordine morală, al acestei cazne rupte din tartar este extraordinar. Procurorul judecă și condamnă după un cod scos din ceea ce s-a numit „efectul Udrescu”, adică ieșirea individului uman împotriva lucrului care-l asuprește, îl terorizează, dar îl și fortifică. Flacăra alun-gă flacăra... Mega vorbește în vagonul de dormit transformat în sală de judecată: „Visarioane, băiete, noi vrem să trăim într-o lume dreaptă, vrem, dar de reușit nu se știe dacă vom reuși, dar încercăm, încercarea moarte n-are, așa am zis, nu? îl privi agronomul pe Sagău. Acesta aprobă întunecat. Eu sînt de părere că pe hoțul cîit e bine să-l pui să minuiască banii altora; pe ticălos, să faci acte de vitejie; pe asasin, eventual să ocrotească o viață, care-o fi, să-i dai o posibilitate de a-și plăti fărădelegea. Așa cred eu, și așa l-am spus atunci și lui Visarion... Tu ai furat bani. N-am să te fac casier; n-ai tu mutră de casier, nici mîini, nici ochi, nici bot de casier. Pe tine am să te osîndesc ca bunu' Dumnezeu să lucrezi pămîntul, din greu, și cu sudoarea frunții, ca Adam cînd a fost izgonit din rai...”. Cui pe cui se scoate. Greșeala fusese una singură, după cum osînda va fi una singură: năvălitorul va trebui să devină rob al pămîntului, să-și cîștige existența, să-și redobîndească dreptul de a mai locui în cetate, demnitatea și libertatea pierdute muncind iar nu așteptînd în paradis, pică pară mălăiată în gura lui Adam Nățăfleată. Truda pe ogor, cel mai vechi și mai uman canon din cite vîr și existînd, e de natură să-l facă pe om să se nască a doua oară, ca Dionysos. (Pingilică e satir din alaiul zeului vinului). Bătaia aplicată năvălitorului este o moarte rituală a satirului în vederea unei noi nașteri a lui la un nivel superior de existență. Despre demiurgul (sau, mai bine zis, vracul — ca și Titu —) din Clopeni, naratorul ne povestește: „Își pusese în gînd să-l facă pe Sagău să se nască a doua oară, cum pretindea Pavelescu, îi dăduse adică o șansă să se nască singur, încă o dată, cu mîinile și cu propriile lui brațe”. Citim în rîndurile de față un emoționant paradox: prin muncă, omul scapă de servitute, devine propriul lui stăpîn. Ca orice scriitor de seamă, Constantin Toiu are orgoliul de a scrie cartea *Facerii*. *Insofitorul* s-ar putea numi *Noua Faceri*, sau *Geneza* după Constantin Toiu: geneza prin muncă după modelul uitat al bunului nostru Adam, iar nu prin zidirea lui de către Yahweh. Momentul de constituire al protopărîntului umanității a fost de fapt adevărata sa naștere; *adham* născut prin muncă, iar nu zidit pentru paradisul ierburilor perene. Construcția de sine a omului modern, vrea să spună prozatorul, începe în pogonul lui Sagău, moșie aflată la marginea de răsărit a Edenului. „Pogonul lui Sagău” devine astfel metafora reintegrării active și pașnice a omului în cosmosul originar de care s-a pierdut: pirloaga desfundată la cazma reactualizează mitul ancestralei legăturii a omului cu pămîntul din care s-a ridicat, e soluția reeducării prin muncă a năvălitorului. Nu știu dacă bătaia cu funia udă oferă un corectiv eficient adus impulsurilor posesive ale barbarului. Scriitorul se gîndește la irigare morală a conștiinței aride, la stîrpirea buruienilor perene din conștiințele primare, la regenerarea morală a (tesuturilor vătămate ale ființei ce ascunde în ea un tilhar. Pingilică și Ciubotaru au parte de același tratament ca și Visarion Sagău devenit executant al pedepsei. Scena se petrece într-un fel de arcă (vagonul de dormit) zgîlțit de poțopul de apă de afară: „Douăzeci cum am spus! — repetă îndirjit agronomul. Să se-nyețe minte... zbiera în vagonul asaltat de puhoiaie... să-l botezăm, Visarioane... de miine... să... fie alții... nou născuți... să-l naștem... noi... a doua oară”. Ultima lovitură este dată chiar de către Pavelescu: „Si dădu el stringînd din dinți ultima lovitură, dreptul seniorului” (s.n. I.P.). Cel corectat, asemeni naturii primare, cel rebotezat la religia muncii este servul.

PARADISUL este pe rînd utopie și anti-utopie, zid învechit (ruină) de la care trebuie să pornim cînd vrem să înnoim lumea — echivalentul kilometrului zero din *Galeria*... —, sau pe care trebuie să-l uităm. Paradisul, dacă mai avem nostalgia lui, nu poate fi regăsit decît cu mijloacele puse la dispoziția omului de către știință. De fapt nu

COCA MEȚIANU: Muzeul de istorie a orașului București (Galeria „Eforie”)

regăsit, ci creat după chipul și nevoile omului care sfințește locul. Iată-l pe Pavelescu, inflexibilul procuror, așteptîndu-l pe condamnatul Sagău să-și ispășească pedeapsa măsurată nu în timp, ci în spațiu, osînda la un pogon de ierburi perene, pe imblînzitul Sagău care are acum figura unei „javre bătute” în acest dialog al stăpînului cu servul: „Ai terminat?...”, întreba la capătul pirloagei săpata metru cu metru, Pavelescu. „Ai de zis ceva? Dorești ceva?...” vorbea cu ironia stăpînului multumit de lucrarea făcută, și care își ascunde satisfacția sub aerul său dinadins posac, sigilind cu aspectul său ur-suz contractul silnic al muncii rupte din lad. „Ți-e sete?...”. „Ți-e foame?...”. „Ai dormi?...”. — Întrebările unui drac punind bazele învoielii pe teritoriul său blestemat, ocolit de ingeri și de milostenia cerească. Se pare că la urechea lui Sagău se aude vocea lui Mefisto, a unui Mefisto aliat cu Faust. Pirloaga săpată de el la cazma nu era cumva deșertul pe care Faust dorise să-l vadă preschimbât în cîmp roditor? Mitul faustic nu-l încearcă, oare, pe savantul Pavelescu, dușmanul neiertător al ierburilor perene? Cînd e nevoie ca pămîntul să rodească, va spune Pavelescu, omul trebuie să pac-tizeze mai degrabă (pînă și) cu diavolul; imperativ al lumii noastre. Reeducarea prin muncă a ticălosului, toposul grădinii și mitul grădinarului, pactul cu diavolul erau și probleme ale romanului *Cel mai iubit dintre pămînteni* (să nu-l uităm nici pe grădinarul Nicolae Moromete din *Marele singuratic*) al lui Marin Preda, față de care Constantin Toiu scrie polemic.

Între puținele luări de cuvînt memorabile ale meteorologului Gigi Cristescu, una vizează tot raportul stăpîn-sclav. Ce-i drept, Gigi nu face altceva decît să expună teoria unui „filosof boem, fost stilp de cafenea”, care, la rîndul lui, afirmă că „liber înseamnă să stai pe vîrfuri unui munte, cu cerul deasupra ta și cu puterea silogismului, intactă, ceva ca la greci, și că cine coboară, reîntre metru cu metru sub teribila servitute, teribila gravitate care la nivelul ei cel mai de jos...”. Tema stăpînirii și a servitului angajează de fiecare dată obsedanta temă a libertății. În teoria prezentată de Gigi apud filosoful necunoscut recunoaștem din nou faimoasa propoziție a lui Kant adaptată pentru uzul cafenelei: „Cercul instelat deasupra mea și legea morală în mine”. Atîta doar că legea morală e înlocuită cu silogismul aristotelic, ideea rămîind aceeași. Stăpîn, stăpîn pe sine, pe propriu său destin este acela care reușește să trăiască după modelul grecilor antici. Muntele ar fi sălasul filosofilor avînd săpate în stîncă lui dură nu cele zece table de legi, ci tablele logicii aristoteliene. După același filosof anonim, coborîrea în cîmpie e însoțită de renunțarea progresivă la libertate și sfîrșite prin aservirea ființei umane. Constantin Toiu ticluiește aici o teorie în care el crede numai pe jumătate pentru a-i da posibilitatea lui Mega, personajul său favorit, să o desființeze. Vădit nemulțumit, Pavelescu intrerupe teoria învățată de meteorolog de la filosoful de cafenea; stăpînul poate să stea sub cerul cu stele la fel de bine și în cîmpie, nu numai la munte. Olimpul ca și Golgota se află în propria noastră conștiință. Poți coborî în cîmpie fără nici un risc, important este să nu cobori în propriii tăi ochi. În univers nu există loc privilegiat, și e falsă ideea că înțeleptii și magii nu pot locui decît în munte. Mitologia muntelui are de suferit în proza lui Constantin Toiu; profetii pot să stea la fel de liberi și în cîmpie, și tot astfel se găsesc destul servil pe înălțimile muntelui. Dacă ne gîndim bine, marea proză românească își are izvoarele în miturile cîmpiei. În romanul de față, la linia în-selătoare a orizontului cîmpiei există un loc greu de stabilit, undeva la răsărit de ierburile perene, unde stăpînul și servul își string mina cu bărbăție, înobilăți amîndoi în practica meseriei lui Adam.

Un zid părăsit (o ruină) se ridică stîngher, parcă unic punct de reper în vastitatea preriei: „Ruina mută sau timpul istoric”. Paranteză: scena erotică de la începutul romanului dintre Ninel Floarea și Silvia se consumă tot lîngă o ruină a-saltată de ierburi perene. Lîngă Ruina din cîmp are loc pedepsirea năvălitorilor, și tot aici se petrece, parcă simbolic, urcarea pe tron a altui „stăpîn”, abia întors de peste ocean: Titu Streașină, succesorul lui Mega. Asistînd la o procesiune solemnă-caraghioasă, Titu întreabă: „— Dar ce-i asta că decolează, nu-nțeleg, ceru lămuriri noul stăpîn (s.n.I.P.), unde vor să plece?...”. Aici se va gîndi Titu la „Cetatea ideală”, stînd de vorbă cu Stănică. Ascultă glasul pămîntului, aidoma strămoșului său Ion, îl încearcă gustul, se declară împăcat. În problema libertății scriitorul nu a găsit o altă formulă mai bună decît cea propusă de Hegel, pe care o dezvoltă în sensul că nu numai stăpînirea bazei materiale creează premisele libertății, ci și renunțarea la ea în favoarea apropiatului. Prin testament, Mega lasă moștenitorilor săi, Felicia și Titu, întreaga avere. Actul lui generos conține în sine și o valoare simbolică. Celorlalți le dăduse frumoase recolte de griu și de porumb, tinerilor le asigură un cîmîn binevenit. Stăpînul este cel care dăruiește, nu cel ce agonisește.

CITEVA cuvinte despre Titu Streașină. În *Insofitorul* el are o funcție omologă cu a lui Chiril Merişor în *Galeria*..., chit că destinul le e diferit. Titu este ceea ce ar fi trebuit să ajungă Chiril. Dacă galeria era o arcă, Chiril i se rezervase rolul de porumbel trimis pe uscat să vadă dacă s-au retras apele diluviului sau nu, și care nu se mai înapoiază cu ramul de mîslin. Caietul său ni-l arată scrînd de unul singur viitorul, „zburat” în anii noștri pentru a afla ceva despre esența timpului viitor al istoriei. Un „cercetaș” este și Titu Streașină, trimis peste ocean, printre altele, pentru a scruta viitorul, un viitor raportat de data aceasta la prezentul nostru. America, rezumă Pavelescu vestile aduse de Titu, e o țară care suferă de izolare în ciuda extraordinarului ei progres tehnic; o civilizație văzută metaforic ca „un mare transatlantic navigînd noaptea în plin ocean cu toate luminile aprinse...”; o lume pătrunsă deja, apreciază Titu, „în secolul douăzeci”. Arca din romanul *Galeria* cu vîif sălbatică era tot o metaforă a civilizației moderne pe care se imbarcase „echipa trecătoare prin lume”. *Our Time* is different, cum zice un personaj. În plan simbolic Chiril și Titu sînt personaje ornitomorfe. Pe cînd Chiril era „porumbel”, Titu apare ca „șoim de cîmpie” care, pentru ciobanul Stănică, zboară la propriu peste ocean. Romancierul nu uită să consolideze în citeva rînduri simbolul ales. Pe o pagină (98) asistăm la răpirea unei cîrțite (simbol al săpătorului orb, rudimentar al pămîntului, lipsit de inteligență?) de către un șoim și tot aici aflăm despre o ciudată operă de artă expusă în muzeul Luvru din Paris pe care Mega i-o recomandă volajorului Titu: „Pavelescu vorbea despre șoimul gigant egiptean Hemen căruia regele Iaharquera, ingenuncheat înaintea lui, îl oferă, umil, vin. Un șoim de bronz și de șist placat cu aur pe un pat de argint. O namilă de șoim stăpînitor, tiran, o pasăre sublimă cu toate penele liniștit strînse, căruia regele mic, ingenuncheat, înfîm ca o gîză, îi întinde o cupă cu vin fără a îndrăzni măcar să ridice spre el capul...”. Interesant e că Titu nu e deloc curios să cunoască șoimul uriaș din muzeu; este el însuși șoim. Șoim, e bine să ne lămurim, este cel care se eliberează de sub servitutea dogmei. Ești șoim în măsură în care ai curajul să privești în tine însuși, să te cunoști pe tine însuși, așa cum o făcuse Socrate.

Ion Pecie

Veghe și somn

VERSUL — ca și proza — lui Mircea Ciobanu suie acum spre înaltă simplitate care e semnul adâncimilor bine structurate; strălucirea imaginilor, „viziunile grozave” — cum ar spune Călinescu — altfel zicând, podoabele, se supun unui ritm interior grav, într-o poezie pe care simți, mereu, nevoia s-o scandezi. Ceea ce te întâmpină, și ceea ce stăruie după lectură este tonul, de o asprime delicată, de o amară suavă, melancolic vizionar. Din ludicul fanfaron, nimic, în acest dur lirism, de claritate foarte polisemantică și de austeritate catifelată, fiindcă simți în acest ton bărbătesc o învăluire, toropitoare tandrețe. Izbutirea mare a cărții e de a fi creat structura unitară a unui eu liric puternic contradictoriu. Adinca afișiere, ireconciliabilă dualitate, foarte departe de despletirea romantică, ni se arată — mirabil și admirabil — în aspectul coloanei de marmură dintr-un bloc. Astfel incit dualitatea conflictuală ne apare realizată într-o melancolică unitate. O altă sinteză o izbuteste Mircea Ciobanu în lumea reprezentărilor, căci dacă zbaterea etică provine din orientul psalmilor, multe mitologice, ritmurile versului și discreția clasică adie dinspre Attica: „Zvonuri cerești — însă n-auzi și glasuri. Reziduri / cad din răstimp în răstimp și se sting fără urmă-n / apele mării; / suluri și așchii plutonice, vinătă lavă, / zgură și rincezi uranii, rugină, mortale uleiuri / umplu văzduhul cu semne și pier fără urmă-n / apele mării”.

Dualitatea conflictuală, deci. Un puritan potfoclos, minios pe zei, pe rugina lumii și — mai ales — pe sine însuși. Aspirația dureroasă spre puritate, echilibru și stabilitate; spre ceea ce — încă — am numi forma. Universul poetic caută transparențele suave sau duritățile curate. Și fascinația (cunosc binele dar urmez răul) spre desfruiul teluric, risipa materiei, de o înfricoșătoare frumusețe. În de cruzime și urmat de pedeapsă. „Vezi și scena inaugurală din admirabilele Istorii. Răul nu e asimilat uritului, ci e spiritul nefast al abundenței, al coruptibilei frumuseți și al ne-măsurii (hybris), dezvăluirea și informul: înfernul materiei.

Dualul în crință încheștare este magma dramatică, însăși, a cărții, expusă, de pildă, în *Spinul în carne*, unde Eul dialoghează cu alter-ego: „Spinul în carne, Secundus, / dreptule geamă / tu care stringi argumentele urii de sine, / spinul din umărul sting, spinul singur / cind s-a înfipt nu mai știu. Ca un orb... Spinul eretic este semnul spiritului, altfel zicând al conștiinței active: „... Eu insumi, / la mese străine, / noaptea vorbeam și în zorii cu piclă, / sub soarele toxic, ultim ce-am vorbit — / doar de spinul tăos n-am uitat”. Eul teluric se răsfăță jucind arindeaua, calaungeasca și chilabaua, dar spinul veghează. *Poemul dintr-o singură piatră* este emoționant de violentă discretă a dialogului interior. Eul își așteaptă perechea telurică, dar ea nu vine: „Intră mai bine pe-o ușă de birt, / bea în tăcere, mănincă, adoarme cu fruntea pe masă, / Peste măsură de trist a-nvățat să întrebe: Unde e casa / celei mai blinde femei? Astfel întreabă și-acum / și adoarme vorbind / între sticla cu vin isprăvită / și coșul cu pine. Nu-l mai așteptă”. Mih-nirea celui ce așteaptă, ce-ar fi vrut să-l lucreze un poem dintr-o singură piatră, „censă și tinăra piatră, dar acum nu-l mai adastă, iese din casă: „Nori agresivi te întâmpină, / te-alungă-ntr-un birt. / De acolo și tu, și măninci, / cumperi cu bani de-mprumut crizanteme lătoase, / în timp ce adormi și obloanele / cad uruind între tine / și norii bătrâni de afară”.

Impresionant este amplul poem inaugural *Melissos*, ale cărui mari pinze se umflă de un vint negru. Mașinăria cosmică sfirite în gol, clara rotire a sferelor se face de la sine: „Cel ce le-au pus în mișcare / dorm în neșire, Melissos”. În Universul pustiu, zeii dorm. Zeii ziditori dorm. (Tatăl, în *Istoriile*, este inginer constructor). „Adormiseră în toiul lucrării”, „Casa învățase oricum să lucreze de sine [...] / vreme de-o noapte — a crescut, cu priceperea / tuturor celor ce cresc din sămânță și apă”. Melissos este Ego nauticus: „Astfel de fapte — ale cerului numeri, Melissos. / noaptea și-a frig”, în vreme ca autorul epistolei, uluit de revelația clădirii ce s-a înălțat singură, tace: „Eu, însă, tras lingă tufele / apelor mele de băștină [...] — tac”. Un alt exemplu de turbare, turburătoare,

dedublare o aflăm în a doua parte a epistolei către Melissos copilul ce trudește să-și rupă umbra de trup. Ostenit „se năruie-n somn, cu umbra în brațe”. Dar umbra crește din somnul copilului, neagră, fioroasă, ea îl strângulează „ur-lind”, piriindu-l între mâsele. Umbra capătă forțe în somn.

În universul poetic al lui Mircea Ciobanu, simbolurile primesc forme inedite și sensuri acute, personale. Somnul e demisie, iresponsabilitate, o limită și o slăbiciune, el este maxima vulnerabilitate, favorizează înfringerea umanului în om. De aceea, somnul e o culpă ce te face să-ți pierzi puterea și controlul. Zeii adorm somn „uleios”, lăsând clădirea să se ridice singură. Eul maculat adoarme la birt, cu capul pe masă, „adoarme vorbind”. Se creează un sistem de semne: Teluric = Moarte = Noapte. Noaptea reprezintă informul (*Cronica vintului*), dezvăluirea, indistinctul (anti-forma), însuși climatul morții: „...Eu, trecătoare, / sint barcagiul, duc morții în larg / chiar în puterea nopții duc morții în larg”. (*Visle*). Invazia centaurilor are loc noaptea: „...era spre îngineria / nopții cu ziua, deci beznă în toată desimea — / orașul dormea, i-auzeam răsuflarea în somn, / oftatul în reci asternuturi”. (*Proiect de poem II*). Creația lăsată a dospit singură, în noaptea zeilor, devine Moloh: „gura moloșilor larg descleșată / e plină de singe și bale”. (*Pasa*). Treptele beznă sint treptele terificului, ale răului, ale morții în cazne. De aceea poemele lui Mircea Ciobanu sunt o Laudă Vegherii, care, etic vorbind, e contrariul somnului și nopții, domeniul stabilității (elogiul pietrei), al formei și al înțelepciunii. Veghea e starea binelui, de aceea se preferă rana (durerea) care ține trează conștiința. Veghea înseamnă alungarea impurității: „Oaspeții tăi, au plecat — le auzi / pașii bătrâni cum alunecă scara / [...] / Acum ar fi timpul, nu miine încel, cu migală / necrutător să te speli / pe miini și pe față. Acum ar fi timpul [...] să trădezi tot ce știi despre beznă / [...] / despre învățatul cu mersul prin picile”. (*Anno domini*). Și, în același poem: „acum ar fi timpul să strigi tot ce știi / despre curgerea nopții în jgheaburi”.

Desigur, cum ziceam, poezia lui Mircea Ciobanu este polisemantică, și nu este cu puțință aici să dezghiocăm multiplele sensuri, dar e de semnalat că Nopțile lui sunt cele de pe Ghetsemani, nopțile psalmului argehizan, nopțile cu spăimi și păcat greu. Neliniștit este nestatornicul vint, forță a dispersiunii forței, mistificator, creatorul de inform: „Totul de-aseară e apă: frunza e apă, / însuși pământul se umflă și curge, / la vale odată cu drumul; văzduhul e apă / dez-mălurită”. O lucrare, deci, contrară despărțirii apelor de uscat. Vintul, agentul confuziei: „Celui ce geme acum / geamătul nu i se aude. / Tipătul tău de izbindă cit de nalt poate fi...”. (*Cronica vintului*). Vintul este însă și o forță — dar ce fel de forță? a cui? (*Cronica vintului II*). Și nu este el Trecerea însăși? „Cum noaptea bintuie vintul, / scrii despre vint. Intr-o casă cu mult mai săracă decit numele ei / scrii despre vint, despre fama lui vuitoare”. O altă forță terifică și devastatoare este apa, al cărei sens ne trimite iarăși la nestatornic, inform, destriu — toate cu semn negativ. Apa e o năvală distrugătoare ce învălmășește și nivelează totul. Asociația beznă-apă e des întilnită, ca în *Amurg* unde venirea nopții e simțită ca o teribilă inundație: „Eu spun despre-ntunerice: Va veni. [...] Curind vei și pluti — ascultă-l bine / cum intră-n riți, bolborosind ca milul [...] ascultă-l cum se-ndreaptă / în chip de val spre noi / plutim în sir, cu fața-n sus, și-un vufet / nici rece, nici fierbinte ne astupă / meandrele plămînilor...”

Marele-praznic — unul dintre cele mai frumoase poeme scrise în limba noastră — încheie cartea cu glorie. Dacă poemul ce deschide volumul, *Melissos*, face să vibreze un elogiu al clarității, măsurii și echilibrului, operind sigur cu densități suave, transparente și curate lumini, în schimb, în mod contradictoriu și complementar **Praznicul** final improșcând vîlvătăi, imagini cumplite, duhori și fum este lirismul des-frînării materiei și hybrisului omenesc, al peste-măsurii și risipei pustitoare, al nesățului orgiastic și urgiei pedepsitoare. Poezia lui Mircea Ciobanu, unitară în sfîșierea ei, strălucește acum la akmé, din plin.

Paul Georgescu

ADRIAN PODOLEANU: Flori (Galeriile de artă ale municipiului București)

Corin BIANU

Cumpăna

Intr-o mină duc apă vie
In cealaltă
Duc apă moartă

In cealaltă mă ademenește
Eterna odihnă

Intr-o parte mă imbie
Viața fără sfîrșit

Intre aceste două hotare
Ca o cumpănă mă petrec

Marea tăcere

Marea Tăcere ne stăpînește
Puterea ei e peste tot

Stredeț în carnea-i siderală

M-am născut la o margine a sa

Așchii din trupul Marii Tăcere
Faptele toate

Forme de viață

Făpturile noastre altoite
Cu unelte de muncă

Lucrurilor în care se scurge

Precum într-o clepsidră
Firele de nisip,
Viața noastră ia forma

Din om izvorăsc faptele
Ca lumina din aștri
Strălucind încă multă vreme
După stingerea trupului

Contemporană

Cînd în trupul acestei ore
Ca niște semințe incolțite,
Secunde explodează,
Nu-mi mai rămîne decit
Indepărtarea zgurii
De pe cochiliile muncii

Spălînd mult mai eficient
Ca veacuri întregi de vilegiatură

Ce altceva aș putea
Lăsa fiului meu, după moarte,
Mai trainic
Decît obiceiul de a-și spăla praful
După șlefuirea unei zile de lucru!

Și iată acele ape limpezi

De dragoste

Ca o pădure de nepătruns
Fărul tău
Bîntuit de narcoze;
Așez înaintea-mi pieptenele fermecat
Și pășesc spre minunile biografiei tale

Intind oglinda chipului meu
Și îmi pot continua zbuciumul

Ca o mare de sargasse
Ochii tăi,
În apele cărora
Se inecă cutezătorii
Înarmați pină-n dinți;

Un abis întunecat
Sufletul tău;
Arunc torța aprinsă a lăpturii mele
Și-i luminez comorile

În fața ta ajung
Inofensiv ca un nou născut
Testez puterea eroticei mele purități

Homeocentrică

Se întinde puntea clipei
Cînd peste noi trece
O cohortă de plămîmuri

Ca o garanție de echilibru
Pe podul de vase al clipelor

Și noi

Piloni de rezistență
În arhitectura istoriei

COCA MEȚIANU: Peisaj (Galeria „Eforie”)

Fotografie de Vasile Blender

Constanța BUZEA

Tone de ziduri

bolnavă de mărinimie
gîrbovită în poala lunii
visez un vis zbuciumat
pierzînd din vedere cuvintele

în ceața lor de nisip viscolit
lupte de păsări sălbatice
ele-ntre ele ciupindu-se
de piept

și ca într-un blid gol
ca într-un scut fără erou
ca-ntr-un talger desperecheat
adăpostindu-mă-n lună

visez ce se poate visa sub
controlul asemănării mele cu
setea și foamea

și trează în visul ce mi-l inspiră
poemul alunecat din poezie
ca oul negru dintr-o pasăre albă
îngropată de vie mă las
în vitrina adîncă
a lunii

patul meu dună galbenă
perna mea moale nisip
nesomnul meu șarpele din gura căruia
veninul țîșnește ca un alt șarpe
mai mic

ou negru pasăre albă
dar oul se luminează roșu pe dinăuntru
oul e viu e de singe
el poate fi omorît

se poate muri
se poate muri în lună uite dovada
mă întorc cu fața la perete și tac
tu nu te grăbi să strigi
că peretele nu e

tone de ziduri de piatră
munți pină-n lună cetățî
sînt cuvintele

Pulberărie călare

socul în centrul paraginii
rugina îmbujorînd obraji de fier ai statuii
funinginea ca o reptilă
explodată

ploaia nu prididește să curețe
un porumbel s-a lăsat pe coiful cu pene
ghearele lui fragile încep să alunece
repede

eroul e gol
și capul și pieptul și sabia
și calul cu un singur picior înfipt triumfal
în paragină

de-afară se vede
nămolul brusc înlocuind ploaia
lucrul lui tun zidit
cu gura de umbră deschisă la stele

și pasărea bombă inaripată
ghearele ei scăpărînd
așchii de foc în cerul statuii
ca o pulberărie călare

Pietă

ajută această femeie impietrită
ridică-l din brațele ei pe copil
umezește-le buzele
intră lin sub greutatea morții
așează-mi-i pe umeri să-i port
să fie văzuți

Noe

am plîns moartea lui timpurie
sub căpătii pusu-i-am cartea
la picioare cuvintele nescrise

l-am plîns pină la extenuare
cu ochii cu sarea cu lumina
l-am plîns clar și l-am plîns oarbă

l-am iubit așezîndu-i
mina stîngă peste mina lui dreaptă
l-am numit și numele s-a apropiat

o liniștește-te liniștește-te lasă
nu dori acum de la mine nimic
va fi un șanț lingă odaia lui rece
să mergem acolo

o oră cît lumina-n cuprinsu-i
i-a încălzit podul palmei
n-am putut să vorbesc

bici fascinația se infășură
peste memorie și peste grai
în minte urlat lung înădușit

n-am putut să-mi ridic nici arătătorul
către lumina din podul palmei
lumi de cuvinte ca furnicare suiră
și la picioarele lui nu mai fu nimeni

cuvintele cele fără loc în carte
cele fără soartă cele nescrise hotărîră
să plece pe mare și toate intrară
în palma lui ca-ntr-o corabie

VALERIA MUSCULEANU : Maternitate (Sala Informația)

Zodia peștelui

nu știu cine era
cel ce venise dinspre ținutul de apă
dacă singur venise ori dacă fusese
adus

gura lui făcu să ne simțim
fără temei sufocați în oceanul de aer

nimeni dintre ai noștri
nu vru să moară
numai privirea ni se făcu tuturor
rotundă
numai gura ne-o lărgirăm însetați
cu degetele pină la rupere

pielea ni se răci
într-o sudoare sticloasă

cei ce știură să cînte
uitară să cînte
sufletul lor răminînd să se scurgă
ca un gaz prețios dintr-o țevă tăiată

cineva veni cu ideea că buzele
limba coardele vocale
s-ar fi prăbușit undeva mai în adînc
urmînd unei surpări interioare

aduse satirul de platină
și cu grijă cerc după cerc făcu să cadă
gîtul de lebedă al cîntăreților

gura nu fu găsită
se scotoci în coșul cu capete
fură recuperate două sau trei
cărora li se desenă cu purpură
pe pielea obrazelor
guri în poziție de cîntec

noi le-am privit pină au început
să se învechească

cel ce venise dinspre ținutul de apă
tulburîndu-ne și schilodîndu-ne
cu imaginea lui de pește sufocat
se urcă în turnul orelor
și bătut de treisprezece ori

Zodia racului

în fața oglinzii aștept
pină imaginea mea se îndură
să mă privească

primăvara își caută grăbită adăpost
avalanșe de flori i-au sfărîmat oasele
puhoaie de cuvinte mi-e casa
mi-o dărimă

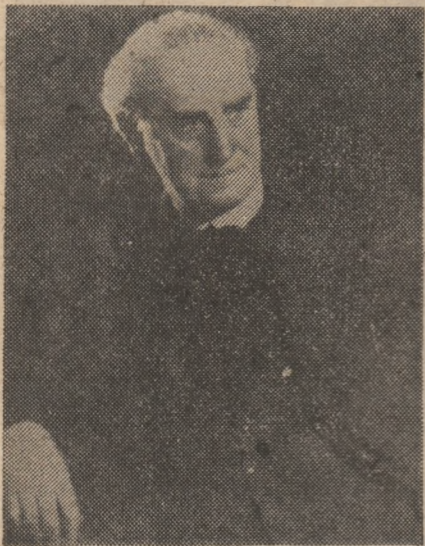
ajută-mă să uit grădina
semănată pe garaje de tablă
golește-mi memoria de corăbii

fă-mă depozitul tău de țargi
ascunde-mi tortura de plumb topit
rac forfecînd
taie-mi sufletul cum părul mi l-ai tăia

spune-mi că semăn cu podul de nori
pe treptele căruia luna tace

Amintiri

Radu D. Rosetti

Radu D. Rosetti

François Coppée

„BUCHININD“ într-o bună zi prin rafturile de cărți ale anticariatului lui Mișu Pach, la Vama Poștei, am dat peste un volum de versuri ale lui François Coppée, cu o dedicație călătorului poet Radu D. Rosetti. Era de notorietate publică, printre literați, că între debutant și poetul academician francez era nu numai ceea ce se cheamă o afinitate de temperament dar și o frapantă asemănare fizică, despre care se spune că-l izbise și pe ilustrul discipol al lui Leconte de Lisle. M-am gândit că l-ar face plăcere proprietarului deposedat, prin cine știe ce împrejurare, să reintre în stăpânirea cărții de care se lega un capitol din viața lui. Așadar, în aceeași zi, l-am chemat la telefon:

— Allo! maestrul Radu Rosetti?
— Da, cu cine am plăcerea?
— Vă telefonează un necunoscut: Șerban Cioculescu.
— Dumneata îmi ești cunoscut prin foiletoanele de la „Adevărul”. Și sint unul din cititorii d-tale săptăminali. Cu ce te pot servi?

— E rindul meu să vă servesc, maestre. Am o mică surpriză pentru d-ștră. Când v-aș putea vedea?

— Chiar mîine după amiază pe la orele 6. Stau pe str. Câmpineanu, n-rul 10. Te aștept.

A doua zi l-am înmînat cartea, urmărindu-i jocul de fizionomie. Era într-adevăr emoționat:

— Dă-mi voie să te îmbrățișez. Cartea mi-a fost dragă. O păstram ca pe un talisman. Cînd însă m-am despărțit de inția mea soție, Elena Bacaloglu, am părăsit „domiciliul conjugal”, cum spunem noi poezii, fără să-mi iau nimic. L-am lăsat în garderoba, cărțile, manuscrisele și celelalte. Cum de ai dat peste acest volum?

I-am explicat cum pasiunea mea de bibliofil m-a dus la descoperirea lui și că din primul moment m-am gândit că locul său nu e în biblioteca mea, ci în aceea a d-sale.

Acest gest ne-a apropiat. Într-o zi m-a chemat maestrul la telefon:

— Sint foarte necăjit. Am căutat peste tot, și la Biblioteca Academiei Române, cite ceva despre hagii și hagialic, vrînd să țin o conferință pe această temă și n-am găsit nimic. M-am gândit la d-ta. Poate să-mi fii de ajutor. Ia gîndește-te.

— Maestre. E într-un articol politic al lui Caragiale, pe care de curînd l-am publicat în volumul V de Opere, un pasaj ce v-ar putea fi de folos.

— Și cum îl zice articolului, că ediția Zarifopol-Cioculescu figurează la loc de cinste în biblioteca mea.

— Articolul e intitulat *Cabinetul Hagl-Tănase* și conține ceremonialul primirii hagilor de obștea orașelor, în trecut, precum și prerogativele de care se bucurau, ca urmare a pelerinajului lor la locurile sfînte. Sint puține rînduri, dar revelatoare.

— Îți mulțumesc, m-al scos din încurcătură. Te îmbrățișez.

Așa s-a consolidat prietenia noastră, cu toată diferența de vîrstă: era cu douăzeci și opt de ani mai mare ca mine. În anii următori, primeam de la el, cînd era în vilagiatură, cite o ilustrată cu cîteva rînduri afectuoase. Începuse al doilea război mondial și pasionatul turist, care călătorese prin trei continente, trebuise să renunțe la raitele lui „peste mări și țări”.

În calitate de consilier literar la Editura „Cugetarea” Delafras, i-am „nășit” cartea de amintiri *Odinioară*, pe care o regăsesc printre cărțile mele, cu dedicația datată „2 Junie 1942”. În anul următor, apărî la Editura Universul ediția a III-a a celui-lalt volum de amintiri, cu titlul *Erl...* (ierî!).

Ambele întregesc portretul literar al scriitorului, cum se spune astăzi, „total”: poet elegiac și epigramist, prozator (schile, nuvele), dramaturg, călător, memoria-list. Dacă ar fi să aleg, mi-aș exprima preferința pentru impresiile lui de călătorie și pentru amintirile sale, interesante

prin notațiile personale și prin timbrul emotiv, pe cînd același „timbru” din elegiile juneții datează (sună învechit).

MEMORIALISTUL răscolea fișierele Bibliotecii Academiei, ca să strîngă materiale pentru pseudonimele literare, răsfoia colecția „Literaturului” ca să-l evoce pe marele poet, la a cărui revistă debutase, cerceta lucrarea lt-colonelului Pappazoglu, în vederea rechemării Bucureștilor de altădată, ba chiar, consulta arhiva Societății Dacia-România, ca să se lămurească despre avatarele Pasajului Român, de la întemeierea lui, pînă la cutremurul de la 10 noiembrie 1940, cînd sinistrul l-a silit să se mute, cu cite mai rămăseseră din toate cele agonizante în interval, după naufragiul primului său mariaj. Strălucitul avocat în penal, unul dintre așii baroului de Ilfov, care era dublura mai prestigioasă a poetului și epigramistului, deprins să-și studieze temeinic „spețele”, practica așadar și în scrierile lui literare metode solide de documentare.

Păstrase o duioasă amintire lui Alexandru Vlahuță, la „Viața” cărui debutase în același timp cînd îl frecventa pe Macedonski. Fusese și vecinul de cameră al autorului lui *Dan* și în preajma lui îl ascultase pe Caragiale și pe Delavrancea, cu devoțiunea începătorului sfios. De altfel fusese elevul lui Caragiale la Liceul particular Sfîntul Gheorghe de sub direcția lui Anghel Demetrescu și ne-a lăsat două foarte importante mărturii despre „metoda” liberă a profesorului, care i-a felicitat într-un rînd pe învățăceii săi că, solidari, nu denunțaseră pe un „vinovat”, iar altădată ieșise primăvara în curte cu toată clasa, să asculte „mierloiu”!

Evocarea lui Vlahuță se încheia cu aceste rînduri de exaltată prețuire:

„Ești și vei fi în inimile celor ce te-au citit și te vor citi, iubite maestre, atît timp cit va dura neamul românesc. Și vei fi într-o zi în literatura universală, fiindcă în orice limbă vor fi traduse, scrierile lui Alexandru Vlahuță vor fi o podoabă a gândului omenesc”.

Alți bărbați, altădată iluștri ai țării, ca, de pildă, Constantin Exarcu, căruia îi datorăm construcția Ateneului Român, sau V. A. Urechia, istoricul, victimă nu numai a lui Erenescu, dar și a lui N. Iorga, ori, dintre femei, mult ridiculizata Maica Smara, sint obiectul pioasei rememorări a lui Radu Rosetti, care le slăvește caldul patriotism și activitățile obștești neobosite.

Un alt sprijinitor al începuturilor lui a fost Constantin Mille, care i-a prefăcut adolescentului prima carte de poezii, l-a angajat pe „vagabond” corector și l-a lăsat, în lipsa unui cuib familial, să doarmă pe o masă de redacție.

Omul de bine l-a vizitat pe Dimitrie Dinicu, paralizat de zece ani și pe Cristache Ciolac, lovit de aceeași boală, relevîndu-le, în rînduri emoționante, marile merite profesionale.

Ce n-a văzut memorialistul? A cunoscut fama grotescă a lui Nicu Metz, mort pe un pat de mizerie, la Ploiești, meritele lui N. N. Basarabeanu, primul bibliotecar al Teatrului Național din București, „calvarul lui Macedonski”, succesele publice ale lui Cincinat Pavelescu, care n-a reușit totuși să se transfere ca magistrat la București, pe ultimul din dinastia obscură a „celor 3 Flechtenmacheri”, convertirea ateului C. Mille, dragostea împărțită a lui Grigore Ventura pentru ciinele său, care-l îmbrățișa și-l săruta, alte și alte „figuri bucureștene”, după cum și vechile aspecte ale Capitalei noastre, de la sfîrșitul secolului trecut și pînă în miezul zilelor noastre.

NASCUT la București, la 18 decembrie 1874, fiu al ziaristului și cronicarului bucureștean D. Rosetti-Max, frate cu a doua soție a lui Titu Maiorescu, urmaș al ramurei muntene a Rosettistilor, care dăduseră doi domnitori țării românești, Radu D. Rosetti nu s-a bucurat, din împrejurări speciale, de

Istoria Istoriei

XVIII

75. Atunci cînd, la cîțiva ani după război, a început să se vorbească din nou despre cartea lui Călinescu, nu numai fiindcă nu se mai găsea în librării — atîtea nu se găseau! —, cei îndrituiți să dea un răspuns, nu marii sfînși, ci acei de pe treptele de jos sau de pe la mijloc ale ierarhiei, deveneau gînditori; — Da, desigur, dar ar trebui ca mai întîi să o revadă într-un spirit științific. Desigur, dar ar fi bine să o aducă la zi.

Aceste nobile deziderate, dacă ar fi fost să fie implinite, azi nici nu ne putem închipui la ce-ar fi dus.

76. A fi revizuită într-un spirit științific, așa cum aceasta se înțelegea atunci, a fi însemnat tota ei desfigurare. Capitolelor despre Argezi, Blaga, Barbu — marii interziși ai zilei — li s-ar fi rezervat soarta cea mai rea. Dar, pornind de la Mateiu Caragiale înapoi pînă la Titu Maiorescu, atîtor ar fi trebuit să li se scoată un ochi, sau să li se mute bărbia în locul nasului, deși acest gen de pictură producea o sfîntă oroare. A fi revizuită într-un spirit științific, cite putea să însemne!... Dar autorul, prezent, și chiar cu îngrî fervoare, în actualitate — condusesse un cotidian, conducea un institut de istorie literară, lucra la un roman cu eroi ale căror prototipuri puteau fi întîlnite pe stradă — nu dădea semne că s-ar grăbi în privința aceasta, deși poate nimic nu l-ar fi fericit mai mult decît retipărirea grandioasă lui cărți.

77. Și mai interesant este să încercăm a ne închipui ce ar fi însemnat, drept neapărată condiție a relipării, „să fie adusă la zi”, lucru în care se arăta interesată — direct interesată — multă lume. Apăruse, între timp, un nou lot de scriitori, cărora li se dădea mare importanță, și care își dădeau, ei înșiși, nu mai puțină importanță. Orientați de infailibili teoreticieni ai literaturii, noii poeți și prozatori, porniți la drum cu o concepție clară despre lume, ceea ce părea că-i dispensează de vocație, urmau să dea la iveală — cuvîntul avea pe atunci o mare și exclamativă răspîndire — opere minunate.

Operele acelea n-au întîrziat să apară, iar autorii lor să fie lăudați, premiați, decorați, traduși în limbile naționalităților conlocuitoare și în limbi de circulație universală. Le mai lipsea ceva: să se vadă în cartea lui Călinescu.

În acei ani sterili și euforici, mulți și-au imaginat foarte siguri de ei și pînă la urmă de faptul că lucrurile nu merg destul de repede, locul ce li s-ar fi cuvenit în noua ediție din *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*. Un alt prezent decît al primei ediții: un prezent minunat.

Dar steaua sub care cartea fusese zămislită a ferit-o și de această primejdie. Nu ultima.

78. Atunci cînd, după trecerea altor mulți ani, dar, din păcate, și după trecerea din viață a autorului, a început să se vorbească iarăși despre retipărirea marii lui cărți, multe mi-a fost dat să aud. Noua ediție urma, ca și urîniul ajuns la modă, să fie îndăugită, să fie revizuită, să fie îmbunătățită, exact nu se știa cum, nu s-a scris nimic în privința aceasta, circulau numai zvonuri. Iar atunci cînd, în sfîrșit, s-a scris, cînd basmul cu cocoșul roșu părea că s-a terminat, cînd s-a vestit că faimoasa lucrare va apărea, am citit — n-aș putea spune cit de încercat de fenomenul numit încremenire — că va apărea în mai multe volume.

În mai multe volume! Cui îi mai trecuse prin minte și așa ceva? În mai multe volume — mai era oare nevoie și de această dovadă că pămîntul este rotund, dîndu-ni-se prilejul să vedem cum ultima primejdie care a pîndit-o o întîlnește pe cea dintîi? — și-o închipuise însuși Călinescu, la început, la început de tot, în protistoria acestei istorii, pentru că în cele din urmă, acumînd clipele de fericită inspirație, să o întrevadă așa cum ne-a dăruit-o: monumentală și feerică.

În privința aceasta, cel puțin, nu mai avem de ce ne teme.

Geo Bogza

o viață de familie, și-a făcut studii incomplete la noi, desăvîrșindu-le în străinătate, s-a pasionat de literatură încă de pe băncile școlii, ca să facă însă o mare carieră în avocatură, să călătorească mult, să scrie în toate genurile, să vorbească la Radio, să îndemne la acțiuni culturale și să participe la ele, cu un zel nedezmintit, pînă în pragul adîncii bătrîneți. A murit nongenar, într-o mansardă, așa cum trăise debutantul, aproape de cer, ca să-l poată atinge cu mina.

Ca mulți dintre scriitorii și artiștii vremii, Radu D. Rosetti l-a frecventat pe cîinul și amoralul Al. Bogdan-Pitești, mecenatul lor și în deosebi al lui Ștefan Luchian, pentru a cărui statornică sprijinire iertate-i vor fi multe păcate. Or, imputînd unul din calificativele ce i-au fost date noului Arctino de către Victor Eftimiu, memorialistul nostru i-a consacrat în volumul *Erl...* articolul intitulat „Un Mecena excroc” (sic). Omul avusese, într-adevăr, de a face cu justiția, odată fiind fost condamnat pentru flagrant delict de șantaj. În legătură însă cu aceste pagini, nu lipsite totuși de recunoașterea unor merite, am o amintire nu prea plăcută pentru autorul lor, care la acea dată era încă în viață. Mă aflu în anticariatul fiului luptătorului socialist Panait Mușoiu, de fapt o baracă de lemn în coasta bisericii Doamnei. Anticariatul era cercetat mai ales de amatorii romanelor polițiste. Mușoiu-junior ținea și un fel de bibliotecă de împrumut cu acele cărți, tot lipindu-le cotoarele cînd i se aduceau înapoi desfăcute. În acea zi sedeam la taifas, cînd își făcu apariția, cine credeți? Însăși văduva lui Bogdan-Pitești, faimoasa Mica, ajunsă după o scurtă epocă de huzur, acum, la bătrînețe, spălătoare de cadavre, la Morgă. Era și ea cititoare de romane detective. Nu știu cine a adus vorba de frumoasele vremuri de la Aranjuez, cînd Bogdan-Pitești își ospăta cu mincări și băuturi alese oaspeții. Atunci Mica și-a amintit că printre ei fusese și Radu D. Rosetti, de al cărui articol ea avea cunoștință. Într-o ieșire teribilă, văduva exclamă cu pathos:

„Îi e rușine că i-a fost musafir? Da să ia masa la escroc, nu i-a fost rușine? Și să-l tapeze cînd n-avea franc? Apoi să nu-i...”

Și dă-i și dă-i cu un întreg repertoriu de injurături (despre folosul terapeutic al cărora, de defulare, scrisese Radu D. Rosetti un foarte judicios eseu).

Cu păcul vopsit și dîscrit sulemenită, septuagenara se ținea bine și-și regăsise, sub imperiul miniei, toată vigoarea. A fost un mic spectacol de neuitat.

Pentru că am început cu o amintire de bibliofilie, relativă la una din culegerile de versuri ale cîntărețului *Umililor (Les Humbles, 1872)*, care-i deschisese tinărului poet român cărarea, voi încheia cu o altă amintire, cam de aceeași natură.

La un anticariat de stat am cumpărat, tirziu, după Eliberare, o impozantă carte în 8°, mare, legată, cu portretul și cu autograful autorului, etalat și datat „31 Décembre 1892”, dar fără dedicație, *Oeuvres complètes de François Coppée. Poésies, 1864—1887*, ediție ilustrată cu trei sute de desene de F. de Mirbach, la editorul poezilor parnasieni, Alphonse Lemerre, din Paris. Ilustrațiile în text, fără mare valoare artistică, fixează însă în spirit realist mici tablouri de epocă ale secolului trecut: e un prețios document plastic. Intrată, se vede, în mina celui ce o vinduse anticarului, cu cîțiva ani înainte, poate chiar în zilele luptei pentru apărarea Capitalei, posesorul scrisese de două ori invective la adresa dușmanului: „Moarte germanilor” (la pag. 197) și cu încercări de condei, iar la pag. 39, el sau anticarul răsese cu lama probabil aceeași inscripție. Să-l fi fost sustrasă cartea aceluiași posesor român, aflat poate în dispersare? Cred că da.

Redau portretul în profil al poetului din voluminoasa carte. S-ar zice că este, leit-poleit, acela al lui Radu D. Rosetti, la aceeași vîrstă, cu același oval, aceeași pieptănătură și aceeași lavalieră! Așa l-am cunoscut, ușor încărînjit, pe poetul memorialist.

Citesc pe scoarța cărții ziua înfrîrții ei în anticariat: 12.VI.71. La acea dată nu mai trăia Radu D. Rosetti, încetat din viață de vreo șapte ani. Mă întreb, în cazul contrar, aș fi repetat oare gestul de altădată, oferindu-i și această carte regăsită? Sau ar fi biruit în mine egoismul specific bibliofililor? N-aș putea răspunde.

Șerban Cioculescu

Avram Iancu

INTRAT pe scena istoriei la 24 de ani, odată cu zorii revoluției de la 1848, care i-a deschis drumul spre legendă, Avram Iancu avea să se impună, alături de Simion Bărnuțiu și Nicolae Bălcescu, ca unul dintre cei mai reprezentativi exponenți și conducători ai acesteia. Aducea cu sine, coborînd din Munții Apuseni, năpraznica tradiție a lui Horia și, totodată, hotărîrea dirză de a reaprinde fulgerele acestuia. Drepturile moșilor, printre care se născuse, își așteptau în continuare sorocul împlinirii. Cîți moși legați în lanțuri nu văzuse el în copilăria sa, cite spinzurători între Vidra și Cîmpeni, între Abrud și Zlatna! De cite ori chinurile morții nu i-au îngrozit urechile!

Ajuns student la Facultatea de Legi de la Cluj și asistind în 1846 la unele debateri ale Dietei Transilvaniei, unde începuseră minore discuții cu privire la soarta iobagilor, repede înăbușite de vocile reacționare, el și-a mărturisit gîndurile: „Nu cu argumente filozofice și umanitare se pot convinge tiranii, ci numai cu lanca lui Horia”.

Plecăt în 1847 la Tirgu Mureș pentru a-și face practica de avocat, Iancu s-a întâlnit acolo cu floarea generației sale: Al. Papiu-Iarlan, Ioan Oros Rusu, Samuil Poruțiu, Ioan Secărianu, Iacob Bologa, Florian Micaș, Ilie Măcelaru și alții alții, ridicați cu toții din popor și preocupați de aceleași idei. Toți citeau foile lui Bărnuțiu de la Brașov — „Gazeta Transilvaniei” și „Foaia pentru minte, inimă și literatură” — „Organul luminării” de la Blaj, precum și exemplare din „Magazinul istoric pentru Dacia”, editat de Nicolae Bălcescu și A.T. Laurian, din paginile cărora li se deslușesc ideile noi ale timpului, credința în virtuțile neamului, drepturile lui la unitate și independență.

Avram Iancu, înalt, cu ochii albaștri, cu pomeții obrajilor rumeni, e printre „junii” cei mai impunători ai vremii. Distincția și seriozitatea îi dau un aer de gravitate pretimpurie. Locuința lui din strada ce astăzi îi poartă numele devine repede locul de adunare al „canceliștilor români” (practicanții de avocați). Numele său începe să circule ca al unei personalități.

Îndată ce zvonurile revoluției încep să se concretizeze, Iancu simte că i-a sosit vremea. Gîndurile îi zboară departe. Foșnetul gorunilor de acasă îi ține neconținut treaz. Propune îndată o adunare românească, o adunare revoluționară, propunerea sa înfîlîndu-se în drum cu a lui Bărnuțiu de la Sibiu și cu a lui Aron Pumnul de la Blaj. Cînd Blajul începe să se miște, în urma proclamației lui Bărnuțiu, el devine omul așteptat. Hotărîndu-se adunarea de la 18/30 aprilie 1848, Iancu părăsește Tirgu Mureșul și, odată cu el, ceilalți „canceliști”, îndreptîndu-se spre Vidra pentru a mobila moșii. Străbate satele ca un zeu

tinăr, înfruntă autoritățile și în dimineața de 18/30 aprilie, 1848 coboară la Blaj în fruntea citorva sute de moși călări. Un cîntec îi deschide calea:

Astăzi cu bucurie
Românii veniți,
Pe Iancu în Cîmpie
Cu toți să-l însoțim!

Cîmpia însemna Blajul, revoluția, libertatea. Călăreții săi domină piața Blajului și primesc pe Bărnuțiu, care vine de la Sibiu, ca pe un dătător de noi legi românești.

Împreună cu Bărnuțiu, cu Papiu, cu Buteanu, împreună cu sutele de iobagi care alergaseră și ei la Blaj, se hotărîște convocarea Adunării de la 3/15 mai. Întreaga Transilvanie e în picioare.

În ziua fixată, cu toate împotrivirile autorităților, se adună la Blaj zeci de mii de români de pe Mureș și Tîrnave, de pe Olț și Arieș, de pe Crișuri, din Cîmpie: brașovenii, sibienii, mureșenii, făgăreșenii, năsăudenii. Sint de față și cărturarilor lor, Andrei Șaguna, George Barițiu, Andrei Muresianu, Timotei Cipariu, A.T. Laurian, Axente Sever, C. Romanu-Vivu. La adunare participă și revoluționarii moldoveni și munteni, Alexandru Ioan Cuza, Costache Negri, Alexandru Russo, George Șon, Dumitru Brătianu. În fața acestora Simion Bărnuțiu, după cum o făcuse cu o zi înainte și în discursul din catedrală, tîlcuiește tablele legii celei noi, desființarea iobăgiei fără despăgubire, independența națiunii române, independența Transilvaniei, libertatea presei și a adunărilor, școli românești pretutindeni, o împăcare între toate naționalitățile, egalitate și frațietate. „Națiunea română — a afirmat totodată Bărnuțiu — dă de știre tuturor națiunilor conlocuitoare că, vînd a se constitui și organiza pe temel național, n-are ca dușman în contra altor națiuni și cunoaște același drept pentru toate, voește a-l respecta cu sinceritate, cerînd respect împrumutat după dreptate; prin urmare națiunea română nici nu voește a domni peste alte națiuni, nici nu va suferi a fi supusă altor ci voește drept egal pentru toate”.

Acest paragraf al discursului lui Simion Bărnuțiu, prin umanismul și democrațismul său, ar putea fi pus și astăzi în orice antologie de texte militînd pentru prietenia între popoare.

La Blaj, pe Cîmpia libertății, a vorbit și Avram Iancu. Discursul lui a fost cel mai scurt, dar, după discursul lui Bărnuțiu, cel mai gustat de popor. „Uitați-vă pe cîmp românilor — a exclamat tinărul vorbitor, decretînd mobilizarea — sintem mulți ca cucuruzul brazilor. Sintem mulți, mulți, și tari, și Dumnezeu e cu noi”.

Nici una din revendicările revoluționare ale românilor n-a fost însă luată în seamă nici de către dieta Transilvaniei și guvernul maghiar, și nici de către împăratul de la Viena, care a sancționat unirea Transilvaniei cu Ungaria. Pretutindeni începe o cumplită teroare, se comit atrocități monstruoase. Ba, pentru

a impune unirea cu forța, guvernul lui Kossuth a trimis în Ardeal, armata lui Bem pentru a împiedica orice împotrivire.

Cel care a dat atunci replica cuvenită în numele poporului român, ridicînd lanca lui Horia, a fost Avram Iancu, care s-a relevat ca un organizator și un conducător militar dintre cei mai străluciți. De pe Cîmpia libertății el a ridicat steagurile revoluției pe cele mai înalte stînci ale Munților Apuseni. Deși Transilvania a fost ocupată aproape în întregime de trupele lui Bem, Munții Apuseni au rămas în stăpînire a lui Iancu și a moșilor. Toate încercările lui Hatvany, a lui Kemény Farkas și ale lui Vasvári Pál, care au înconjurat Munții de jur împrejur pentru a supune pe români, s-au dovedit zadarnice. Moșii lui Iancu, punînd în mișcare toate pietroșele, și toți gorunii, au fost biruitori pretutindeni, și la Abrud, și la Buceș, și la Roșia, și la Zlatna, și la Brad, și la Fîntînele. S-au trăit atunci în Munții Apuseni momente de un eroism spartan, realizîndu-se o adevărată epopee vrednică de pana unui Plutarh.

Abia atunci și-a dat seama Kossuth de adevărata putere a lui Iancu și a poporului român, și abia atunci a înțeles punctul de vedere al lui Nicolae Bălcescu, care i-a cerut încă din primăvara anului 1849 o înțelegere cu românii împotriva reacțiunii, pe bază de egalitate. Totul era însă acum prea tîrziu. Deși Bălcescu a alergat disperat la Iancu, discuțiile au devenit inutile. „Pe noi nu ne-a răsculat — scria Avram Iancu la 15 iunie colonelului maghiar I. Simonffy — amăgirea Austriei, el nerecunoașterea naționalității române, tiraniile și barbariile conservatorilor și aristocraților pe care poporul nu le-a mai putut suferi”. Armatele țariste pătrunseseră acum în Transilvania și Ungaria, iar la 11 august

armata maghiară capitulează la Siria. Bem și Kossuth se refugiază în Turcia. Iancu rămîne însă în munții săi, rămîne în mijlocul moșilor.

În anii următori, 1850—1851, 1852, el prezintă la Viena, împreună cu celelalte delegații românești, conduse de Șaguna și Bărnuțiu, pentru a cere împăratului Francisc Iosif I drepturile cuvenite poporului român.

Francisc Iosif I, ca și ceilalți împărați habsburgi, ignoră însă memoriile românilor. Cînd, în 1852, împăratul vizitează Transilvania și urcă și în Munții Apuseni, vizita nu are decît un caracter festiv. Iancu refuză să se prezinte împăratului, așa cum la Viena refuzase să accepte decorația acordată.

La Cîmpeni sfîrșima apoi cu ciomagul pajura împărătească de pe frontispiciul primăriei.

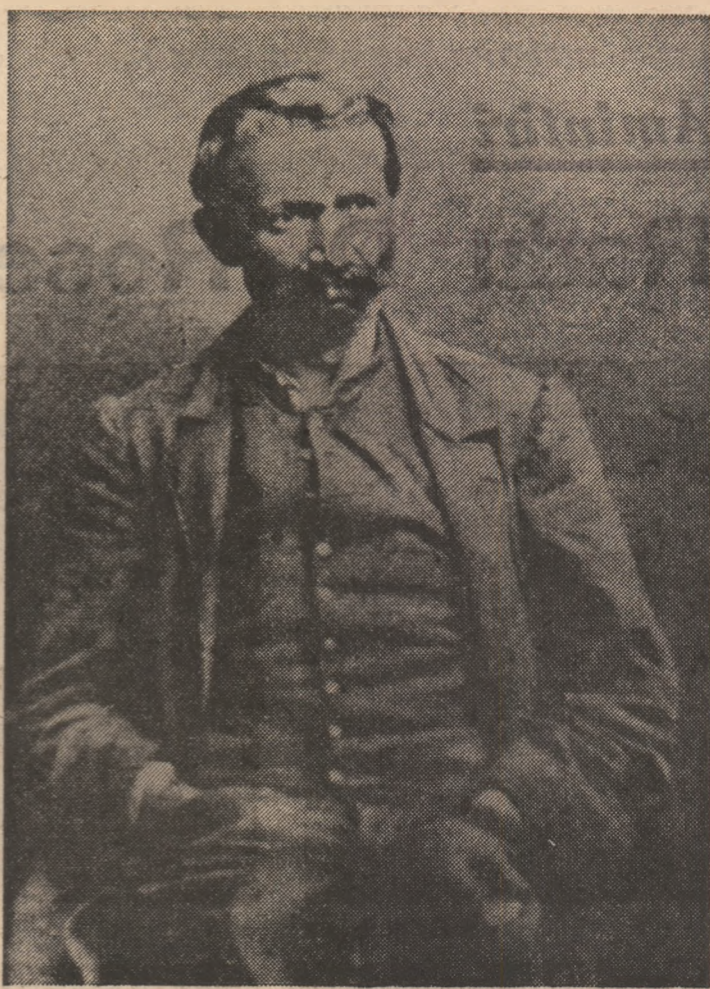
De acum înainte el nu mai e decît un proscris, un om cu destinul frînt, o umbră a celui ce fusese eroul atîtor bătălii, o umbră a Craiului munților, un erou tragic.

Douăzeci de ani va rătăci prin munții pe care i-a acoperit cu atîta glorie, cîntîndu-și durerea și revolta din fluierul de cîrș pe care îl purta neconținut în șerp. Lacrimile și rugăciunile moșilor îl însoțeau pretutindeni ca pe un profet prăbușit.

În noaptea de 10 septembrie 1872 și-a dat obșteșcul sfîrșit pe prispa unui brutar de la Baia de Criș.

A fost înmormîntat la Tebea, sub gorunul lui Horia, mormîntul său, pe care înfloresc astăzi florile păcii și ale dragostei tuturor românilor, devenind un loc de pelerinaj pentru toți românii, un simbol al eroismului românesc, al unității naționale.

Vasile Netea

Filosofie și cultură

Clasic și modern (1)

AM în față o lucrare deosebit de interesantă și valoroasă — *Clasic și modern în învățămîntul superior*, sub redacția și coordonarea prof. dr. Gh. Marinescu (Editura „Junimea” — Iași). Cuprinde lucrările unui simpozion pe această temă organizat de *Cabinetul metodologic al absolventului*. Este cazul să spunem că acest cabinet, unic în felul său în țara noastră, a luat ființă în cadrul I.M.F.-Iași în anul 1970, din inițiativa prof. Marinescu — care-l conduce și în prezent — avînd ca obiective majore: investigații sociologice în rîndul tinerilor medici și farmaciști asupra modului în care ar putea fi optimizat procesul instructiv-formativ din facultăți, înlesnind totodată cunoașterea nivelului de pregătire al acestora în raport cu noile cuceriri științifice, teoretice și practice, realizîndu-se astfel un circuit permanent între centrul universitar ieșean și practica medicală de teren. Inclusiv prin organizarea unor simpozioane cu tema *Noutăți în medicina contemporană*, la nivelul unor spitale județene — Galați, Focșani, Botoșani, Piatra Neamț.

Unul din aceste simpozioane, cu o temă de profil și interes mai larg, a fost cel menționat, organizat la Iași, iar roadele

sale — însumînd munca a aproape 350 de cercetători, materializată în 142 de comunicări —, sint cuprinse în volumul de față. O mare parte din aceste comunicări are un caracter specializat dar unele (cuprinse în primul capitol — *Prolegomene*) sint realmente de un interes pedagogic și cultural general. În *Prefața* semnată de prof. univ. emerit Ștefan Bărsănescu găsim citeva sugestii tematice importante și demne de atenție nu numai pentru Cabinetul ieșean: de la Universitatea de tip clasic la Universitatea „productivă” de tip modern; de la Universitatea de tip clasic la Universitatea „tehnică”; de la profesorul de tip clasic la profesorul care stabilește relații statonice cu studenții săi, urmărîndu-i în producție și păstrînd contacte continue cu ei, deci de la profesorul care se preocupă numai de rostirea prelegerii și țînerea seminarului, la profesorul care se interesează de eficiența teoretico-practică a propriei sale activități etc.

Prof. Ștefan Pascu (*Pluridisciplinaritatea și modernizarea limbajului științific*) tratează problema din punct de vedere al interdependenței între modernizarea economiei naționale, modernizarea științei și tehnicii, modernizarea învățămîntului și

a sistemelor educaționale, inclusiv a instituțiilor universitare, „temple ale gîndirii și creației superioare”; unitatea dintre clasic și modern presupune un învățămînt al cărui ideal cultural nu mai este contemplativ și nu se limitează la raționalismul tradițional; este un învățămînt întemeiat pe tradițiile culturii naționale, umaniste, cultivă echilibrul axiologic și armonia unității și multiplicității, specializării și pluridisciplinarității, modernizarea limbajului științific și orizontul de cultură clasică.

O contribuție relevantă la definirea conceptului de modern (modernizare) în învățămînt a adus regretatul prof. dr. Petre Botezatu, care privește problema din unghiul de vedere al *proceselor de logicizare, de modelare matematică și cibernetică*, a gîndirii științifice deci, a *metodei structurale*, a cărei superioritate, eficiență cognitivă este analizată în comparație (și, parțial, în opoziție) cu *metoda intuitivă*, tradițională. Precizări noi a adus în această privință prof. Paul Popescu-Neveanu (*Stilul creativ în didactica universitară*), care susține necesitatea *creativității sistematice* la nivelul universitar, în condițiile revoluției tehnico-științifice, făcînd o distincție între *modelul me-*

todologic al cercetării și cel al predării: logica didactică și logica științifică coincid dar funcțional ele sint diferite, cea dintîi avînd ca principal obiectiv „a construi psihologic conștiințe înțelepte, competente”. Referîndu-se în mod special la învățămîntul medical superior, prof. acad. V. Pavelcu este preocupat de rolul psihologiei „în contextul epistemic și informațional al pregătirii medicale”, ceea ce înseamnă o formare intelectuală psihologică adecvată înțelegerii complexității și specificului fenomenului uman. „Înțelegerea ființei umane se face prin amplificare informațională pe plan *multidisciplinar*, pe orizontală și verticală, de la adîncurile fizico-chimice ale corpului pînă la culmile conștiinței sociale”. Este vorba deosebi de tendința de a trata pacientul ca *subiect*, ceea ce presupune o „revoluție a opticii medicale” și corespunde cu *vocația umanistă* și amplele deschideri științifico-culturale ale medicinei — cultivate consecvent de medicina românească, de cea ieșeană în speță, nu numai în planul gîndirii teoretice, dar și al activității clinice, așa cum o dovedesc, între altele, prestigiul cursului de *psihologie medicală* (prof. dr. C. Romanescu), *Serviciul psiho-social* de la Spitalul „Socola”, creat din inițiativa prof. dr. P. Brânzel. Această vocație umanistă — o solidă punte de legătură între clasic și modern — a fost admirabil exprimată de prof. G. G. Chipail: „În realitate nimic din ceea ce este uman nu trebuie să fie străin medicului, chiar dacă nu cunoaște problemele ca un specialist. Dacă învățămîntul superior îl învață pe candidat meseria fără a neglija omul, *învățămîntul preuniversitar* trebuie să pregătească omul și fondul pe care se va sprijini incontestabil calitatea profesionistului”.

Al. Tănase

Evidența și enigma

DATORITĂ criticului, iar, în particular, comparatistului care, asemeni chimistului din goetheenele *Afinități electice*, e un fel de „artist al imbinării”, un *Einungskünstler* — operele, descoperite de belferești considerente istorice, se caută și se întind într-o viață paralelă, care le dă o formă comună nouă, neașteptată și paradoxală: această ingenioasă definiție a criticii ne pregătește suflătoare pentru eseistica lui Ion Vartic din *Modelul și oglinda*, a treia sa carte, inteligentă, erudită și scrisă în același stil admirabil ca și primele două. Observăm cu privire la cea dintâi. *Spec-tacol interior*, consacrată aproape în întregime teatrului (ca și secțiunea finală din *Modelul și oglinda*), că eseistica lui Ion Vartic are ea însăși esență teatrală, oferindu-ne mici spectacole de idei, pline de ritm, cultivând efectul și surpriza și aminând abil deznodământul. Reintilnim spiritul ludic, predilecția pentru păpușerie și farsă, pentru mască și metamorfoză. Stilistic, particularitatea acestor eseuri constă, cu o formulă folosită de eseistul însuși când scrie despre *D'ale carnavalului*, într-o combinație de răbdare și nerăbdare. Nerăbdarea este o caracteristică mai generală a eseului, mergând repede spre ținta lui, prin asociații și definiții neașteptate, sărind etapele. Eseul este totdeauna drumul cel mai scurt între două idei. Răbdarea, la rândul ei, contribuie la întrefinerea unei atmosfere de seriozitate, a unui aer studios (deloc pedant), care prepară condițiile optime ale demonstrației critice. Adorabila superficialitate a eseului este corectată în acest fel de stăruință „decorativă” textului literar, de o punere minuțioasă în pagină a argumentelor și citatelor.

Absolut remarcabile mi s-au părut, de exemplu, sub raportul acestui echilibru inefabil, citeva din eseurile din *Vieți paralele*, iniția secțiune a culegerii. Modalitatea este un detectivism al semnificației. Redeschizind dosare aparent închise autorul reconsideră probele și ajunge la concluzii noi. O *close reading*, condusă cu mină sigură, străbate textele de la un capăt la altul, stabilind genul proximal și diferențele specifice. Unghiul de analiză nu este acela tradițional, deși vocabularul critic rămâne circumspect. Critica tradițională fiind una a sensului, critica modernă se îndreaptă spre semnificanță. Roland Barthes vorbește de o „conștiință semiologică” (în *Imaginarea semnului*) și reaminte că orice semn include trei relații: una simbolică, una paradigmatică și una sintagmatică. Am putea, utilizând aceste distincții, să clasificăm critica modernă în funcție de relația pe care o privilegiază. Există în primul rând o critică simbolică, interpretativă sau

hermeneutică; există, apoi, o critică interesată de paradigma operelor, cum este, în cea mai mare parte, structuralismul; există, în fine, o critică a operei sub raportul „sintaxei”, pe care o recunoaștem în analizele textuale. Nu eziți a vedea în eseurile din *Modelul și oglinda* o exemplificare a celei dintâi categorii, nu fără treceri inspirate spre a doua, dar ignorând-o aproape cu totul pe ultima. Hermeneutic, Ion Vartic este un vinător de semnificații „profunde”, un descifrator (în cunoștință de psihanaliză) al simbolisticii evidente ori ascunse a operei.

Legătura dintre evidența și enigma oricărui text literar constituie preocuparea cea mai vie a *Vieților paralele*. Dacă bunăoară în comentariul la *Două loturi de Caragiale* (Despre ironie sau despre „viceversa”), păreriile anterioare sînt nuanțate (cu ajutorul unor texte ale lui Vladimir Jankelevitch), în acela consacrat schiței *Inspecțiune*, ele sînt pur și simplu răsturnate. Voi urmări, în linii mari, mersul demonstrației din acesta din urmă. (Domnul profesor Belikov și nenea Anghelache), fiindcă mi se pare, în cel mai înalt grad, caracteristic. „De ce?... de ce, nenea Anghelache?” — întrebarea „amicii” casierului care s-a sinucis în prețuia unui control și-au pus-o toți criticii lui Caragiale. Și-o pune, încă o dată, și Ion Vartic. Paul Zarifopol a relatat că autorul schiței a răspuns malicios: „De ce s-o fi omorât Anghelache? Nici eu nu știu”. „Frica paroxistică”, „spaima absurdă”, „așteptarea anxioasă” și altele au fost cele mai obișnuite răspunsuri. Sau pseudo-răspunsuri, cum crede pe drept cuvînt Ion Vartic, căci ne lasă mai departe intrigați de un gest care pare fără motiv clar. Autorul *Modelului și oglinzii* pornește de la compararea cazului cu acela din nuvela lui Cehov *Omul în cărapace*, în care domnul Belikov, conformistul absolut, se teme teribil de realitate și, în același timp, are un respect absolut față de orice formă a autorității exterioare. Domnul Belikov și omul circularilor și regulamentelor, ipohondria lui fiind o spaimă de a încălca norma impusă de autoritate, o groază de a nu săvîrși decît ceea ce este permis. „Ceea ce la Belikov reprezintă circulara — spune Ion Vartic — este la nenea Anghelache *inspecția*, adică același gen de emblemă administrativ-sacrală a unei autorități supreme care strălucește comportamentul uman. „Zeul” de deasupra, care pentru personajul cehovian e directorul, pentru Anghelache este „inspectorul finanțiar”. Casierul nu se teme, așa cum s-a spus, de o eventuală verificare [...] dimpotrivă, el o vrea și o visează mereu, dar, exasperat, descoperă în așteptatul zeu-inspector un fel de Godot: în unsprezece ani de cînd și-a luat slujba în primire, nimeni n-a venit să-l controleze”. În fața acestei îndrăznețe întoarceți a

semnificației gestului, am simțit nevoia să recitesc schița. Și am constatat nu numai că Ion Vartic a citit-o bine, dar că explicația misterului — atîta vreme intact — era, asemeni scrisorii celebre din povestirea polițistă a lui Poe, la vedere. Anghelache însuși se plîngea de „la început de lipsa controlului ca de un factor care provoacă necinstea: nimeni nu poate garanta corectitudinea casierului în absența autorității birocratice care trebuie să se exercite regulat. Iritarea casierului contra „amicilor” care îi eliberează certificate de onestitate, arată limpede că omul nu poate lua, din proprie inițiativă, locul puterii superioare menite să controleze, locul celui „transcendent birocratic”, cum spune eseistul, pe care Anghelache îl recunoaște ca unică autoritate. Știa Caragiale însuși (pre-făcîndu-se a nu ști) explicația spaimii de care e cuprins casierul? Iată o întrebare la care *Inspecțiune* ne oferă un răspuns clar. Mă amuză ideea să duc mai departe teza lui Ion Vartic și să dovedesc că autorul, știind ce face, procedează metodic la incurcarea pistelor. Totul pleacă de la un *malentendu* clasic în teatru (și Caragiale era un om de teatru): „amicii” interpretează greșit nervozitatea lui Anghelache, după discuția despre casierul care delapidase, neînțelegîndu-i argumentul care făcea responsabil de furt, nu pe casier, ci pe cei care nu l-au controlat. Cînd, după plecarea intempestivă din berărie a lui Anghelache, inspectorul, nimerit întîmplător la masa lor, anunță că va vizita a doua zi pe prietenul lor, confuzia crește: va să zică Anghelache aflase de inspecție și, știîndu-se cu lipsuri în casă, se speria. Faptul că Anghelache n-are idee că va fi controlat și că el e pe punctul de a înnebuni din întîrzierea controlului n-are cum să le treacă prin minte. Lucrurile se precipită prin căutarea zadarnică a lui Anghelache de către „amicii” care vor să-l înștînteze. Cînd Anghelache e găsit spînzurat și inspectorul decide spargerea casei de bani, confuzia atinge apogeul. Tensiunea cade brusc — dînd la iveală întrebarea ce pare fără răspuns — odată cu aflarea că din casă nu lipsește nici un leu. „Amicii” sînt fatalmente zdrobiți de uimire: n-înțelegerea lor a creat un mister la care ei înșiși n-au soluție. „Amicii” sînt corul, vocea obstei: dar în loc să dețină adevărul, ei produc confuzia. Caragiale știa bine vechea regulă din teatru, ca să atribute, ironic, corului, un rol diferit de acela consacrat, în scopul obținerii efectului de inexplicabil. Ca să lămurească lucrurile, ar fi trebuit doar să dea cuvîntul — ceea ce nu face — și altă voci decît acelea a „amicilor”. Enigma e pusă la cale cu abilitate și, oricît de evidente ar fi împrejurările, adevărul bietului Anghelache e învelit ca o larvă în mătasea neînțelegerii.

SI CELELALTE eseuri conțin asemenea elemente de ingeniozitate critică. De exemplu, eseul despre *Verdictul* lui Kafka sau acela, deopotrivă de remarcabil, despre *Pana de automobil* a lui Dürrenmatt. Încă și mai complex este eseul *Emil Codrescu și Complexul lui Nabokov*, pe care, dacă am destule motive să-l contest în concluziile sale, nu pot să nu-l admir pentru finețea și rigoarea lui. Ingeniozitatea e o trăsătură mult mai răspîndită în critica modernă decît în aceea tradițională, și ea i s-a reproșat adesea. Celebra polemică dintre Picard și Barthes de acum un deceniu și jumătate conținea ecourile iritării de care tradiționalistul profesor de la Sorbona era cuprins cînd i se părea că noii critici fac abuz de artificii ingenioase în lectura textelor literare. Explicația este simplă, deși implică un paradox. Noua critică refuza evidența în formă, obișnuită mai înainte, — identificării semnificațiilor operei cu intențiile autorului. Ea pretindea că semnificația rămîne ascunsă autorului. În același timp, ea vedea — în textele clasice, ca și în cele moderne — funcționarea unui mecanism ce poate fi descris destul de exact. „Misterul” operei era, cu același gest, onorat și lichidat. Critica modernă este bîntuită de utopia operei inteligibile, la nivelul unei anumite congruențe a mijloacelor ei. O „logică”, desigur, simbolică, dar nu mai puțin o logică, se găsește inevitabil presupusă în clipa în care opera e considerată nu atît rezultatul unei „trăiri” organice, cît rezultatul folosirii unor coduri și clișee specifice. Cîtim și alte studii din *Modelul și oglinda* (Garcia Marquez, *fabricantul de miracole* sau *Catindatul și teoria „electricității”*) și observăm aceeași lectură în care semnificația este descifrată ca un mecanism imaginar, de forme, teme sau motive simbolice congruente. Ion Vartic a înțeles corect paradoxul criticii moderne și, nu întîmplător, preferințele lui se îndreaptă spre texte a căror funcționare poate fi transpusă într-un „model”. Acestea aparțin modernității atrase de artificial, de joc, de mască, de „ingenium”, și deloc viziunii organice, moștenire a ideologiei artistice romantice sau realiste, care privilegia spontanitatea creatoare, „geniul” natural, imitația.

Modelul și oglinda este o carte plină de învățăminte pentru consolidarea unei perspective moderne asupra textului literar, deși ea nu face uz (și, cu atît mai puțin, abuz) de o terminologie ostentativ tehnică, alegînd libertatea și farmecul eseului.

Nicolae Manolescu

Revista revistelor

● În „Viața Românească” nr. 7, sub titlul *Nuvela — dizolvare și „reconstruire”*, Cornel Regman publică ample extrase din studiul introductiv al unei antologii a nuvelei românești din deceniul opt, lucrare ce continuă un volum apărut în 1974 (*Nuvela și povestirea românească contemporană, 1914—1974*). Pertinente, la obiect, considerațiile criticii se remarcă prin efortul de cuprindere a tuturor generațiilor de prozatori, ca și prin încercarea de stabilire a unor structuri epice proprii deceniului abia încheiat. Așteptăm antologia! În același număr sînt tipărite, probabil neîntîmplător, două excelente povestiri, de Mircea Horia Simionescu (*Scopul sau cauza*) și Barbu Cloculescu (*Scara ultimului Bassaraba*: personajul principal e Matei I. Caragiale). Poemele lui Ovidiu Genaru (*Proces-verbal, Anchetarea unei lacrimi, Limba uzată*), sînt în linia prozaismului melancolic din admirabilele *Patimi după Bacovia*. Avizat, pătrunzător, comentariul lui Dan Oprescu despre traducerea în românește a celei dintîi culegeri din scrierile heideggeriene. Scriind despre romanul *Don Juan* de Nicolae Breban, Mihai Dinu Gheorghiu — tînar critic foarte înzestrat — stabilește, la capătul unei atente analize, nu lipsită de vervă și ironie, că e „un bun, instructiv roman de «atmosferă» a acestui sfîrșit

de veac în București”. Savuroase sînt însemnările gastronomice ale lui Octavian Stoica despre „sărmașutele moldovenești de vară”, făcute din carne „de două feluri: jumătate de porc, jumătate de vită, și-o țîră de grăsimi, atîta cît să-ndulească”; în schimb, cu totul anoste sînt „punctele de vedere” exprimate de M. Nițescu, după care „morală tristă a unor polemici” ar consta în absența disputelor „între adepții unei noi critici și critica tradițională, între cei fideli romanului realist și proza onirică etc.” Inlocuite, crede autorul, de confruntări determinate de „atitudini și resentimente extraliterare”. Condamnînd „polarizările” M. Nițescu face elogiul „scriitorilor independenți”, pentru a propune... o altă polarizare: „Singura luptă care ar avea un conținut real ar fi aceea dintre literatură și non-literatură, dintre scriitori și non-scriitori, dintre probitate și impostură”. Care ar fi locul „scriitorilor independenți” în această „luptă” M. Nițescu nu o mai spune, după cum nu ne spune nici dacă dominația sa — în unele publicații socotite cîndva un „detractor” al valorilor mai vechi și mai noi — se consideră ori nu „independent”, „scriitor” sau „non-scriitor”.

● Scriind (în „Astra” nr. 7) despre *Zicere la zicere* și constatînd că autorul a înlocuit „în unele versete ter-

menul Tao/Dao (la vechii chinezi gîndirea abstractizatoare, „Marea idee care duce la scop”, în Dao-de-tzin) cu Dak”, A.I. Brumaru trage concluzia „...justă că volumul marchează „îvirea în lumină a tradiției românești spornice”.

● În „Cronica” nr. 38 continuă interesantul studiu al lui Al. Zub despre *Meandrele posterității* lui Vasile Părvan: un tablou istoric abundent în detalii, înscris în datele sinuoase ale „acceptării operei și înțelegerii personalității marelui istoric.

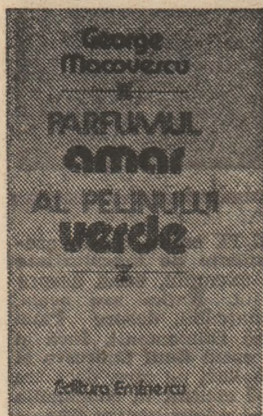
● Două remarcabile interviuri în ultimele numere din „Flacăra” cu Victor Rebengiuc în nr. 36 și Șerban Cloculescu în nr. 37. Semnalăm, din acest din urmă număr, și o frază curioasă a lui Ilie Purcaru: „Critica a ținut să observe că în celelalte două romane ale sale, «Clipa» și «Dragostea și revoluția», Dinu Săraru ridică tensiunea paginii ori de cite ori se întoarce la lumea satului. Că el ar fi deci, ca atîția alții, ca Preda de pîldă, un infirm față de alte medii”. Marin Preda — „infirm față de alte medii”? Altele publicații ne spun, tot în acest timp, că era un personaj ridicol, avar, credul, infantil, mai nou și că a fost un produs al epocii dogmatice...

M.R.

ADRIAN PODOLEANU: *Flori* (Galeriile de artă ale municipiului București)

Cartea unei formații

A PROAPE șapte decenii de viață plină, cu loialitate față de sine, parcursă, mai bine de cinci decenii de viață lucid orientată de un angajament uman și politic neabătut: recentul volum*) al lui George Macovescu dă seama de mai toate cîte au fost; și au fost multe și de primă însemnătate și merită să fie transcrise, rețrăite, meditate. Pagini de intensă evocare a „universului unei copilării și al unei adolescențe aspre, frumoase în însăși asprimea lor; pagini de memorialistică a unei tinereți agitate, dramatică și a unei maturități mai mult decît interesante, străbătute pe o cale centrală a veacului; percutante portrete ale oamenilor întîlniți pe această cale nu numai centrală, dar și dificilă, solicitînd resurse mari de atenție și de curaj, de putere de discernămint, iubire și devotament în serviciul unui omenesc mereu periclitat, mereu de apărut de cunoscutele riscuri ale tumultului istoric; confesiuni personale și nu o dată de caracter (dureros sau fericit) intim, strecurat cu măsură, cu tipica stăpînire de sine a autorului; confesiune echilibrată, dar ieșindu-și uneori din matcă și, ca să spun așa, din cumpăt, la anume praguri și răscuri, spre a se frînge (bine-venit, adică în folosul nuanței de „suflet” necesare) în reținut nerezitate poeme; însemnări de călătorie, legate de împrejurările carierei diplomatice, dar valorificîndu-se cu deosebire în jurul faptului de cultură competent observat: reflecții de tot felul, purtînd sigiliul de nefalsificat și încărcătura de inimă și minte a experienței îndelungi, temeinic filtrate. Cartea lui George Macovescu se constituie pînă la urmă, primind afluenți din mai multe direcții deodată și folosind o varietate apreciabilă a căilor de acces, în jurnalul unei existențe; nu atît de calme și de „metodice” pe cît este fraza caracteristică — și preferată — a celui care-l scrie. Al unei existențe cu migală, dar și cu patos (oricît de discret) construite, deloc trăite la întîmplare, în voia valurilor, și totuși nu străine, în nici un fel,

*) George Macovescu, *Parfumul amar al pelinului verde*, Editura Eminescu

de urmările unui factor neprevăzut. Chiar **senzațional**; dar în privința aceasta, George Macovescu ne rămîne încă (și cu mult profit pentru lector) dator; sugerează și în răstimpuri „spune”, dar rezervorul destăinuirilor se lasă abia bănuir în toată sigura sa abundență.

Punctul de pornire și termenul moral de confruntare îl reprezintă copilăria, originile, matca. Ușor de închipuit că temperamentul, și nu numai temperamentul, îndepărtează pe G. Macovescu de ispitele paseismului; nu însă și de nostalgia autenticității, a lumii guvernate de **norme**. Ar vrea să se știe nediminuat în virteul preocupărilor actualității, ale modernității, cu suflul în treg, capabil să mai vibreze la valorile fundamentale, vechi și străvechi, caută în ele secretul rezistenței la alienare, la primejdiiile arbitrarului și ale disoluției lăuntrice. Este sentimentul esențial, cheia negrăbitelor sale mărturisiri. Obșnuitul distanțelor, al vitezelor moderne, al la fel de modernelor dizlocări și convulsii, al ascensiunilor și al căderilor, al speranței și al amărăciunii de care depune cinstită mărturie, ocroțește cu îndirjire în sine un spațiu afectiv, un spațiu etic, de supraviețuirea căruia, în orice condiții, depinde totul: păstrarea calității umane mai presus de orice s-ar întîmpla. Și cîte nu se întîmplă! Așa mi-ar place să rezum mesajul cărții sale pe cît de potolite, pe atît, în fond, de înfrigate. Martorul evenimentelor istorice (și nu doar martor, se știe) nu uită **cine este și de unde a plecat**. Cînd vorbește de Londra, Paris, Moscova, Titulescu, Brăncuși simți bine asta, n-a uitat „Satul acela dintre dealuri, unde m-am născut, există și astăzi. Nimeni dintre ai mei nu mai trăiește acolo. Mulți au pierit. Mulți s-au risipit. Acolo este casa în care am venit pe lume. Acolo este prima mea școală. Acolo mai sînt cîțiva dintre cei cu care am învățat carte, în clasele primare. Dar, mai ales, acolo este universul copilăriei mele. Mă confund uneori în el **pentru a mă regăsi pe mine (s.n.)**, cel dintru începuturi, **pentru a mă măsura cu el (s.n.)**, eu, cel de astăzi, trecut prin atîtea vîmi și furci ale timpului”. **Vămile și furelele timpului** nu sînt o simplă vorbă; prezența lor, chiar dacă nu spectaculoasă, simțită mai mult în tonul și timbrul spunerii decît în relatarea directă (nici ea, deloc, de prisos) constituie climatul și fundalul acestei cărți, altfel, pline de reținere, de o admirabilă decență care, înainte de a fi a stilului, este a omului, o virtute înăscută, o virtute transmisă și, în egală măsură, o virtute **formată**.

DECENȚA, stăpînirea de sine, detașarea acoperă atîta cît trebuie (căci prea mult nu trebuie) o natură participativă, un G. Macovescu pasional și, cine ar crede, ardent. Amestecul fondului cu stilul, al intimității cu fraza este de un

remarcabil efect și contribuie la cristalizarea unei **ținute** specifice. Lipsa prețiosului veșmînt nu înseamnă lipsa de stil și în sobrietatea lor tactică, în laconica lor supunere la obiect (un obiect totdeauna vrednic de interes și chiar captivant), numeroase formulări tind să devină **formule**: dense, exacte, pline de miez. N. D. Cocea: „Ca orice pasionat greșea. Ataca brutal, lovea violent, uneori fără discernămint, dar nimeni nu putea și nu va putea niciodată să-l reprozeze reaua-credință, lipsa de loialitate, de cavalermism. Ca orice mare combatant, știa să lovească dar știa să și primească, să suporte înfrîngerile și să nu se lase amețit de victorii. L-am văzut în vremea războiului într-o adunare de ziariști, unde știa că majoritatea nu era cu el. S-a urcat la tribună însoțit de fluerături și insulte... Logica și pasiunea lui, frumusețea ideilor și a cadenței frazelor au stăpînit pînă la urmă hărmălaia huliganilor. Am plecat împreună. Pe stradă — ne aflam în preajma pieței Rosetti — ne-a prins alarma. Ne-am lipit de un zid și am așteptat, dar n-am tăcut. Pasiunea oratorică a lui Cocea nu se stinsese. «Nu i-am convins, dar i-am invins», spunea el, **«Pe proști nu-i poți convinge niciodată»** (s.n.) Și mai ales cînd sînt fasciști”. Emoționantul medalion dedicat altui mare ziarist român, Mircea Grigorescu, acumulează, pe lângă nobile sentimente, observații pătrunzătoare, informații inedite, caracterizări morale și ele sînt acelea care dau emoției substanță, pondere, putere de convingere. La liceul „Sfîntul Sava” unde învăța carte serioasă și memorialistul de astăzi: „Domnul elev Grigorescu Mircea din clasa a șaptea modernă era redactorul «Revistei literare» a școlii și, nouă, celor mai tineri, cărora începuse să ne ardă condeiul sub degete, flăcăiandrul acela brunet, cu sprincene stufoase, ne impunea prin «funcția», ce o avea, dar și prin vioiciunea spiritului și prin cultura lui [L.I. L-am reținut pe coridorul ziarilor «Adevărul» și «Dimineața». Conducea revista «Știnga» în vremea cînd **dreapta** asasina oameni și conștiințe. Era, poate, cel mai strălucit ziarist din generația lui, din acea generație de tineri care aveau de ales între oameni și sălbătici, între demnitate și rușinoasa înge-nunchere în fața fascismului, între patriotism și trădare de țară, între stînga și dreapta [...] Mircea Grigorescu era un mare gazetar. Odată, am spus că dacă pe Mircea Grigorescu îl duci într-un pustiu, îl urci într-un copac, în singurul copac aflat în acel pustiu și îi dai o mașină de scris, a doua zi va scoate un ziar...”.

Despre Tudor Teodorescu Braniște: „gazetar „îndrăzneț” pe care însă „firea nu-l arăta astfel. Mai curînd l-ai fi crezut un om timid neîndrăgostit în stare să supere pe nimeni [...] Omul acela blind, cu mers legănă, cu capul ușor plecat pe umăr, cu priviri curioase și limpezi

de copil era cu totul altul la masa de scris... A trăit în vremea fascismului, dar fascismul nu l-a speriat. A scris împotriva lui, cu ura pe care numai fascismul o putea stîrni în conștiința celui mare și pasionat gazetar...”.

G. Macovescu scrie ca și cum ar da numai „o mostră” din niște posibile, exhaustive memorii de înalt interes și, de multe ori, apreciîndu-i conciziunea măsurată, bunul gust selectiv, l-ai vrea mai **locvace**. Se vede de la distanță că are mai multe de spus, de povestit, de **explicit**; în mult mai multe „cuvinte” decît s-a deprins să folosească. Numai despre Ștefan Roll (Ghiță Dinu), judecînd după excelențele fragmente din ultimul volum, și încă ar fi de ajuns pentru o carte pasionantă privind pe „ultimul mare boem” și, desigur, nu doar „mare” boem. Sadoveanu, Brăncuși, Titulescu, Arghezi, Sahia, Ciucurencu, Tudor Vianu, Geo Bogza, Z. Stancu, Jelebeanu, G. M. Zamfirescu, M. R. Paraschivescu și alții alții beneficiază de **privirea** iscoditor-admirativă, de perspectiva înșelător flegmatică, avidă de realități semnificative, a lui G. Macovescu. Reporterul, omul de cultură, scriitorul, omul de caracter, purtătorul de grație, exponentul unui stil al demnității înregistrați de fiecare dată, aspecte noi și revelatoare din lumea prin care a trecut; și n-a trecut în zadar. Păstrez, pentru încheiere, tulburătoarea imagine a lui Marin Preda; unul dintre eroii tutelari ai cărții:

„A muncit pînă în ultimele zile ale vieții lui. Pentru că acesta a fost Marin Preda, un mare muncitor. Învățat din moși-strămoși lui țărani să-și are adînc ogorul, Marin Preda și-a aplecat adînc spinarea pe ogorul lui, pe hîrtia albă care îl chinuia și noaptea și ziua prin necuprinsul ei. Pînă la urmă, a stăpînit-o, dar cu ce eforturi, cu ce preț? Cu prețul vieții lui”.

Cu o pagină înainte, citase dintr-un interviu al lui Marin Preda:

„Și mai era prin redacție (e vorba de redacția ziarului „Timpul” — s.n.) și George Macovescu care mă arăta din cînd în cînd cu degetul celorlalți și amenințător și cumva stimulat: **«Băgați de seamă! Vine asta!»**.”

Era în primăvara anului 1942.

Lucian Raicu

Rodica Braga:

„Eternități de-o clipă”

(Editura Eminescu)

● **PRELUÎND** titlul unui volum de versuri, din 1914, al lui Ion Pillat, din faza simbolistă a poetului, Rodica Braga publică la Editura Eminescu o carte de schițe, bine definită chiar de simbolul titular: **Eternități de o clipă**. Proza pe care o cultivă cu multă acuratețe Rodica Braga trădează mina unui scriitor format, cu predilecție pentru temele infinitezimale ale existenței, cu tentația analizei decente, fără încălțătură stilistică, cu o expunere simplă și elocventă.

Momentele pe care le surprinde în aproape toate schițele din acest volum sînt, așa cum spuneam, infinitezimale, mărunte, cu o existență efemeră, scăpînd printr-o degete a unui căutător de tensiuni majore. Dar autoarea reușește să dea semnificație majoră, să confere titlul de eternitate, unor clipe ale existenței umane. Exemplul tipic este chiar prima piesă a cărții. Un dar de Anul nou. E vorba de o femeie învinsă, de o rară distincție, de o ținută morală ireproșabi-

lă, a cărei frumusețe și distincție sînt trecute cu vederea în existența cotidiană. Dar, într-o noapte de Anul nou, un prieten, poate cel mai bun al familiei, descoperă pentru o clipă aceste calități, descoperire care-l cutremură și care nu are decît durata unei clipe, unei purificări erotice, unei întîlniri unice.

Poate și mai pregnantă pentru definierea modului în care-și lucrează Rodica Braga **eternitățile ei de o clipă** e schița cu substrat mioritic, intitulată **Bătrînul**. Un bătrîn, ajuns la vîrsta și la înțelepciunea patriarhilor, își cheamă într-o seară nepoata, singura lui avere umană ce-i mai rămăsese, și-l cere să-l aducă cele trebuitoare ca să-și radă barba. Fata nu pricepe nimic și-l sfătuiește să amîne totul pentru a doua zi, dar bătrînul îi spune că „e prea tîrziu”. Cere apoi să-l spele, să-l îmbrace și să-l așeze în pat și cu vocea stînsă o anunță că peste o oră n-o să „mai fie”, dîndu-i sfaturi, cum să-i orînduiască înmormintarea. Faptele se petrec ca-ntr-o baladă, dar semnificația morții e alta; moartea nu e o liniste, o trecere a bătrînului, ci o frămîntare în suflul nepoatei: „Moartea bătrînului se va sfîrși în continuare în pupila ei îngrozită, va forța în adîncurile limpezii, va trăi mereu ca un cariu nevăzut, despărțînd-o de lume, ca și în clipa aceasta, făcînd din singurătatea ei un țipăt mut, răsucit în adîncul ființei, ca o plantă ce și-a întors florile în pămînt.” Finalul e o rezolvare de narațiune psihologică ce reformează, la modul

modern, o tradițională viziune a lumii.

Tenta analitică a discursului epic e și mai evidentă în schițele **Irezistibila chemare** și **Scările**, primele relatînd un transfer de obsesii, iar cea de-a doua urmărind monologic o călătorie între vis și realitate. Analizele efectuate de Rodica Braga nu ne oferă texte psihologizante, abisale, ci numai **captarea** unor realități interioare prin descrieri nonfigurative, uzînd mai ales de imagini.

Discursul epic e, aproape în toate cazurile, monologic, dar și dialogic; în schița **Visînd viața**, totul este rezolvat prin dialog, printr-un dialog emblematic, cu semnificații urcînd în spirală; e vorba de convorbirea dintre un chirurg (cu fraza tăioasă ca un bisturiu) și o fată visătoare, care nu face nimic altceva din această aventură erotică dialogată, decît prima ei povestire. E aici ceva mai mult decît o schiță, decît o expunere de fapte de viață, e și lucida detașare a naratorului care distînge între spațiul narativ real și artificialitatea lui literară.

Surprinzînd efectivității efemere, a clipelor semnificative, a unor fracțiuni de secundă ce simbolizează prin valența lor Timpul, Rodica Braga contribuie la revitalizarea estetică a micului univers, convingîndu-ne că în existență nu există drame mari și mici, fericiri mari și mici, ci numai drame și fericiri umane.

Emil Manu

„Perpetuum comic”-’82

● Aflat la cea de-a treia apariție (în noul format) volumul „Perpetuum comic”-’82, editat de revista „Urzica”, este o antologie anuală de umor românesc și universal. Prea mulți pentru a-i cita pe toți, autorii cu care cititorii se întîlnesc în cele 272 de pagini sînt demult garanții pertinente ale talentului și calității în materie de gen. Nichita Stănescu, Ion Băieșu, Valentin Silvestru, Mircea Horia Simionescu, Vlad Mușatescu, Mircea Micu, Iosif Naghiu, Vasile Băran și alții, semnează pagini de umor românesc. Printre autorii de peste hotare: Woody Allen, Art Buchwald, Johannes Conrad, Pierre Daninos, Evgheni Dubrovin, Unge Klauson, Hristo Pelitev ș.a. Caricaturi excelențe publică: O. Bour, Mihai Stănescu, A. Poch, Matty, C. Ciosu, M. Gion, E. Taru, Nell Cobar, Leonte Năstase ș.a.

Meritul acestor reușite editoriale revine, în primul rînd, scriitorului Manole Auneanu care, prin selecția textelor, note și prefață se implică, de fapt, ca autor, ajutat de A. Poch, ca redactor artistic, și de Rodica Tott, ca redactor literar. Noul „Perpetuum comic” este o carte care poate sta, la vedere, în orice bibliotecă.

Adriana BITTEL:

Eidetic și parfumat

cincizeci de ani în urmă; retrăia suspendarea scurgerii timpului și viețuirea într-un alt tărâm al lumii, în fața tabloului unui mare evocator de tilcuri; revedea nimicoarele măturii ce străbătuseră două milenii ale amfiteatrelor antice, printre rămășițele cărora și-au plimbat cucernic pașii... Dar pretutindeni și totdeauna erau ei, împreună... ființe contopite prin amintiri comune...

Aisa respiră adinc, convulsiv. Gîndi: — Conturul limpede al amintirii coplește și doare, mai cu deosebire la bătrînețe, cînd te evoci ca actor, printre ruine de timp mort...

...Imagini de așezări depărtate, Arles, Nîmes, Antwerpen, o invadeau. Dar dincolo de amintirile singulare, bine decupate, Aisa trăia, prin spiritul feminității ei vibrante, pinza neîntreruptă a întâmplărilor zilnice, a prezenței lor mutuale, a schimbului neîncetat de priviri și tradiere palpabilă a ființei lor... Viziunea i se prezenta vast, panoramic; nu mai erau doi oameni, trăind unul lingă altul, ci o aceeași ființă compozită, destinată etern unei singurătăți în doi; alcătuiau un univers izolat, în timpuri, în care întâmplările nu se măsurau cu zilele sau cu anii; numai clipa, fiecare clipă, picătură discontinuă a Vremii, le scanda viețuirea comună...

ÎN acel moment, fără un cuvînt, numai prin armonizarea ființelor lor, cei doi, copleșiți de plenitudinea vieții lor trăită în calm, au avut, printr-un fel de conțaj sufletesc, o izbucnire. Erau atît de plini de ei înșiși, se simțeau atît de bogați lăuntric, încît gîndul că toate acestea se vor irsti în curînd, în neant, le-a spulberat lînistea pînă atunci netulburată a vieții lor resemnate. And se ridică și începu să măsoare încăperea în lung și în lat, cu pașii mari. Aisa rămase nemișcată, dar privirea îi deveni sticloasă. Cunoșteau pentru prima dată revolta.

Cum? Toată această zestre de gînd acumulată în lungul vieții, prin strădanii și acesă, toată puritatea și prea plinul simțirii lor să fie reduse într-o clipă la neant — asemeni atîtor cunoscuți care, cu cîteva ore sau cu cîteva clipe mai înainte vedeau prezentă și viață, toate acestea aveau să fie prăbușite în materie și dispariție apropiată, fără întoarcere?

— Dar asta, rosti Aisa, fără vrere, e o injustiție a lumii!

— Cum, adică? Natura creează totul pentru a nimici totul? îl întregi And gîndul. (Și And retrăi atunci o imagine uitată: cu ani în urmă, copleșită, Aisa într-un moment de exaltare, s-a apropiat de el, cu ochii inundați în lacrimi, rostindu-i cu simplitate naivă, copilărească: — And, And, îți mulțumesc din suflet că te-ai căsătorit cu mine!)

BĂTRINUL profesor își încetini mersul agitat. Treptat frămîntarea făcea loc unei împăcări. Cei doi rămăseră tăcuți, îndelung. Trăiseră pentru prima dată în viața lor o criză a deznădejzii. Fuseseră, amindoi, aruncați dincolo de orbita existenței lor obișnuite. Se străduiau să-și recapete seninătatea. Aisa, care îl ajutase, pînă atunci, să se regăsească din scurte tristeți și dezamăgiri, amuțise. Fusesse o involburare ce le zdruncinase incropirea.

De data aceasta, And a fost primul care și-a revenit. Tot acest zbucium i se părea acum, la reflexie, artificial, factice. Revolta împotriva destinului, care înecă implitinirile vieții, anulindu-le, i se părea infantilă. O amintire a dascălului de greacă ce fusese cîndva îl făcu să zîmbească, reinvigorat:

— Aisa, retrăiesc în această clipă deschiderea de zare a primei noastre întîlniri, cînd v-am aflat numele: în limba lui Platon, pe care atît o iubesc!, cuvîntul Aisa înseamnă, între altele, Destin. Acestui destin i-am fost supuși în tot lungul existenței. Sintem rodul conviețuirii noastre. Tot ceea ce sint, v-o datoresc! Tot ceea ce sinteți vine și de la mine! Am avut în viață totul, începînd cu longevitatea. Spuneți-mi: nu găsiți revolta noastră de adineaori absurdă și meschină? În demnul horafian al folosinței zilei care trece nu află, peste secole, răsuneț în conștiința noastră?

Cei doi priviră în jur. Tihna inconjurării lor familiare le istovi frămîntarea. Se regăseau, pe-nețel:

— Iartă-mi izbucnirea, Aisa. Mă pregăteam numai să adaug: nu trăim numai în trecut și în amintire — ci și în așteptarea zilei de mîine!

— A zilelor de mîine, vrei să spui, And? Între timp, camera se întunecase. Ziua se stîngea, în crepuscul.

Strivindu-și o lacrimă între gene, Aisa părăsi fotoliul. Se copleie de And, timid, în șopti un nume, ce-i stăpînise adesea, în ultimii ani, gîndul:

— Philemon, lumină a vieții!

And zîmbi, depărtat și palid:

— Baucis, lumină și minune a lumii!

În acel moment, ultima rază de soare a zilei își făcu drum printre perdelele petticate cu grijă de acul harnic al Aisei, nimbînd cu aur părul alb al celor doi bătrîni.

AI EȘIT din cameră cu obrazul încins, a plîns la baie pe săturate (pe o frînghie atîrnau indispensabili și maiouri pe care a evitat să le privească), apoi s-a apucat din nou de lucru, aminînd să se gîndească la cele petrecute.

Degetele apăsau orbește clapele mașinii de scris, urmărind vocea care descria cu un anume efort:

— Constituirea lumii obiective în suflet trebuie înțeleasă, de exemplu, ca experiență reală și posibilă a lumii, experiența mea, a unui eu care se percepe pe sine însuși ca om. De la capăt. Această experiență este mai mult sau mai puțin perfectă, ea are totdeauna orizonturile deschise și indeterminate. În aceste orizonturi, fiecare om este pentru celălalt o ființă fizică, psiho-fizică și psihică, formînd o lume deschisă și infinită la care se poate accede, dar, în general, nu se pătrunde. Punct. Destul pentru astăzi. O să-ți telefonez cînd voi avea nevoie de dumneata. Cu bine.

N-a mai însoțit-o ca de obicei pînă la lift și, închizînd în urmă ușa apartamentului, Gela simți că o face pentru ultima oară.

Acasă și-a făcut de lucru frecînd cada care, oricum, nu mai putea fi scoasă la lumină: direle de jerg ale citorva generații erau încrustate adînc în emailul crăpat, și îndirjirea cu care freca mîndria pietrificată o slei într-un tirziu de puteri.

A dormit bușean, îmbrăcată, peste așternut și cu lumina aprinsă. L-a visat, firește, pe domnul Albu, mai înalt și mai bătrîn decît în realitate, împrumutînd înfățișarea lui Heraclit. Statuie. Muzeul din Candia. (reprodusă în volumul II al antologiei de filosofie greacă), dar îmbrăcat decent cu cămașă apreată de „Nufărul“.

— Eidetic — rostea pe sub mustață gura filosofului — de la eidos — esență, înseamnă: ceea ce are trăsăturile esențiale...

Vocea răspicită didactic se transforma într-un miros greu, organic, parcă de ficat, de singe și, trezită, Gela își dădu seama că mirosul stăruia puternic în cameră, emanat de ramurile de liliac pe care i le adusese de curînd Farmacista.

Aruncă liliacul la gunoi și deschise larg ferestrele spre noaptea de primăvară. În mîine i se zbatea ca un muscoid în agonie cuvîntul prins acolo cine știe cum: eidetic.

DE a doua zi începu să se lupte cu un amestec de orgoliu, autocompătimire, ciudă și deznădejde care făcea din ea o ființă jalnică.

Sub aparența de tristețe calmă se căscase un gol în care își găseau ecou pînă la plîns romanțele și melodramele de la televizor, ironizate cîndva de la înălțimea devoțiunii ei pentru domnul Albu.

Se simțea chiar tentată să se confeseze Farmacistei — o vecină divorțată care venea adesea să împrumute sau să-i restituie un roman „bun“, ceva-frumos-de-dragoste. În biblioteca Nașei, moștenită odată cu casa degradată, se găseau din belșug asemenea cărți — Cronin, Bromfield, Maugham, traduse neglijent și cu paginile îngălbenite — și Gela asculta răbdătoare comentariile vecinei, deviate în cele din urmă în injurii la adresa fostului soț, birfe și rețete de infrumusetare.

Rezerva politicoasă îi era dictată și de bănuiala că domnului Albu i-ar fi displăcut această femeie coaptă și vorbăreată, amprenta de ruj lăsată pe filtrul țigării și predilecția ei pentru combinațiile vestimentare de roz cu verde.

De aceea nu-i dezvălui nici împasul în care se afla, lăsînd-o să pălăvrăgească înainte despre ce a văzut laboranta la Budapesta și cum arăta bărbatul acela bine care cumpăra regulat vitamina E.

— Eidetic — rosti fără voie Gela și vecina o privi mirată, apoi își luă în grabă la revedere, fără să o mai pupe ca de obicei.

LA Institut, în fața mașinii de scris, la ședințe sau curățînd gospodăria prea mare pentru ea — aceeași moliciune timpă a respinsului, în care mai răsuna încă vorbele domnului Albu ca răspuns la privirea aburită ridicată de pe clapele mașinii spre miinile lui:

— Duduie Gela, mă tem că va trebui să renunț la colaborarea noastră dacă... Aș regreta, imi ești de mare folos, dar...

Și mirosul nesuferit de liliac, componenta grețosă care se izola, pătrunzătoare, întorcîndu-i stomacul pe dos. Era primăvară. Respinsa înregistra pe stradă numai mutre și gesturi grotesti, contururi diforme, vulgare și obtuzitate, și, necruțîndu-se nici pe sine, se vedea urîtă, stîngace și stupidă, tirînd plasele cu ceapă verde și sprayuri împotriva gândacilor înspre casa igrasioasă cu presuri și „globenuri“ cusute de nașă-sa în tinerețe.

Grija pentru înfățișarea ei, stimulată de dorința de a plăcea domnului Albu, dispăruse. Înainte... Miercurile cînd lucra cu el, și care dădeau săptămînilor ei un sens, erau precedate de preafierîi îndelungi, bucurase. La venirea de la servici făcea focul în camera de baie insalubă și se

spăla cu un săpun fin, nefolosit în celelalte zile. Pe marginea patului, în dormitor, o așteptau hainele pregătite din vreme, lenjeria imaculată, bluza mirosînd a apret și fusta călcată cu cirpa udă.

Se fiția în furou prin fata oglinzii de la șifonier, încercînd să se privească. Se- ver, cu ochii lui, rușinată de frivolitatea acestor preocupări care-i făceau nespuse plăcere.

Fusesse educată provincial, în cultul modestiei, cochetăria fiind socotită un păcat. Hainele trebuiau să aere decent de frig sau de arșită, pantofii să fie solizi și comizi, părul scurt era mai igienic, ca și lenjeria tetra și rochiile de stambă, cusute în casă. Respectase din inerție aceste precepte și după venirea în Capitală — „o fată cuminte, cu casă“ era lăudată în familie, la Roșiori, unde se făceau de mult demersuri discrete pentru găsirea unui „băiat bun“ — și nu-și acordase nici o importanță pînă la întîlnirea cu domnul Albu.

Iubirea o întorsese spre sine: descoperise o lume interioară nuanțată. n-o mai multumeau conversația Farmacistei și terfeloagele din nopțiera Nașei; pe de o parte, simțea nevoia de a se instrui, pe de alta, dorința de a fi atrăgătoare, ambele potînice în ignoranță și stingăcie.

Cele două volume de Filosofie greacă pînă la Platon împrumutate de la domnul Albu, care, iminîndu-i-le, o privea cu sprincenele ridicate sceptic, îi puneau răbdarea la grea încercare, dar erau fetișizate căci fuseseră atînte de miinile lui (o dovedeau sublinierile grosolane cu pixul și comentariile indescifrabile de pe margine). Așa cum stăteau pe lada de la studio, șterse pios de praf, îi aminteau mereu, dacă mai era nevoie, de ochii în nuanțe schimbătoare, între auriu-tăios și negru opac, de dragul cărora exersa în ogîndă un zîmbet dulce-nonșalant, devenit rictus cu ochi holbați de îndată ce domnul Albu o saluta în ușa apartamentului său.

În aceste miercuri aștepta, pîndea cu înfrigurare minunea care trebuia să se întimple, dar de fiecare dată, spre sfîrșitul zilei, așteptarea se dovedea vană. Sărăcele schimbătoare de cuvinte prilejuite de munca lor nu-i lăseau nici măcar iluzia unei apropieri și odată suită în autobuzul ce o ducea spre casă, își simțea dureros umîlînța.

Încea să-l ridiculizeze, insistînd pe statura cam mărunta a filosofului, pe firele de păr ce-l lăseau din urechi și începutul de burtă reliefat deasupra curelei, încerca să și-l închipuie în posturi întime caraghioase, dar degeaba, procedînd așa, starea ei se complica insuportabil cu un sentiment de ticăloșie și vină.

De vineri începea din nou să se pregătească pentru întîlnirea de miercuri; imaginația exaltată, de îndrăgostită, corija imperfecțiunile fizice prin fascinantele preocupări intelectuale ale domnului Albu.

„Frumosul și Deșteptul meu“ — i se adresa în gînd de-a lungul duminicii trîndave, cînd patul rămînea nestrîns și ochii îi patinau pe filele din Anaximandros și Anaximenes, la care volumul se deschidea, printr-un defect de legătorie, singur.

Adesea proiecta îndrăzneli nebunești: să refuze plicul pe care îl primea la un număr de pagini dactilografiate, adăugînd „e o bucurio să lucrez pentru tine“. Sau să-i dăruiască micul bust de bronz al lui Goethe — ajuns cine știe cum în casa Nașei, unde folosea ca presă-papier pentru chitanțe și chiar ca spărgător de nuc. „La tine e mai potrivit“ — avea să-i spună. Buna creștere a Gelei considera tutuirea un mare curaj, o nepermisă intimitate,

prejudecățile ei de adolescență întîrziată refuzînd chiar în vis să meargă mai departe de „scena privirilor contopite“ ce ar fi încheiat fericit episodul.

Aceste reverii de duminică îi alungau singele din obraz și-i făceau inima să bată în asemenea hal, încît punerea lor în practică devenea o imposibilitate: i s-ar fi făcut rău înainte de a deschide gura.

DE DAT exclusiv preocupărilor sale filosofice (traducea acum Meditațiile carteziene ale lui Husserl, e drept că după versiunea franceză) și întrefînd o relație bazată pe stimă reciprocă și comoditate cu o doctoriță de la Elias, domnul Albu ulti de existența dactilografiei în momentul cînd închidea ușa în urma ei. De aceea e greu de înțeles ce s-a petrecut în mîntea lui acaparată de cogito, cogitatum și cogitationes cînd a simțit privirea plină de pasiune evlavioasă a Gelei lipită de miinile sale care dibuiau prin aer după echivalentul românesc al termenului Einfühlung pe care traducătorul francez îl păstrase în original. Acum realiză că de o bucată de vreme răpăitul mașinii de scris încetase, iar cripelile și strigătele de copii de afară invecseau nepotrivit aerul auster al camerei de lucru.

Gela, inundată de dragoste și spaimă, tremura cu sufletul agătat de miinile crispate în aer, dorîndu-și-le reci pe obrazul în flăcări, pe părul proaspăt spălat.

Stînjînit, domnul Albu își viri miinile în buzunare:

— Duduie, unde ai rămas? Te rog să fii atentă, e un capitol dificil și termenul de predare se apropie.

Cum fata părea în transă — prin cap îi înnotau dezmiardări dulcele, neplăcute ca parfumul carnal și pătrunzător al liliacului — domnul Albu începu să țipe coleric:

— Duduie Gela, mă tem că va trebui să renunț la colaborarea noastră dacă... Aș regreta, imi ești de mare ajutor, dar... mai multă seriozitate, ce dracu, vino-ți în fire!

— Tu, biigui Gela, tu ești... eu nu mai...

Liliacul cu boboci vineți vestejîndu-se flasc înainte de a înflori îl apărui în fața ochilor și adunîndu-și tot curajul afirmă pe un ton care se voia firesc:

— Știu ce înseamnă eidetic.

Apoi ieși din cameră și vru să plece, dar își dădu seama că nu o putea face: poșeta cu cheile de la casă rămăsese înăuntru și în plus îi venea să plîngă, ceea ce ar fi stricat grozav scenei despărțirii și demnității ei.

Ușa de la baie era deschisă. Se repezi într-acolo smiorcîndu-se, dădu cu ochii de indispensabilii filosofului, de maiourile uzate și, conștientă că erau acolo, în spatele ei, că viața îi înjosește pornirile cele mai tandre, plîns silabisînd pe flaconul argintiu de pe etajeră: Eau sauvage — après rasage.

Se spăla pe față, își prinse părul răvășit cu o agrață găsită pe marginea lavoarului și se întoarse la locul ei de la mașina de scris, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

Domnul Albu cugetase adînc între timp, se decisese să-l lase pe Einfühlung ca atare și i-l dictă pe litere, apoi continuă plictisit traducerea pînă la „lumea deschisă și infinită la care se poate accede, dar, în general, nu se pătrunde“.

Se grăbi să o expedieze pe Gela, fiindcă la 8 aștepta vizita doctoriței, care sosi cu un braț de liliac înflorit, cules de un brancardier din parcul spitalului Elias.

MIHAELA CONSTANTIN: Peisaj (Galeria „Căminul Artei“)

Teatrul „Al. Davila” din Pitești:

„Un bărbat și mai multe femei” de Leonid Zorin;

„Măști” de Ion Sava; Spectacole de păpuși

SERIOS și, în același timp, festiv fără pompă, și-a deschis stagiunea Teatrul „Al. Davila” din Pitești, instituție care avind trei secții a propus, în săptămîna inaugurală, spectacole dramatice, folclorice, păpușă-rești și musical-uri după piese notorii. Rezultatele acestei importante strădăni sunt oscilante, dar aspirația spre calitate e evidentă în toate compartimentele. Trupa dramatică e intens solicitată — deși nu răspunde cu egală însuflețire tuturor solicitărilor, avind, probabil, o atitudine critică secretă față de anumite selecțiuni repertoriale. Echipa păpușarilor e înche-gată și temeinică.

O bună parte a colaboratorilor (regizori, muzicieni, chiar și actori — cum ar fi Ion Cojar, Edmond Deda, Florin Piersic) sint aleși cu discernămint, iar o mică parte (autori, regizori) fără. Opțiunile literare dau în majoritate impresia unei orientări culte, iar în minoritate, senzația lipsei de ambiție și a desuetudinii.

■ **UN BĂRBAT ȘI MAI MULTE FEMEI** de Leonid Zorin e o comedie cu mici întepături antibirocratice, cu un re-proș parafumt față de o tentativă (reală ori bănuită) de adulter și cu o încheiere duios-satisfăcută. Sint re-luate unele teme pe care scriitorul a mai făcut digitații, inspirind, ca și atunci, simpatie. Bucata de față a fost scrisă proba-bil pentru o actriță chemată să dea exa-men de virtuoziitate transformistă. Sea-mănă, din acest punct de vedere, cu *Millo director* de Alecsandri, sau cu *Rossini la Paris* de Scribe, mici compuneri în care protagonistul trece prin mai multe roluri, în succesiune vertiginosă.

Aici, un narator (figurat cu eleganță de Sorin Zavulovici) povestește ce i s-a in-timplat unui Gorunski (realizat nostim de Petre Dumitrescu) care, suferind de nu știu ce, a fost trimis în Crimeea, la odihnă, unde a cunoscut o poeză esoterică, ce i-a dedicat în ziar versuri echivo-ce, din cauza cărora nevasta, directoarea, portăreasa, o colegă etc. au intrat la idei, l-au criticat, apoi l-au adulat, l-au res-pins, l-au acceptat, l-au iertat, l-au is-prăvit. Julieta Stărmbeanu-Weigel intru-chibează toate personajele feminine, in-tr-o performanță apreciabilă. Unele schi-te i-au reușit excelent: o neurologă, ea însăși suspectă ca stare a sănătății, o ne-vastă cu migrenă veșnică și parapon așij-derea, o directoare teapănă, cu talor în dungii și decorații zornăitoare pe pieptu-i oolent. Alte încercări de portretizare sint mai sumare. Poeta, de pildă, e exces-iv colorată; desigur, cu zeflemeaua ne-cesară nu însă și cu finețe. Oricum, Va-leriu Buciu, actor ce și-a asumat sarcina regizorală, a făcut o distribuție reușită și a sprijinit eficace munca atât de meritu-oasei interprete plurale, pe care, de cite-va ori, am aplaudat-o cu căldură.

În rest, regia — ca să zic așa — e la nivelul unui instructaj cuvințios, propunind ca scenografia (Paul Romano) ci-teva cartoane pe care sint desenate, în artă naivă dosare și ștampile (de la un moment dat fără nici o legătură cu acțiunea), iar ca ilustrație muzicală, o frază dintr-o „Kalinka” orchestrată rock, relu-ată pînă la exasperare.

Aveam cu totul altă opinie despre ce ar trebui să fie admirabilul studio al tea-trului piteștean — opinie însuflată chiar de unele opere scenice, văzute aici, prin ani, semnate de regizori adevărați, adu-cind idei originale, literatură actuală inedită, valoroasă.

■ **DE UN** interes real e însă spectacolul atrăgător și incitant *Măști*, realizat de Costin Marinescu la sala mare. Regizorul a colat, într-un scenariu ins-pirat, citeva din scrierile dramatice ale lui Ion Sava, înfăptuind o struc-tură unitară, germinată de istorii ale vieții artistului dincolo de scenă. Masca ar fi aici însemnul histrionis-mului și, în același timp, revelația omeni-ei funciare a celui ce se dăruiește întreg umanității prin arta sa, nepăstrînd nimic pentru sine, nici măcar chipul real. Bine-înțeles, vor fi sancționate moral măștile false, cabotinismul, sfînta invidie colegia-lă sub arăntă principală, va fi persi-flat, incisiv, teatrul vetust, declamator, melodrama fioroasă și comedia de alcov, se vor lua în deridere ifosele autorilor de serie, ale regizorilor de strînsură, ale ve-leitarilor fă-ă har.

Locul desenat e generic, un „Circus

mundi”, teatrul al lumii, în care clownii își joacă propria lor existență. Uneori vin și în sală, pentru a vorbi lumii noas-tre, dar în cea mai mare parte a timpului trăiesc în universul lor, deschizîndu-ne doar cite o fereastră către ceea ce e tăi-nuit. Inspirația e felliniană în ce privește revelațiile și aspectul de ansamblu; dar spectacolul e prezidat, deopotrivă, de ge-niul lui Ion Sava, care concepea actul teatral ca un mister modern și vedea în mască un puternic element de teatralitate, capabil să innobileze iluzia și s-o ampli-fice.

Cum încercările dramatice ale extraor-dinarului regizor și teoretician nu s-au putut verifica scenic în cursul vieții sale, unele au goluri dramaturgice și incertitu-dini stilistice. Această nesiguranță gre-vează și asupra reprezentației piteștene; regizorul de azi a găsit o formulă scenică, nu totdeauna și forma optimă de expri-mare a clownadei burlești și elegiace. N-a aflat totdeauna nici alertețea de care are nevoie, în desfășurare, parodia. În mod paradoxal, mai toată ilustrația muzicală — uneori lesioasă, alteori facil zburdalnică (Livio Bellegante) — contrazice intențiile mărturisite ale realizatorului și dă caden-țe eronate acțiunii. În schimb, scenogra-fia lui Mihai Mădescu, cenușie, cu strălu-ciri de-o clipă și luți inserturi bufone, e consubstanțială montării, aducînd, prin costume și măști, plastica definitivă.

Cea mai certă și mai izbutită dintre pie-sele colajului e *Paricidul*, savuros mono-log, incriminînd, cu o causticitate pam-fletară excepțională, tot ceea ce ura Sava în teatru ca învechit și prostesc. Costin Marinescu s-a bizuit aici pe actorul Vale-riu Buciu, care interpretează scinteietor partea parodistică a rolului și, cu o natu-ralețe incantătoare, nedumeririle comice ale protagonistului față de rolul absurd ce i s-a incredințat. În *Triumful cu patru col-țuri*, „comedie de salon”, altă parodie plină de haz, regia introduce și un element melodramatic străin, lipsit de noimă și pe care Doina Dragnea (în rolul Soției — cu prea vagi disponibilități interpretative) îl mai și exagerează. Sceneta e susținută de Dem. Niculescu (Soțul, savant neuro-log) în remarcabilă comicitate. Cu nerv mai joacă aici și Carmen Roxin (Conștiin-ța Soției), însă într-o postură vestimenta-nă cavalieristă (cu cizme și cravasă) pe care n-am înțeles-o. Cu aplomb își sus-ține partitura un tinăr de prezență scenică notabilă (dar cu un glas nestudiat) Ion Lupu (Asistentul ce o va cuceri pe tinăra soție și va căpăta un bobirnac final). Lada, poate cea mai bună piesă din cele pe care i le cunoaștem autorului, începe foarte promițător și se termină într-o fru-moasă tristețe; dar pe la mijloc e desli-nată, fără caracter, eșuînd în placiditate. Din nou se observă aici talentul de com-poziție al lui Valeriu Buciu, cu un umor personal bogat, apoi hazul bine controlat al lui Dem. Niculescu, verva actriței Car-men Roxin. „Actorul Romeo” cel adevă-rat (spre deosebire de cel din lada cu mu-nii expedită din Florența), purtător de joben și șoșoni, are în Radu Coriolan un interpret spiritual și limpede. Pantomima prezentată de Ion Lupu și Doina Drag-neu (Romeo și Julieta cei din povestea veroneză) e decentă. Totuși, fie ritmul le-nes, fie vacuum-urile din acțiunea sceni-că, ori necoordonarea participării actorilor aflați în diferite planuri fac ca inscena-rea să se stîrsească în coadă de rîndunică. A murit păpușa e momentul programatic al întregului spectacol. Admirabilul joc al lui Dem. Niculescu și subtila descriere a circuitului văzut din culisele sale, mi-cile drame ale eroilor, simbolul diafan al păpușii care vorbește și pe care a strica-t-o un Quasimodo al locului, îndrăgostit de ea, plecarea dansatoarei mecanice cu acrobatul tinăr și ieșirea, de o adîncă me-lancolie, a bătrînului clown pe cărarea de penumbra ce duce, prin sală, spre neant (reușită invenție regizorală) sint de o fac-tură artistică remarcabilă și dau starea poetică voită. Contribuția de grup a acto-rilor Petre Dumitrescu, Radu Coriolan, Ion Lupu, Ana Nagy, Carmen Roxin, e meritorie. Transformarea finalului imbo-găștește sensul și-l divulgă cu lirism, dînd și sigiliul acestei puneri în scenă care, in-teresanță și activă, nu pe deplin izbutită dar captivantă cînd e, are și valoarea unui gest cultural. Căci e premiera abso-lută a unor piese românești într-un act semnate de o personalitate singulară a teatrului românesc.

Sorin Zavulovici (Tartuffe) și Angela Radoslavescu (Elmira) în spectacolul molieresc al Teatrului „Al. Davila”

„Tartuffe” de Molière

■ **PENTRU** prima oară la păpuși, re-gizorul Ion Cojar, acum invitat al piteș-teanului „Așchiuță”, dovedește fantezie și bun gust, determinînd ființele de postav și carton să se zbințuie voioase, să umple scena, jucînd pe podea — în îndeminata și imaginativă minuire a artiștilor cu ca-gule negre — plutind în văzduh, adunî-n-du-se în grupuri vesele, cu mutrîșoarele lor mucalite, aburcîndu-se pe un gard, arătînd că pot face orice și oriunde, în spațiul-cutie. Cum în toate teatrele de pă-puși activează destul regizori extrateres-tri, simpli făcători de spectacole cirpoase și lemnoase, fără istorie, prezența unui maestrului e binefacere care ar mai trebui.

Irina Borovski, scenografa, a creat ca-pete expresive de oameni (ceea ce la pă-puși e lucrul cel mai greu), le-a dat guri enorme, ca să poată cînta, ride și-vocifera în voie, și hăinuțe piteștești.

Pentru că i-am văzut în două spectaco-le ca o echipă și, în același timp, ca indi-vidualități inzestrate, îi numesc pe toți artiștii (mai ales că minuirea se face, a-desea, în grup): Dida Anchidin, Puia Chi-vescu, Felicia Vidoni, Silvia Stănescu, Emilia Dumitrescu, Dorina Purice, Geo-rge Clinciu, Adrian Gornescu, Marius Sta-matescu, Romulus Palamar, Jean Flores-cu și Nicolae Bănică.

Din păcate, spectacolul nu se adre-sează nimănui. Un text fanat și plicticos

de estradă, amestecat cu ingrediente de operetă, îl lasă complet indiferenți — dacă nu-l agasează — pe adulți și rîmi-ne total obscur pentru copii. E neclar ce au dorit autorii Alexe Marcovici și Virgil Puicea, care au lucrat aici cu rămășițe din cine știe ce alte colaborări. Muzica, semnată de Livio Bellegante, e anostă și, în anumite privințe, contraindicată, chiar stricătoare. De mirare — pentru toți cei ce citesc scenariul înainte ca el să intre în lucrare.

Puneți mina pe Aristide e o fabulă fadă de Gheorghe Scripcă, cu vulpoi care fură pui de găină pînă ce sint aruncați într-un butoi, datorită eroismelor reunite a trei luptători din fauna domestico-silvatică, adică un iepure, un rățoi și un cocș. Ei folosesc, ca arme viclene în conflagrație, praf de strănutat, de ris și somnifere. Pe măsură ce războiul acesta ia proporții, copiii din sală devin neliniștiți, se cer a-fără ori acasă, își chinuiesc părinții și bu-nicil, fac o larmă legitimă, ca un protest surd și inconștient. Numai cînd se produ-ce un balet de orătănii bat bucuroși din palme în ritmul chestiunii.

Foarte nostim e pulul de cuc, minuit de Cocos (artist cu mască). Agreabile, mai toate vocile. Regizorul (și directorul) Au-rel Anchidin, experimentat profesionist, mișcă personajele vioi, cu adevărate la ceea ce se declară că fac. Dar nu s-a ară-tat prea exigent cu muzicianul Livio Bel-legante și n-a îndrumat-o satisfăcător pe tinăra scenografă Mihaela Dinu spre un decor și păpuși mai moderne, mai puțin încărcate și pestrițe. După plastică, artista pareă foarte vîrstnică. În realitate, a ter-minat Institutul abia de patru ani...

Valentin Silvestru

■ **SITUÎNDU-SE** pe linia unor căutări recente de innoire stilistică a montărilor cu piese de Molière, Teatrul din Pitești in-cearcă să ne ofere în această stagiune un punct de vedere propriu asupra comediei *Tartuffe*. În spectacolul regizorului Mihai Radoslavescu, *Tartuffe* (Sorin Zavulovici), tinăr, filiform, în haină monahală, este un Julien Sorel ros de ambiții, șiret, clinic dar și un exaltat Don Juan, îndrăgostit de Elmira, convins că pentru a ajunge la curtea lui Ludovic al XIV-lea are nevoie de banii lui Orgon; Elmira (Angela Ra-doslavescu) devine o doamnă de Rênal in-capabilă să reziste patimei dezlănțuite a lui Tartuffe, iar Orgon (Ion Roxin) este conceput ca un burghez parvenit, cucerit nu atât de ardoreea mistică a lui Tartuffe cît de perspectiva intrării în cabală și deci de ascensiunea pe scara socială prin ali-anță cu acest personaj. O lectură scenică incitantă, posibil de detectat în textul lui Molière.

Insatisfacția pe care o lasă reprezentația vine din faptul că în găsirea unei conven-ții teatrale moderne, capabile să — x-presivitate acestor idei, trupa nu reușește să se elibereze de clișeele tradiționaliste. Efortul de invenție artistică este modest. Întîlnim în spectacol moduri de expresie simple și de efect datorate în bună mă-sură talentului interpreților. Găsim scene pitorești, rezolvate cu siguranța profesio-nistului — cum ar fi descoperirea impostu-rilor lui Tartuffe. În final, însă, demonstra-ția nu are pregnanță. Jocul solistic al in-terpreților, indeciziile și facilitățile în rez-olvarea unor scene (sfîrșitul operetistic al montării), trecerea rapidă peste nuanțe și simplificarea unor relații (familia lui Orgon-Tartuffe sau autoritatea regală-Tartuffe), lipsa unui crescendo pe scara comicului estompează acuitatea satirică a piesei, devin pe parcursul reprezentației contorsiuni ce pulverizează concepția spec-tacolului. Elemente de recuzită indicative și un decor greoi, fără forță metaforică, reconstituie plat atmosfera de epocă. Îl lipsește reprezentației subtilitatea și spiritualitatea mijloacelor de expresie.

Sorin Zavulovici reușește, în bună mă-sură, să depășească dificultățile partiturii și să creeze un Tartuffe credibil. Trăirea patetică, cu elemente din recuzita roman-tică (tirade punctate de tunete și fulgere, ris sarcastic), grevează complexitatea per-sonajului, estompîndu-i nocivitatea și stă-rile conflictuale, haloul de ambiguitate. Ion Roxin (Orgon) în tendința de a colora interpretarea pierde ceea ce este esențial în personaj. Lipsa emoției stăpînite, tem-peramentul exploziv nesupus unei disci-pline interioare nu-i permit actorului să găsească mijloace convingătoare pentru a exorima fanatismul. Angela Radoslavescu (Elmira), Ileana Zărnescu (Dorina), Petre Dinuliu (domnul Loyal), Wilhelmina Căta (Mariana) ca și Ileana Focșă în bigota doamnă Pernelle, sint măști vesele care dau pitoresc spectacolului. Robust, fără emfază, este Damis în interpretarea lui Emilian Cortea. Un Cléant concentrat, cu un expresiv joc al fizionomiei, de o gra-vitate neliniștoare, compune Cristian Tutză, Florin Pretorian (Valer) își încarcă personajul cu înflorituri și caraghiozicuri, transformînd impetuozitatea în vulgaritate.

Ludmila Patlanjoglu

NOII STAGIUNI

Teatrul Național din Craiova:
„Politica”
de Theodor Mănescu

INTR-UN stil de sobrietate și angajare artistică, refuzând aerul circumstanțial-festivist, Naționalul craiovean și-a rechemat spectatori noii stagiuni într-o sală ce s-a dovedit până acum un laborator al inițiativelor fertile și experimentelor îndrăznețe: este vorba de studioul „T 94” care, prin spectacolele prezentate de-a lungul citorva ani, s-a înscris într-o stimulativă competiție cu scena mare a teatrului. Reprezentația inaugurală cu piesa „Politica” de Theodor Mănescu constituie o confirmare a oportunității experiențelor găzduite și, prin înțută, o promisiune pentru mersul actualei stagiuni.

Desigur, asupra piesei s-au făcut deja referințe substanțiale, iar observația că respectiva lucrare ar marca un punct de virf în creația dramaturgului nu mi se pare fără temei. Acest lung monolog deghizat acoperă o vastă etapă politică și socială (o jumătate de secol) din istoria României, privită din unghiuri diferite, pe cât posibil ale obiectivității, ilustrând evenimente fundamentale, relevante desori prin aspectele lor mai puțin cunoscute și nu lăbeajuns clarificate. Este o piesă despre politică și eminate politică, dar nu e greu de bănuț că autorul a presărat între calupurile de realitate masive foili autobiografice — toate subsumate unei teme centrale — puterea. Legată de aceasta, asumindu-și-o prin subînțelegere, este tema revoluției, scrulată lucid și obiectiv, prin momentele ei de entuziasm sau de descurajare, subliniate în piesă prin cei doi poli: ferocitatea (intoleranța celor ce participă la revoluție) și trestia ginditoare (înțelepciunea, măsura necesară retrospectivelor). Theodor Mănescu schitează, astfel, un demers de depistare a erorilor și ciștigurilor ce însoțesc orice proces fundamental, polemizând, în același timp, cu mentalități noi care singularizează, de pildă, „obsedantul deceniu” în contextul unei epoci mult mai largi; autorul vorbește (prin personaje, se înțelege) mai ales de prejudecățile care circulă în jurul evenimentelor revoluate.

Mircea Cornișteanu a impus dezbaterii o dialectică plină de nuanțe, desfășurată sub semnul tutelar al unei fraze emblematic: „Dacă fiecare om, dar absolut fiecare om, ar fi convins că de el depinde soarta lumii, totul ar fi altfel”. Cum adevărurile piesei nu apar de sine stătătoare, regizorul a gindit un spațiu scenic care, prin dispunere, îl face complice direct pe spectator: scena se întinde prin mijlocul sălii, imediata vecinătate a spectatorilor obligă pe protagoniști să participe la o dezbateră susținută ce solicită și învitată meditație, o meditație tulburătoare în care se regăsesc, în proporții bine cumpănite, firescul și încordarea, naturaletă și gravitatea, ironia și tandrețea etc. Monologurile Bărbatului sint corect dozate, sentențiozitatea fiind subtil mascată, iar tenta livrescă a formulărilor este estompată prin stiliul calm al intonării, de autentică sinceritate. Mircea Cornișteanu a găsit o soluție inspirată aducerii în scenă a celor morți — Bătrînul și Bătrina; „fixați” după un ȝeam, ca într-un portret de arhivă, ei sint „reanimați” și invitați în scenă ori de cite ori dialogul o preținde. Totuși, combustia unor secvențe e mai scăzută, în contratimp cu tensiunea immanentă replicii după cum, alteori, se înșinuează tentația de a „discuta” politică, într-o neașteptată manieră lejeră, „deconnectantă”, ce atenuează presupusa tonalitate gravă a ideilor. În schimb însă, spectacolul clădit de Mircea Cornișteanu este bine articulat, cu o desfășurare clară, vi-guroasă, ce asigură stagiunii craiovene un start de certă profesionalitate.

Evident, Petre Gheorghiu-Dolj (Bărbatul) a susținut partitura cea mai interesantă și dificilă din întregul spectacol și, în general, actorul — ajuns la virsta depinelor maturității artistice — a evoluat convingător, etalind o gamă bogată în nuanțe, subliniind cu finețe subtextualitățile unei replici sau punctind cu aplomb ideile adinc pătrunzătoare în conștiința spectatorului. Ne-a plăcut, de asemenea, Iancu Goanță (Bătrînul) prin cîteva interesante intervenții ce adaugă noi valențe la monologul protagonistului (Bărbatul); meritoriu evoluează și ceilalți actori — Valentin Mihali (Tinărul), Maria Goanță (Sora), Tamara Popescu (Smaranda, Gabriela, Doina), Ștefan Mirea (Al doilea tinăr), cuvenindu-se o mențiune în plus pentru Elena Gheorghiu (Bătrina).

Romulus Diaconescu

**Marcela Andrei
și Sibyla Oarcea
în Cădere liberă,
premiera Teatrului
„Ion Creangă”
din București**

**Teatrul de păpuși „Tândărică”:
„Făt-Frumos
din lacrimă”
de Mihai Eminescu**

UN spectacol la Teatrul „Tândărică” din Capitală este de fiecare dată o surpriză, o nouă, o dovadă și mai convingătoare decit cele din trecut a fanteziei, inventivității, sensibilității și profesionalității celor ce-i dau viață. Teatrul și-a afirmat și constituit stiliul său.

Despuțat de prea plinul epic, lăsat cu grijă în datele lui esențiale, **Făt-Frumos din lacrimă** de Mihai Eminescu s-a transformat, în viziunea Margaretei Niculescu, semnatara transpunerii scenice și a regiei, nu numai într-un autentic spectacol de autor, ci și într-o sinteză a citorva dintre temele favorite ale genialului poet, într-o meditație gravă și plină de sensibilitate asupra genezei, asupra vieții și a morții, a luptei dintre bine și rău, asupra iubirii și urii.

În colaborare cu scenografa Doina Spiteru și compozitorul Ștefan Niculescu, creatorul muzicii, adevărată suită de bale, Margareta Niculescu a lăsat ca scena să fie dominată doar de materia insufletită, de lemnul și pinza minuite cu pasiune explozivă sau, din contră, în ritmuri lente și unduitoare, găsind pentru poezia și ideile eminesciene imagini plastice și cromatice de mare originalitate, punind accentul mai cu seamă pe mișcarea unor siluete topite în lumini irizate.

Transformarea haosului în cosmos, a formelor neorinduite încă în contururi armonioase este ideea de bază a acestui spectacol, în care-și dau măsura talentului și a profesionalismului cei mai buni actori ai teatrului. Timp de un ceas și douăzeci de minute, fără întrerupere, minile măiestre ale păpușarilor însuflețesc în cele mai surprinzătoare combinații de linii și siluete povestea lui Făt-Frumos, rostită de Radu Vaida, sau versurile lui Eminescu spuse de Ion Caramitru. Prind astfel viață, în fața noastră, două lumi aflate în neîmpăcată coliziune, prima anarhică, haotică, simbolizată de mășți filifinde peste întreaga scenă, de Muma pădurii (Cristina Vasilescu), de Baba cea vicleană, stăpina iepelor (Gina Nicolae) sau Genarul cel războinic (Valeriu Simion — voce Constantin Gabor) și cea de a doua, lumea oamenilor reprezentată de păpuși, fin și nuanțat stilizate, mult mai mici ca proporții decit cele dintii, întruchipind, prin mișcarea și gesturile lor emoționante, ipostaze ale tinereții.

Capricioasă și plină de farmec și temperament este astfel Fata Genarului interpretată cu sensibilitate de Brîndușa Zaița-Silvestru, melancolic, Împăratul cel tinăr, căruia îi dă viață Gheorghe Fundătură, lirică și suavă vocea Valeriei Secu ce completează siguranța cu care Sonia Giba a realizat-o pe Ileana sau cald glasul lui Ștefan Velnicu, împrumutat lui Făt-Frumos, minuit de Ștefan Săndulescu.

Și pentru că sintem într-un basm și la teatrul de păpuși, acolo unde visele devin realitate, și în **Făt-Frumos din lacrimă**, alături de oamenii vorbesc și se mișcă animalele. Într-un dans năvalnic, un adevărat număr de îndrăzneată coregrafie, sint prinși caii, minuiți de întreaga trupă, sau individualizați, Calul cel cu două inimi (Mihai Prujinski), Calul înaripat (Gheorghe Fundătură), cu haz și malitiozitate Motanul cel cu șapte capete (Melania Petrescu) și măsură, Împăratul racilor și Împăratul tințarilor minuiți de Ana Vlădescu.

Spectacolul Teatrului „Tândărică” este nu numai un admirabil început de stagiune, ci și un emoționant omagiu adus lui Eminescu.

Ileana Berlogea

**Teatrul de păpuși din Cluj-Napoca:
„Cenușăreasa”
de Al. Căprariu**

FERICITA această primă întâlnire a lui Aureliu Manea cu teatrul de păpuși! Că primul contact al controversatului regizor cu arta păpușarilor s-a petrecut prin intermediul piesei riguroșului (cu el însuși, în primul rind) poet, critic, publicist și editor, Al. Căprariu este un dat ce nu poate fi neglijat, atunci cind se ia în discuție spectacolul clujean de debut de stagiune.

Dorind să se adreseze de la egal la egal micilor spectatori, Al. Căprariu pornește de la premisa că povestea este cunoscută de aceștia și propune deci nu o dramaturgie ci... un joc de-a Cenușăreasa, ca structură alternind pasaje povestite cu cele dialogate — și unele și altele rescrise, pentru uzul spectacolului, într-o manieră ce reușește să reproducă cit se poate de fidel modul selectiv și subiectiv (în ceea ce privește atitudinea față de personaje și evenimente) în care copiii memorează și reproduc orice fabulație. La rindul lui, regizorul refuză, din capul locului, și să parodieze, și să „interpreteze” ori să „re-evalueze” binecunoscutul basm și să polemizeze cu aceasta, preferind să-și folosească fantezia, intuițiile și experiența cultural-teatrală tocmai în scopul dezvoltării și finalizării, la nivel spectacologic, a jocului propus de autor. Aureliu Manea organizează în scenă unul dintre acele momente specifice copilăriei în care se retrăiește (nu se reproduce sau se inscensează) unul dintre basmele ascultate o dată, de două ori, de trei ori... Deci nu poate fi vorba de o distribuție, adică de interpreti cu roluri precis repartizate, ci de trei copii care, cu cartea în față, își dau drumul fanteziei, improvizind povestea Cenușăreșei cu mijloacele ce le stau la dispoziție (cu o deosebită discreție — dar cu eficiență — ajutați de scenograful și autorul păpușilor, Virgil Svințiu), interpretind și minuiind (cînd succesiv, cînd prin alternare) unul sau altul sau chiar două sau trei dintre personaje deodată. Păpușile, în această logică a spectacolului, nu pot fi decit rigide — mobilitatea lor fiind înlocuită prin mimica și plastica corpului celor trei interprete (Mirela Băndea, Carmen Pop, Frunzina Boancă), care, în costume fantezist-neutre, se joacă cu păpușile — apoi din cind în cind interpretează cite un personaj — care-și povestesc pasaje ale basmului, care din cind în cind cîntă și dansează, ori improvizează recuzita necesară. Marea abilitate a lui Aureliu Manea (pe care interpretele l-au urmat cu încredere și cu... eficiență în spectacol), abilitate în sensul bun al cuvîntului, constă apoi în găsirea dozajului optim în alternanța dintre momentele cind se dialoghează de la păpușă la păpușă, de la actor la păpușă, de la actor la actor, alternanța între jocul de-a Cenușăreasa și jocul în sine, imprimind atit cursivitate cit și un ritm antrenant spectacolului. Păcat numai că în ultimul minut parcă s-au speriat cu toții de ceea ce au reușit pînă atunci, pierzînd cheia potrivită în care trebuia cîntat acordul final. Cit despre ilustrația muzicală și efectele sonore realizate de Ovidiu Cosac — numai de bine.

Radu Bădilă

Cinema

„Un saltimbanc la Polul Nord”

CIND a apărut filmul **Saltimbancii**, partea întâi a poveștii coninuate prin **Un saltimbanc la Polul Nord**, am făcut, în cronica mea, ceva destul de neobișnuit. Am lădat filmul viitor, pe care nu-l văzusem. Scriam că primul film, printre alte calități, o are și pe aceea de a fi o introducere, un prolog, pentru a arăta bine că de-abia în filmul al doilea vom avea aventurile cu adevărat interesante, isprăvile ursului polar Fram cele mai uimitoare. De aceea socot că ar fi bine ca aceste două filme să fie proiectate împreună, ca două „părți” ale aceluiași film. Mai sint și alte motive. Interpreta principală, Carmen Galin, prezintă în partea întâi performanțe pe care nu le mai găsim în partea a doua. Vă amintiți că ea executa numerele de circ? Știți oare că în spectacolul cheie de trapez la mare înălțime, unde se zboară din trapez în trapez, Carmen Galin nu era dublată, ci făcea singură acele periculoase lucruri, ba încă și cu o grație, cu o eleganță de mare specialistă. Spectatorul care nu a văzut partea întâi ar fi deci frustrat dacă cele două părți n-ar fi proiectate împreună. Tot în ordinea tehnicii de actor, găsim în ambele „episoade” — scrise de Vasilica Istrate și regizate de Elisabeta Bostan — aceea vorbire fără sunet a conversațiilor văzute mai de la distanță. Buzele, ochii se mișcă, gesturile se succed variate, dar nici un cuvînt nu se aude. Carmen Galin face asta și ne dă impresia că am înțeles mult mai mult decit dacă am auzi convorbirea.

Iată acum și aspecte pe care le găsim numai în partea a doua. În primul episod, Fanny (așa se cheamă personajul) era o fată isteată, caraghioasă și plină de grijă pentru fratele ei de 15 ani, partenerul lui Fram în dansurile acestuia. În episodul al doilea, descoperim, de asemenea, că însușirea cea mare a Fanny-ei nu e talentul gimnastic, ci o incomensurabilă bunătate. Bineînțeles găsim și aici ceva trăsnet. Îi adora pe frate-său și toată viața ei l-o dedică. Pe de altă parte avea un rol de bărbăți care îi făceau curte, ba unora le arăta simpatie, prietenie. Dar nu se mărita cu nici unul. De ce? Ca să se poată dedica în întregime scumpului ei frate? Nu! Cele două feluri de tandrețe nu s-ar fi concurat. Obstacolul era altul, tot atit de trăsnet ca tot ce gîndea această bizardă „funny-girl”. Doar scumpul său frate Geo o pricepuse. N-o aproba. Dar o iubea și mai tare pentru asta. Secretul ei îl spune cu naturaletăa unei definiții de dicționar. „E prea pisăloagă. Știe dinainte ce o să îi se întimplă, știe unde te duci, de ce trebuie să te ferești și dacă nu ți se întimplă ce ți-a prevăzut ea, tot tu ești vinovat că n-ai ascultat-o”.

Să ne întoarcem însă la Fram, ursul polar. Pînă acum am semnalat subtilitățile de psihologie din acest film, delicatețea sufletească a personajelor combinată cu nostimul lor fel de a gîndi. Să mai amintim că filmul e îndeosebi o vastă și spectaculoasă reprezentație de circ, o poveste de aventuri, cu neîncetate schimbări de peisaj. Paris, Viena, Londra, New York, Moscova, Berlin și mai ales Iași, orașul natal al micului erou, iar la urmă, Polul Nord, cu nesfîrșitele lui deșerturi și magicele sale aurore boreale pătrund, „joacă” în film. Iar Fram, ursul polar, e mai mult decit un animal dresat. Este o personalitate.

Numărul de atracție al cuplului Fram-Geo este felul uluitor și zburător cum dansau ei împreună un anumit vals. Un vals care așa de bine se potrivește cu firea celor două personaje incit melodia lui îi însoțește de dimineața pînă seara. O auzim aproape tot timpul și simțim net o jenă în rarele momente cind nu se mai aude. Simțim, noi, spectatorii, că acel vals ne lipsește, ne trebuie... Mare performanță în arta muzicii cinematografice. Autorul valsului și al întregii partituri muzicale e Temistocle Popa.

Iar actorii sint, bineînțeles, toți de mină întâi: Carmen Galin, Violeta Andrei, Dem Rădulescu, George Mihăiță, Aurel Giumuria, Mitică Popescu și, mai ales, Octavian Cotescu, directorul circului, al cărui sentiment suprem e seriozitatea, adinca seriozitate cu care stimează pe acei oameni admirabili, pe artiștii care ne învață să ridem, adică să fim buni.

D.I. Suchianu

Jurnalul galeriilor

Întîlnirile de suflet

■ Retrospectivele de arte plastice sînt, în bună măsură, asemeni culegerilor selective de versuri în prestigioasele colecții, adunînd și restituind publicului, doritor de alee bucurii estetice, chipul dinlăuntru al creatorului de frumos. Aceste întîlniri de suflet dintre plasticieni și cei care le așteaptă venirea ca pe o sărbătoare din calendarul de neam fixează în memoria lăcomă de fapte deosebite momentele netrecerii noastre. Fiindcă lucrul lor ne aparține: privindu-l și plăcîndu-ne, înfrumusețîndu-ne, dîndu-ne acea stare de eternitate el ne implică total, ne face stăpîni clipei de emoție și extaz care se oprește în noi, înobilîndu-ne cu boaba de aur a tainei. Ca și cuvîntul, al cărui mister în ființa noastră roind ne dăruie înveșnicirii.

Ion Murariu este, fără-ndoială, deținătorul unei asemenea puteri: fiindcă talentul înseamnă putere: puterea muncii, a neobosirii și trăirii vieții în esențele-i, fixării acestora în culoarea gîndind, întrupîndu-se în minunile artei. Retrospectiva sa — la 60 de ani! — este o carte de melodiioasă autenticitate, fascînînd prin paginile-i, una mai admirabilă decît alta. Pictor și acuarelist de nobilă stirpe — dar ce-i, oare, acuarela decît pictură în culori de apă? —, Murariu ne convinge pentru a multa oară că natura este marelui, trezorier, păstrînd nesfîrșite idei în infinitele-i fețe, pe care el, înțeleghătorul și re-creatorul de viață, izbindește și le incunună cu propriu-i suflet. Pastelist de înalt rafinament, el pictează liniștea și așteptarea, taina și căutarea, pașii toamnei și aripa iernii, dorul de somn al amurgului, frăgezimea răcoroasă a mugurelui spre floare și împlinire. Și încă: Murariu pictează, ca nimeni, parcă, aerul, acest personaj principal al tablourilor sale, dîndu-i concretețe de vis, în care statui de ceață așteaptă semnul magicianului. Sigur, Ion Murariu reușește o expresie inegalabilă a acuarelei românești. Cit privește uleiurile, ele reprezintă partea de forță, atitudinea socială și politică a creației sale. Elaborate îndelung, timp de ani de zile, compozițiile sale prezintă teme majore ale tradiției noastre și mai ales ale umanității. Ciclul *antirăzboinic* definindu-l pe Murariu ca pe un militant de anvergură. Aici poezia devine strigăt de alarmă, numînd răul, arătîndu-l în toată monstruozițea-i, înfierîndu-l. *Carnavalul nebunilor*, *Coșmar nuclear*, *Spaima*, *Conflict cosmic*, *Fantezie solemnă*, *Apoteoza păcii*, iată tot atîtea luări de poziție în spiritul unității și demnității umane. Lucrările în ulei, reprezentînd ierni și primăveri de puritate și meditație, sau flori de prospectime și cîntec discret, completează armonios retrospectiva de la Dalles. Retrospectivă care ne dă, sentimentul trăinicieii operei unui artist conștient de mernirea sa.

Radu Cărneci

Galeriile municipiului

■ Rapida succesiune a expozanților în această sală face ca acum să ne ocupăm de doi artiști, ambii înscriindu-se explicit în ceea ce s-ar putea numi „stilul galeriei”, adică un figurativ de tradiție autohtonă interbelică, agrementat de intervenții diverse sub raportul atitudinii.

VASILE SAVONEA, bun desenator și colorist liric, practicînd o pictură de implicare subiectivă în motiv, realizează un periplu sentimental prin spațiul bucolic, reținînd mai ales ceea ce poate oferi prilej pentru evocări nostalgice și restituiri afective. Culoarea joacă un rol important în economia imaginii, dar sub vizibila tutelă a nevoii de construcție, armonica ritmare a formelor și utilizarea perspectivei cromatice implicînd spațiul și lumina în trama picturală. Etalînd cu franchețe problematica atelierului, artistul propune două posibile direcții stilistice, întîlnindu-se într-un anumit punct al intențiilor dar producînd imagini clar diferite, între tașismul calm postimpresionist și un gestualism, ce ne relevă o direcție a deciziei obținute prin exercițiul insuficient valorificat. Pentru cel ce se ocupă cu pasiune de fenomenul artei naive la noi în țară, elaborînd chiar și studii teoretice, propria artă devine teritoriul aplicării legilor picturii, fără excese scientiste sau puriste, echilibrul dinamic și pînă la urmă reconfortant rezultînd tocmai din dialogul interior purtat între pasiunea pentru firesc și frust, și conștiința necesității regulii ce temperează emoția. O expoziție calmă și caldă, făcîndă pentru bucurie.

Proaspătul expozant, ADRIAN PODOLEANU, vine cu vocația școlii ieșene de pictură, adică lirism, pitoresc, o solidă construcție și credința în virtuțile materiei cromatice. De data aceasta asistăm la o mutație de concepție, paralel cu prelucrări ale vechii maniere, ceea ce dă senzația de expunere în mers, reflectînd realitatea atelierului și, poate, apariția unor întrebări legate de sensul și șansa prudenței valorificării a cîștigurilor realizate în

timp. Vibrația cromatică a gamelor solare — la un moment dat existase și o „perioadă galbenă” — cu plăcerea desenului și a figurativului poetizat, se convertește în tonalitatea gravă, acidă uneori, a localităților de culoare articulate aproape expresionist, într-o simplificare a planurilor severe și o încercare de rarefiere atmosferică, datătoare de tente fantastice. Explorarea acestui teritoriu pare productivă, pentru că profesionalismul lui Podoleanu constituie o garanție, dar rămînerea în aria dimensională atît de dragă pictorilor de afect nu permite distincta detașare a intențiilor și nici decisa înscriere pe o nouă traiectorie formativă. Micile piese „de atelier” reprezintă, fără îndoială, un necesar și simptomatic material pentru instituirea și clarificarea programului, dar calitatea și fermitatea mutației se impun prin degajata înobilare a suprafețelor ample, mai dificil de susținut dar și mai elocvente. Oricum, expoziția este a unui profesionist de tradiție, mizînd pe dialogul emoțional cu receptorul, dincolo de posibila anecdotică sau analogie, stăpîn pe culoare și deservind pînă la virtuozitate și poate mai dornic de inedit decît are curajul să recunoască acum.

Simeza

■ Punctul la care se află astăzi pictura lui CORNELIU PETRESCU pare pentru mulți — și este, parțial, — diferit, dacă nu divergent, în raport cu ceea ce devenise manieră personală recunoscutibilă. Datele inițiale proveneau dintr-o lectură a precedentului Klee prin filtrul unui afect accentuat, cu pronunțată tentă decorativă, structurile de oarecare sorginte constructivistă căpătînd un accent liric intimist. Astăzi, arta lui Corneliu Petrescu tinde către o direcție la modă, fenomen paradoxal sau inexplicabil din perspectiva celor ce vedeau în el un stilist definit. Tentația conceptualismului, dar și a codurilor ambigui, firește cu utilizarea scriiturii evocatoare de palimpseste sau mesaje ancestrale, fără să ajungă

la ceea ce s-a numit „Graphic-art”, deplasează accentele formative în zona picturalității aluzive. Problema demersului, în intenționalitatea conceptuală și în formula aleasă, trebuie privită sub raportul valorii picturale autonome, pentru că titlurile sînt, pînă la urmă, literatură orientativă și presupun un proces deliberativ ce complică sau deturnează sensul implicat. O anumită aură de mister inițiativ, de perenă vetustitate, invăluie piesele de mici dimensiuni, în încercarea de a le transforma în obiecte mnemotehnice oferite spre descifrare și reinterpretare gradată. Chiar și aurul cu funcție decorativă în vechia manieră, firește exaltat de fondurile închise ce formează ecranele revelajiei, tinde să capete valențe simbolice, ca în vechile imagini magice. Lucrate cu acuratețe și indiscutabil simț al raporturilor tonale, forțînd ordinea pentru a promova insolitul sau dinamica polsemanticii, picturile lui Corneliu Petrescu, propun simultan o nouă direcție formativă în teritoriul propriu și un set de probleme legate de originalitate, rezolvarea lor neepigonice depinzînd de artist.

Sala „Informația”

■ Selecția retrospectivă pe care ne-a propus-o VALERIA MUSCELEANU reprezintă un corpus destul de omogen în esență și manieră, detașînd o personalitate din linia ce caracterizează pictura noastră din perioada interbelică, tutelată de triada clasică: desen, culoare, substanță. Artista etalează explicit elementele acestei metode de valorificare picturală, mizînd în selecția sa pe desenul ca atare, conceput nu doar ca o indeletnicire de atelier ci și ca o modalitate expresivă autonomă, dar și pe articularele cromatice ale unui limbaj profund atașat realității ca stimul. Oricît s-ar părea de cîndă, dar direcția figurativului, cu infinite variante de atitudine, interpretare sau încălțătură semantică, este încă productiv, ca un corolar al nevoii de concretele reformulate pe care o resimte omul. Dovada în acest sens poate fi și receptarea adecvată a picturii Valeriei Musceleanu, desigur restituînd realități și atmosfere într-o manieră tutelată de sentiment panteist, dar prin aceasta și mai atașată unei tradiții ce se dovedește inepuizabilă și generatoare de valori. Peisajul, dar și varianta sa de interior, natura statică, degajă o vitalitate plenară, cu efuziuni lirice și delicate alegeri cromatice, prelucrarea materiei în accente și tușe decise conferînd o forță conținută celor mai diferite motive. Pentru că, la fel ca în tradiția tutelară, pretextul, sau motivul, abordat direct și fără digresiuni divergente, constituie regula punerii în imagine, chiar dacă ulterioare intervenții de atelier deplasează accentul analogiei către interpretare și semnificație. Rezultat al unui efort susținut de pasiune, ce se întinde pe intervalul unui timp destul de îndelungat, expozitia se dovedește și este mărturisirea unei profesii de credință explicit formulate prin operă, acoperînd nu atît o cronologie cit o condiție de a fi și a se implica în substanța propriei arte, sinceritatea adăugîndu-se celorlalte calități ca o necesară dimensiune de etică umană și profesională.

Virgil Mocanu

ION MURARIU: Peisaj (Sala Dalles)

Istorie literară

■ Evenimentul editorial al verii '82, noua ediție (la 41 de ani de la apariție) a *Istoriei literaturii române* de G. Călinescu, a reținut atenția ultimelor secvențe din *Revista literară* radio. La televiziune, *Istoria* i s-a dedicat, mai demult, o emisiune specială. La radio, specialiștii ai domeniului și scriitorii au subliniat semnificația pe care această carte, ce reprezintă un patetic, sublim omagiu adus culturii naționale, o păstrează, nealterată, în perspectiva timpului. De ce îl iubim pe domnia sa? se întreba Nichita Stănescu, evocîndu-l pe Călinescu. De unde această nestinsă, magnetică atracție pe care paginile

unei istorii literare o exercită asupra tuturor generațiilor? Relieful prozel și poeziei române aici este trasat, tumultul biograficilor și strălucitoarea aventură a bibliografiilor trec cu repeziune dincolo de granița deschisă a paginilor și simpla lor răsfoire, ca să nu mai vorbim de lectură atentă, reprezintă de fiecare dată o sărbătoare a intelectului. La nici 40 de ani, Călinescu înalță cu mină sigură de arhitect această încăpătoare „casă a scriitorilor români”, căreia îi dă prestanța marilor monumente. Au fost ani cînd *Istoria* era inconjurată de o însonoră tăcere și visul oricărui învățăcel era să o poată consulta fie și citeva ore. Cel care reușea erau imediat considerați ca posesori ai unei averi inestimabile. Intrată acum în circuitul normal, ea nu și-a pierdut aburul de mister și seducția. Mereu citită și mereu citabilă, ea dă măsura, de aur, a unor secole de osîrdie cărțurărească, fiind, în fond, o carte a cărților și a geniului unui popor. Cum spunea profesorul Al. Bălaclă, traducerea *Istoriei* în alte limbi este o datorie patriotică de onoare.

■ La 60 de ani de la debut (*Aur sterp* apare în 1922) și la aproape 4 ani, de la moarte, Al. Philippide a fost omagiat de

ultima ediție a *Moștenirii pentru viitor*. George Muntean și Ov. S. Crohmălniceanu, ca și Liviu Grăsoiu, redactorul emisiunii, au evocat momente ale vieții și preocupărilor scriitorului iar un grupaj de poeme (în interpretarea actorului Damian Crîșmaru) a completat schița de portret t.v. O scurtă înregistrare radiofonică și o alta reținută de pelicula cinematografică au adus în fața telespectatorilor putine, prea puține minute, vocea și chipul lui Al. Philippide. Este, poate, momentul să revenim asupra datoriilor pe care Fototeca de aur le are față de marii creatori. Cîți metri de peliculă există în arhiva televiziunii și scriitorilor importanți din ultimele trei decenii, mulți dintre ei trecuți azi în neființă? Lipsesc, și absența este ireparabilă, interviuri de lucru cu Sadoveanu, Arghezi, Blaga sau, lată un ultim exemplu, Al. Philippide, așa încît emisiunile omagiale se reduc la reconstituiri documentare în care scripesc cu zgîrcenile citeva clipe evocînd „pe viu” personalitatea creatorului. Cum *Scriitorul și epoca* sa (ca și alte rubrici din aceeași categorie) au fost abandonate, nu peste mulți ani vom resimți ca ireparabile și aceste absențe.

Ioana Mălin

Telecinema: Matineul duminical al unui egotist

■ AȘ vrea să precizez — desigur, cu toată timiditatea pentru o părere părelnică, cu toată grija de a nu provoca panică, măsîndu-mi cuvintele, conștient de enormitatea afirmației mele — că în lumea asta mai pilpie, durabil, dens, cu sens, citeva incintări. Nu-i totul invadat de singe și stupiditate; nu-i totul moarte și urit. Dacă numai așa ar fi, nu s-ar povesti și nu m-aș povesti.

Era, de pildă, chiar în timpul războiului, ideea de matineu, duminică, la cinema. Ea mi-a rămas. Matineul de duminică la cinema îmi lumina săptămîna de joi pînă apoi. De joi mă gîndeam la duminică, zilei de odihnă, fără școală, fără lecții. Vinerea și sîmbăta se inserinau la ideea de duminică, ora 11. După aceea, zilele de luni, marți și miercuri erau iradiate de ceea ce văzusem la matineu, cu tate, ca joia — din nou — să prindă a sticle, printre lacrimi și riduri, gîndul că va veni duminică, la Roxy, la Select, la Trianon. Pînă la vreo 10—11 ani, matineul a fost slujba mea laică și prea curată. După o duminică fără Pat, Patașon, Macario, Paganel sau Vulturul negru, temporalul de luni era prost, teza de marți urîtă și plină de ștersături, iar

ziua de miercuri prea lungă pînă la zorii zilei de joi, cînd totul începea să prindă conturul speranței, ca pămîntul în furtuna cu care se deschidea „Doi ani de vacanță”. Ca orice iubire, matineul îmi crea superstiții, post- și ante-. Ele nu mi s-au părut niciodată reacționare. Ele m-au dus perpetuu înaintea, făcîndu-mi bine și nu rău. Ele nu m-au alienat, fiindcă nu chiar totul pe lume e înstrăinare. Ele nu s-au pierdut, nu s-au dizolvat, ci s-au transfigurat. S-au transfigurat, de pildă, în concertele de la 11 dimineața, în: „Transmitem, din sala Ateneului Român, concertul Orchestrei Filarmonice dirijate de George Georgescu”. Era poemul meu „Matineu și transfigurare” în ani lungi nu tornai ca norii pe șesuri ci plini de fulgere, care își găsseau duminical, la ora 11, paratrăznitul într-o Eroică, într-un „Slavă, slavă, frați pe lume toți sîntem”. Nu toate fulgereleucid, dacă ești lucid. Ca de alți zece ani — exact din 1972, septembrie — după „Homo cinematograficus” al Ecaterinei Oproiu, să-mi găsesc matineul duminical în „Invitațiile Euterpei” ale Teodorei Albescu și Iosif Sava pe care de miercuri — copil egotist printre stîliri atît de altruiste de pe telexuri —

le caut în program, fără să mă mir că joia, vinerea sau sîmbăta, mă surprind zicîndu-mi la cite un colț de frază sau de stradă: „Duminică am un Lipatti, cu Sava”. N-am sentimentul că aș fi trădat cinefiul ancestral. Cinefiul care nu ajunge la muzică — nu este. Cu „Invitațiile Euterpei”, eu am „musică” — meu interior, pe care îl mixez cum mă pricep, nici el nefiind perfect sau invulnerabil ci doar generos, entuziast, liric, rectoric, așa cum alții poartă vina de a fi umani, prea umani. Dar luna, așezîndu-mă să-mi scriu „telecinemateca”, mă pot trezi temîndu-mă ca un prost de ea, fiindcă, pentru odată, ieri, duminică, la 11, am lipsit la „un Arthur Schweitzer”. Mai există și asemenea temeri incîntătoare. Fiindcă nu totul pe lume e sciobă și groază.

Radu Cosașu

P.S. Mai anunț pe această cale că din interese editilare justificate, a dispărut bătrînul și dragul cinema „Nero” de pe calea Șerban Vodă. Fie-i amintirea curată, pentru toți cei care de mici au așteptat, febril, ca pe unul din marile evenimente ale săptămînii lor, „să se schimbe filmul la Nero”...

Satira și umorul în secolul trecut (X)

„Moftul român”

■ A doua prezentă a lui Caragiale în fruntea unei publicații umoristice, o aflăm în 1893 — deci după trecerea a șaisprezece ani de la „decesul” micului „CLAPON”, care apăruse în lunile mai-iunie 1877, și al „Calendarului Claponului”, tipărit în toamna aceluiași an. Era, totodată, și o reluare a activității sale de publicist, întreruptă în toamna anului 1889 (ultimele articole le publicase în „CONSTITUTIONALUL”). Reintrarea în gazetărie și-o face mai mult decît onorabil: are titlul de director al „MOFTULUI ROMÂN” — „revistă spiritistă națională, organ bi-ebdomadar pentru răspîndirea științelor oculte în DACIA TRAIANĂ”. Alături de el, ca prim-redactor, se află Anton (Toni) Bacalbașa. Primul număr al „MOFTULUI ROMÂN” a apărut la 24 ianuarie 1893, iar ultimul, la 23 iunie 1893. Va mai reapărea, după opt ani (1 aprilie — 18 noiembrie 1901 și 12 mai 1902) tot sub directoratul lui Caragiale, ajutat de astă dată mai mult de reputatul umorist George Ranetti.

APARIȚIA NOASTRĂ

■ În primul număr, „MOFTUL ROMÂN” este prezentat astfel de Caragiale, prin articolul *Apariția noastră*:

„Orașul București a ținut ca pentru apariția «MOFTULUI ROMÂN» să se îmbrace în haine de sărbătoare. De cînd am scos afișul prin care ne anunțam apariția, Onor Primărie, cu un zel rar și prin urmare cu atît mai vrednic de laudă, s-a pus pe lucru: a fumigat, ca pe vremea cîmii lui Pericles, orașul în stratele principale, a arborat drapelul de toate pestrițăturile posibile și imposibile, a înălțat arcuri de triumf pe căile largi împodobite cu scuturi, stegulețe și ghirlande; se zice că are să facă și luminație cu focuri de artificie. Mulțumim din toată inima Onor Primăriei pentru onoarea ce ne face pentru o așa de călduroasă întîmpinare. Însă, o mică rezervă chiar cu riscul de a părea îngrăți. Toate bazaconii decorative, începînd de unde încep și sfîrșind unde se sfîrșesc, sînt de un gust mai mult decît îndoiș. Dumnezeu! ce forme! ce împerecheri de culori, ce meschinărie de execuție! ce lipsă de gust artistic! Geniul uritului, al barocului și al monstruosului să fi prezidat la o lucrare și nu reușea mai bine. Capitala are aerul unei mitocance parvenite, care se înecă în panglici, horbote, diamantice false, pene zugrăvite, ca să meargă la un bal unde cei ce-au poftit-o n-au poftit-o decît de silă. N-am regreta lucrul, dacă ar fi vorba numai de noi; noi ne cunoaștem pe noi, noi știm la ce trebuie să ne așteptăm de la noi. Dar... tot astăzi se întîmplă că sosește în capitală și grațioasa noastră prințesă moștenitoare, A. Sa Regală Maria de Edinburg, cu soțul său, viitorul nostru rege. Ce are să gîndească tîndra copilă, a mindrului Albion cînd o vede faimosul salon ad-hoc de la gară în stilul cel mai pur peruvian, cînd o trece în pasul cailor prin monumentală uliță a Tîrgoviștii, pe sub arcurile de triumf în stil bulgăresc, și cînd o parcurge minunea minunilor, perla Parisului Orientului, nemuritorul pod al Mogoșoaii, cu băcănișoarele lui, cu circiumișoarele lui, cu răs-pintile lui — unde «murdăria este oprită» cu același succes ca jocul de cărți la magistrați — și cu decorațiile lui de stil Pantelimonescu clasa II? Tare mi-e teamă că grațioasa compatriotă a lui Thackeray — pe care noi din parte-ne o salutăm cu tot respectul și stima ce le merită o regină tîndră, frumoasă și bună — o să șoptească: «What country of Snobs». Sau, în traducție liberă: «Doamne, ce țară de mitocani!».

MOFTURI

■ Primele trei coloane de pe pagina întâi a numărului 1 din „MOFTUL ROMÂN” sînt ocupate de dialogurile Mofturi:

Eu — Ce mai spun gasetele, nene?
Nenea — Mofturi!

Eu — Ce era azi la Cameră?
D. Deputat — Mofturi!

Un cerșetor degerat — Fă-ți pomană: mor de foame!
Un domn cu bundă — Mofturi!

Un june cu revolverul în mînd — Acrivișo, dacă nu mă iubești mă omor!
D-ra Acrivișă (făcînd două gropițe asazine în obraji) — Mofturi!

Eu — Ce crezi, părinte Zăbavă, de noul proiect asupra clerului?
Părintele (potrivindu-și culionul și șoptindu-mi discret) — Moft, taică!

Eu — Care e rezultatul final al afacerii de la Dorohoi?
Un reporter — Moft!

Dr. Babeș — Feriți-vă de apa nefiltrată, are germentii tuturor boalelor.
Un mitocan (fudul) — Mofturi!

Eu — Dar domnii X... Y... Z... n-au nici un merit, nici o capacitate, nici un talent spre a fi puși în fruntea unor instituțiuni care... și în sfîrșit chiar despre onestitate...de...
Un amic (tăindu-i vorba și dînd din umeri) — Mofturi!

Pacientul (foarte împacient) — Doctore, mor!
Doctorul (foarte liniștit) — Mofturi!

Librarul — Iată o carte nouă, foarte interesantă.
Un june cult (dînd cu dispreț volumul la o parte) — Moft!

Un ipohondru — Ar trebui mai multă îngrijire: Doamne ferește! să nu ne pomenim la primăvară cu holera.
D. Primar (foarte serios) — Mofturi.

Un cetățean — Săriți!
D. Procuror (grăbindu-se să suie la club) — Mofturi!

Eu — Eu crez că de astă dată guvernul a avut dreptate.
Un pesimist fără slujbă (scrișnînd fieros) — Mofturi!

Eu — Trebuie să mărturisim cu toată părerea de rău că în administrație... uneori se fură... foarte des.
Un optimist cu slujbă (zimbînd foarte blajin) — Mofturi!

Un orator opozant — Cîteodată, autoritățile... prin abuz de putere, se-nțîmplă prea de multe ori să comită crime!
Un ministru — Mofturi!

Un tată de familie — Am auzit că de la o vreme se-abuză printre o seamă de tineri din București un vițiu rușinos și contra naturii.
Un altul cu mai mulți copii (rîzînd și făcînd un gest de inteligență prea expresiv) — Mofturi!

Un spiritist (învîrtînd masa) — Ce e viața?
Spiritul (răspunzînd foarte silnic) — Moft!

X... — Miine e o eclipsă de lună.
Z... — Mofturi!

Iar Eu — A propos, iese o gazetă nouă.
Publicul — Moft!

Moft. Mofturi!!

O, Moft, tu ești pecetea și deviza vremii noastre. Silabă vastă cu nefărmurît cuprîns, în tine încap așa de comod nenumărate înțelesuri: bucurii și necazuri, merit și îmfamie, vină și pășanie, drept, datorie, sentimente, interese, convingeri, politică, holeră, lingoare, difterită, sîbarism, vișturi distrugătoare, suferință, mizerie, talent și imbecilitate, spirit și spiritism, eclipsă de lună și de minte, trecut, prezent, viitor — toate, toate cu un singur cuvînt le numim noi, românii moderni, scurți MOFT. Trăiască dar „MOFTUL ROMÂN”.

Foaia ce apare astăzi, luîndu-și acest titlu eminamente național, este copilul adevărat, prislea cel alintat al acestui secol pe sfîrșite așa de bogat de mofturi; sperăm că ea va fi formula sinceră și exactă a spiritului nostru public [...].

Epigramele „MOFTULUI ROMÂN”

■ În ambele serii ale „MOFTULUI ROMÂN” au apărut, cu precădere, aceleași rubrici, care s-au bucurat de multă atenție din partea cititorilor: *Mofturi*; *Zeflemele*; *Aforisme*; *Snoave*; *Întepături*; *Ciupeli* și *Epigrame*, din care reproducem cîteva, publicate fără semnături, dar avînd, neîndoielnic, amprenta lui Caragiale.

I. L. Caragiale — desen de N. Petrescu-Găină după o fotografie din 1897, apărut în revista „FOAIA POPULARĂ” (1898)

Unui îmbogățit

De cînd și-a cumpărat o vie
Ne ia de sus cumătrul Ghiță,
De nimeni nu mai vrea să știe,
Cic-a ajuns boier de viță.

Iubitel

Scrisorile ți le-am primit
Sînt scumpe mie, toate
Căci, draga mea, mi le-ai trimis
Pe toate nefrancate.

Doi academici

Istorică pereche
Așa prieteni zic și eu!
Ce legătură veche!
Ureche jură într-un Hasdeu
Hasdeu într-o ureche.

Unui filosof pleșuv

Măiastră-i natura! În vecl nu greșește
Cî toate le pune la loc potrivit:
De-așupra o lundă, sub care domnește
O noapte adîncă și fără sfîrșit!

Pesimistul

De ce poetul de Spanachi
Cănește pletele-i bogate?
E pesimist, el vrea să vadă
În negru toate colorate.

Și o epigramă semnată:

Amicului

E lucru natural
Iubitul meu amic,
Cu cît te-nalți mai sus
Cu-atît te vîd mai mic.

Teleor

■ Nr. 38. iunie 1893: UN CONCERT MONSTRU, sau supliciuul unei „femei... de stradă”.

În acest desen satiric, Opinia publică românească este înconjurată de principalele ziare care apăreau la București în anul 1893: „LUPTA”, „TARA”, „UNIVERSUL”, „VEȘTEA”, „ADEVĂRUL”, „BUCUREȘT TAGEBLAT”, „L'INDEPENDANCE ROUMAINE”, „VOINTA NAȚIONALĂ”, „TIMPUL”, „LA PATRIE”, „CONSTITUTIONALUL” și, bineînțeles, cel mai nou venit, „MOFTUL ROMÂN”.

Documentar de
Ion Munteanu

Prezențe românești în Peru

EXCEPTIND referința lirică pe care în urma cu mai bine de patru secole, scriindu-și celebra sa epopee, *La Araucana*, Alonso Ercilla y Zúñiga o făcea despre vitejia dacilor pentru a găsi o măsură pentru cea a poporului araucan pus în fața spadelor conchistei, pământul românesc a fost privit din America Latină, precum și noi am privit multă vreme geografia de aici, ca un teritoriu exotic. Chiar și în secolul nostru acest exotism a continuat să funcționeze, sfertul de ecuator care ne desparte de aceste țărâni parând să se dilate până la unitate.

Un mare spirit maya, ușor uitatul azi Miguel Angel Asturias, a avut curiozitatea, precedat de efugile poetice ale lui Pablo Neruda, să pătrundă în toamna românească și să ducă spre suduri imaginea adevărată a României, intersectându-și proza cu splendide sonete, ca o chemare de bucurii colindând Carpații. Cartea sa, *România, grădina pământului de aur*, rămâne până azi omagiul cel mai frumos adus de cineva din această lume spațiului și timpului nostru. Până azi, când datorită altor spirite — Alberti, Iarasi Neruda, Arzubeide sau Samuel Feijoo — care au scris despre noi sau au tradus opere literare românești, putem spune că simțim mult mai bine și mai exact cunoșcând la sud de Rio Grande, după cum și noi ne-am îmbunătățit informația despre lumea de aici, diversificându-o în acord cu curgerea timpului.

Și iată, de curând, alte două cărți, amândouă semnate de Luis Hernán Ramírez, profesor la universitatea San Marcos din Lima, vin și deschid o fereastră în plus, prin care poporul peruan să ne poată privi mai de aproape, să ne cunoască și să ne iubească, așa cum ne-a cunoscut și ne iubește autorul lor. Două cărți — e vorba de *El pueblo rumano en la historia y la cultura* și *Breve antología de la poesía rumana contemporánea* — care, deși deosebite ca structură și intenție, se completează armonios, reușind să transmită peste Anzi, cu desulă fidelitate, câteva secvențe exacte din istoria și spiritul nostru.

Nu l-am cunoscut pe profesorul Luis Hernán Ramírez — e curios cum de am reușit amândoi ca în intervalul celor doi ani de zile, cită a funcționat ca profesor invitat al universității bucureștene, să nu ne fi întâlnit nici măcar o clipă — dar parcurgând paginile cărților sale îl simt aproape, ca pe un prieten prin corespondență. Pentru că nu pot să nu-l recunosc, ca unul care a încercat-o nemijlocit, osteneala deosebită pe care o cere o astfel de indeletnicie, când, constrâns de limitele fizice ale unei cărți, ești nevoit să decantezi neîncetat cunoașterea, păstrind în suprafața paginii numai anumite obiecte, făcându-ți iluzia că ai reușit să le sugerezi și pe cel absent. Profesorul din Lima, foarte informat și având harul selecției, a filtrat cu multă sensibilitate timpul și spațiul românesc, astfel că, în final, secvențele amintite mai sus, de istorie și spirit, se împletesc fericit, dând o imagine deloc fragmentară despre noi.

PRIMA dintre cărți, în ordinea citată de noi — *Poporul român în istorie și cultură* — aproape că nu are nevoie de comentariu: în 137 pagini se află concentrate datele fundamentale privind formarea poporului român și afirmarea sa ca națiune liberă și independentă, iar a-lături de acestea, într-o a doua secțiune, descoperim caracteristicile esențiale ale spiritualității românești, deosebi pe cele ce țin de limba și literatura noastră. Transcrierea titlurilor citorva din cele 22 de capitole ale cărții nu-l credem, inutilă: Primul stat dacic centralizat și independent și latinizarea sa — Un lung ev mediu românesc — Dracula (Vlad Tepes) în istorie și în legendă — Lupta pentru independență și statul național unitar — Nicolae Bălcescu, simbol al libertății și dreptății — Înfrângerea fascismului și construirea societății socialiste multilateral dezvoltate. Sint, toate acestea, după cum ușor se poate observa, pagini prin care, cu deplină cunoaștere, autorul străbate două milenii de istorie românească, reținându-le substanța și lumina prin care ne înscrim din spațiul carpatin în istoria lumii. Cu mină sigură, Luis Hernán Ramírez creionează chipul eroilor neamului nostru într-o galerie a cuvintului exact, bine condus și plin de culoare.

Ca o ilustrare directă a evenimentelor

ce țin de istorie, în cea de a doua secțiune a lucrării sale descoperim galeria spiritelor românești — Căntemir, Eminescu, Coșbuc, Arghezi, Preda etc. — cele care au transportat peste spiralele calendarului limba română, înălțând din sunetele ei edificii nepieritoare. Aș sublinia din capitolele de aici, în mod deosebit pe cele dedicate originilor literaturii române, fondului oral al poeziei românești și democratismului literaturii noastre, capitole unde substanța, cel puțin pentru cei ce ne privesc de departe, este foarte fragilă, cerind multă informație și multă grijă în tratare. Luis Hernán Ramírez îndeplinește perfect cele două condiții și rămâne, în același timp, suficient de personal în opinii. Îmi explic astfel și evadarea din monotonia verbului, căci spre deosebire de cartea minunată a Miguel Angel Asturias, lucrarea sa nu-l una „de la fața locului”, ci din bibliotecă, unde materia e mai aridă și mai înșelătoare. Narațiunea nu are în astfel de situații mult spațiu de mișcare și interesul cititorului trebuie întreținut cu mijloace specifice, surprins cu noutăți și alte artificii ale intelectului. Profesorul Ramírez știe să nareze din bibliotecă și pentru paginile acestea, uneori foarte dense și nicidecum pindite de plictis, se cuvine să-i aducem toată mulțumirea.

DESI în aparență mai simple în întocmirea lor, paginile celei de a doua cărți i-au pus probleme la fel de dificile. Contemporană, modernă sau clasică, poezia noastră își are virtuți particulare, izvorind deopotrivă din capacitatea de asumare a unor teme sau motive poetice și din cea de prelucrare originală a acestora, sub o retorică deosebit de bogată. Iluzia că prin numele și textele selectate se transmite ansamblul este, din acest motiv, numai iluzie.

Conștient de această dificultate, Luis Hernán Ramírez a transferat responsabilitatea selecției lui Gilberto Alvarado, însărcinându-l în același timp pe Antonio Fernández Arce cu scrierea unui prolog și păstrind pentru el numai datoria echivalării în spaniolă a poemelor românești, cite unul din fiecare autor. În total 41 autori și tot atâtea poeme. Fragmente, altfel spus, care nu mai pot reconstrui întregul la care se aspiră decât prin amintirea iluzie. Pentru că oricare dintre poezii românești este demnă să figureze într-o antologie cită vreme își justifică prezența în panorama poeziei noastre.

Intervine însă aici tot subiectivismul de care, omeneste, sîntem capabili și din teritoriul lui pornesc observațiile care se transformă în critică și, nu odată, în invectivă. Și, poate că nu-l bine, oricare gest, cit de mic, care încearcă să ne transporte într-o altă limbă meritând mulțumire.

Osteneala profesorului Ramírez, am impresia, a fost scrupulată în revistele noastre, iar observațiile de acolo au stîrnit, dacă nu amărăciune, o oarecare nedumerire. Nu-mi asum dreptul de arbitru, toate numele antologate circulând în peisajul nostru poetic. Am totuși o rezervă, foarte a mea, cu privire la valoarea acestei cărți și nu vād de ce nu aș mărturisii-o: eu nu m-am putut întîlni cu profesorul Ramírez nici măcar o clipă în cei doi ani cită a stat la București, între studenții și profesori, dar domnia sa s-a „întîlnit” cu mine de foarte multe ori, involuntar și a uitat, voluntar, aceste întîlniri... De aici pornesc și rezerva mea: în cazul a 25 de poezii din această antologie, autorii ei s-au oprit exact la aceleași poeme selectate, traduse și publicate de mine în ultimii zece ani în București, Barcelona, Havana, Mexic etc. E vorba de nume foarte cunoscute — Arghezi, Barbu, Blaga, Tzara, Stancu, Bogza, Emil Botta, Geo Dumitrescu, Bacovsky etc., etc. — semnatari a foarte multe poeme de valoare, unele mai de valoare decît cele reținute de mine. Că autorii antologiei de acum s-au oprit exact asupra acelorași poeme nu are decît o explicație: au transferat, prin sinonimie și sintaxă (topică), traduceri mele în paginile de acum. Sint traduceri bune, unele excelente. Nici n-aș putea să afirm contrariul pentru că, implicit, mi-aș nega propria muncă. Situația în care sint pus mi-e incomodă, nu mi-am dorit-o și nu am decît o singură soluție pentru a leși din ea: omagiez buna intenție a autorilor și apreciez că era loc de mai bine.

Darie Novăceanu

Rachid Boudjedra

ASTĂZI am întîrziat la birou. Nu-mi plac zilele ploioase. Copiii sînt surescîtați și ambuteiajele de netrecut. Atunci începe el să se manifeste serios. Nu-mi pasă prea mult de el, dar ideea că ieșind din casă îl pot întîlni mă face nervos. În zadar plec devreme în zilele cînd plouă, la lucru nu ajung nicidecî la timp. Conducătorul autobuzului parcă stă într-adins de vorbă cu pasagerii. E totdeauna același, căci sînt punctual în întîrzierea mea. Îl pierd adesea pe cel de 8,30. Nicidecî pe cel de 8,45. Cu puțin noroc aș putea ajunge la timp, dar șoferul autobuzului nr. 21 nu se neliniștește din cauza orarului. Punctualitatea nu este preocuparea lui majoră. Se plînge de viața scumpă. Datorită lui îmi dau seama că nu mai este accesibilă carnea. Eu am hotărît să mă lipsesc de ea. El amenință că se va plînge biroului de control al prețurilor. Idiotul, își pierde timpul și mă face și pe mine să mi-l pierd. Am ajuns deci tirziu. Ora 9 și 7 minute. Am notat aceasta pe o bucățică de hîrtie. Voi lucra astăzi 7 minute în plus. Nu voi uita. Funcționarii au privit ceasul cînd am intrat. Secretara chiar a suris. Am scris și asta pe o altă bucățică de hîrtie pe care am pus-o în buzunarul stîng al hainei. Cea pe care am notat întîrzierea, în buzunarul drept. Deoarece consemnez totul, nu uit nimic. Poate suride cît vrea, totuși eu sînt șeful. Mama zicea: cămila nu-și vede cocoșa. Nici secretara. Nu este cocoșată. Dar ca și cum ar fi. Bineînțeles, nimeni n-a îndrăznit să facă vreo remarcă. Mă cunosc ei. Pedepesc sever. N-am constatat la ce oră l-am văzut. Inutil. Este de o regularitate exemplară. Depinde de timp. Uscat sau ploios. Decalajul este de o oră. Exact o oră. Nu degeaba mi-am cumpărat un cronometru de înaltă precizie. Sînt bani bine investiți. E viața mea în joc. E importantă. Dacă toată lumea ar fi la fel de riguroasă ca mine, orașul n-ar fi în acest hal de murdărie. De aceea viața mea este prețioasă. Mai mult decît cea a șoferului de autobuz. De altfel, el va muri curînd. Inflația îl va ucide. Știu ce spun. Este ceea ce se numește o inflație importantă. Citesc ziarele de specialitate. Decupez cele mai bune articole. Va fi un an greu pentru țările subdezvoltate. Eu știu să privesc lucrurile în față. Inutil să te plîngi.

Bănuiesc că omul acesta face propagandă subversivă. Cu toți înăcrîții pe care-i transportă, are un public de elită. Foarte receptiv. Există totdeauna unul care sîrșește prin a-i da o țigară. Ceea ce nu-l împiedică să continue să se plîngă, fumînd — lucru strict interzis. La sfîrșitul zilei a și fumat, pe gratis, un pachet. Eu am întîrziat la birou, cu asta n-am inventat teoria inflației importate. Curățenia orașului îmi dă destulă bătaie de cap, dar mă pun la curent. Două sau trei centre de interes. Nimic în plus. Altfel ajungi la dispersare; timp irosit.

Ei, șobolanii, nu și-l pierd. Sînt 5 000 000 care consumă și se reproduc. E o cifră! Secretara nu mă crede. Își închipuie că fabulez. Nici chiar autoritățile nu vor să audă vorbindu-se de asta. 5 000 000. O cifră eficientă pentru o luptă de lungă durată. Dar e prea dur pentru sufletele sensibile. Chiar am fost blamat pentru că am sugerat să se ducă o campanie națională cu acest slogan. 5 000 000 de șobolani în capitală! Municipalitatea se temea de panică și de un exod care ar bloca mecanismul celui mai mare oraș al țării. N-am zis nimic. Supunerea oarbă este calitatea esențială a funcționarului. Dar pentru asta nu gîndesc mai puțin. Oamenilor trebuie să le fie frică. Civismul maselor este o utopie. Un ghid. Un slogan. Nimeni nu rezistă unei astfel de simplificări. Asumarea întîrzierii! Nici chiar șobolanii nu-i scapă. Eu nu sînt un politolog (să nu uit s-o notez pe o bucățică de hîrtie!), dar citesc acasă. Am timp. Nici o dispersare. Nici o digresiune. Să știți să-ți concentrați eforturile asupra unui obiectiv clar și să faci totul pentru a-l atinge. Asta fac eu. Un singur scop în viață. Să distrug șobolanii din acest frumos oraș care ar putea fi mai curat. Dar stringerea gunoaielor nu este problema mea. Nici eradicarea muștelor, țîntarilor, ploșnițelor, furnicilor etc. Singura specie care mă interesează sînt șobolanii. O cunosc. Toate informațiile privitoare la ea sînt consemnate în fișe. Păstrez fișierul acasă. Cu gelozie. Ani de muncă. Funcționarii de la mine de la birou sînt acolo pentru că n-au

găsit de lucru în altă parte. Administrația are dificultăți cu recrutarea. Tinerii au prejudecăți. Cît despre femeii, mai bine să nu vorbim. Ele nu rămîn. Fac lectere și, după cîteva săptămîni, se duc să lucreze în altă parte sau se mărită. Le place să se căsătorească. Chiar și numai o singură dată. De ce această obsesie? Reproducerea. Singurul lucru care le interesează realmente. Ca șobolanii și șoarecii. Eu trăiesc singur. Lucru original într-o oră în care instinctul gregar este foarte puternic și concentrația familială compactă. Dar șobolanii se înmulțesc mai repede. E dovedit științific. Numai că oamenii n-o știu. Doi șobolani pentru un locuitor. Autoritățile municipale nu mă cred. S-a încercat deja să mi se ardă fișierul, dar mai an unu! ascuns la sora mea la țară. E crede că este un fișier de poliție și lasă impresia că-mi este complice.

În realitate, vrea să se mărite. Da eu fac pe prostul, de 20 de ani. Vă sfîrșii prin a se resemna și a-mi cere să-mi iau fișierul. Nu încetez să-l îmbogățesc. Tot ceea ce este legat de șobolani este riguros înregistrat în el. Micile mele bucăți de hîrtie îmi dau un ajutor eficient. Totdeauna am prelungit și seara, acasă, le trec pe curat. Transcriu conținutul pe fișe în dublu exemplar. Lucrez pentru viitor.

Deci, astăzi, am întîrziat. Picătură verzi-albăstrie pe geamuri alungindu-se în elipse de jos în sus și strîind suprafața sticlei pe care se încețoșează imaginea arborilor ce învelesc curtea. Cîți de lucru altfel decît celelalte. Pierd timpul fixîndu-mi atenția pe cenușiu geamului aburit, saten înverzite de reflexe ca un mușchi opac aplecat pe argilă. Prefer, totuși: prefigurație la birintică. Am oroare de nostalgia. Îmi lipsește mama. Îi dătez totuși. Ordinea și rigoarea și oroarea de zilele ploioase, de funcția de reproducere a omului și de oglinzi. Prefer să mă gîndesc la toate acestea decît la întîlnirea de az de dimineață. Ea hotărîse: un băiat și o fată. Lucrul fu terminat după trei ani de căsătorie. A trebuit să se țină la distanță. Tata tușea. Ea îi repeta că abstenența era singurul remediu. A fost fermă. Deveni bătaia de joc a familiei și a vecinilor. Dar se ținu tare, l-am moștenit repulsiile și m-am specializat în reproducerea șobolanilor. Nu vreau să mă gîndesc la ce am văzut azi dimineață. Era acolo. În iarba măruntă a grădinii, postat cu ostentație. În poziție de luptă. Cu coarnele încrucișate. M-am făcut că nu vād nimic. Am alergat către stație. Autobuzul obișnuit tocmai demarase. Mă sfidau din toate părțile și școlarii șopteau nerozii despre mine. Am auzit chiar și un cuvînt grosolan. L-am scris imediat pe o bucățică de hîrtie. Nu vreau să mă înșel, să-l acuz că am pronunțat o altă grosolanie doar fiindcă toate sînt asemănătoare și că au aceeași sonoritate de bază axată în esență pe litera „Z”. Pentru ca să nu comit asemenea greșeli deci, am notat ce am auzit. Derbedei au intrat în panică văzîndu-mă scoțînd o bucățică de hîrtie de 2x2 cm, desfăcîndu-mi stiloul și scriînd! Au șters-o. Mă lau drept piază-re pentru că sînt un bătrîn celibatar. Mamele lor îi incită la violență contra mea. Ele mă acuză că vreau să distrug specia umană. De fapt eu nu mă răfuiesc decît cu șobolanii. Pînă la noi ordine. E meseria mea să-i omor.

PENTRU moment, dispun de cinci echipe de deratizare. Mi-ar trebui de zece ori mai multe pentru a face față nevoilor orașului pe care îl vād etajat între mare și coline, pe mai multe nivele. Ignoră răul de care suferă. Mi s-a spus deja să n-o repet prea des. Ordine.

„MELCUL ÎNCĂPĂȚINAT”

Meridiane

Ardența ideilor

siune caracterizată (Topographie idéale pour une agression caractérisée, 1975) este urmărită rădăcirea unui emigrant algerian prin labirinturile metroului parizian — un drum către moarte, de-a lungul căruia eroul este victima agresivității orașului. Universul originar al scriitorului este evocat într-un schip imposibil de rezumat în Cei o mie și unu de ani ai nostalgiei (Les 1001 années de la nostalgie, 1979), carte prin care Boudjedra poate fi socotit un Márquez al lumii arabe. Cel mai recent roman al lui Boudjedra, Căștigătorul cupei (La vainqueur de coupe, 1981), este consacrat unui episod din vremea războiului algerian.

Am ales, pentru a prezenta cititorului român, un eșantion semnificativ din proza lui Boudjedra, primul capitol din micul roman **Melcul încăpăținat** (L'Escargot entêté, 1977), carte tradusă și în câteva țări din Est. Eroul acestei povestiri alegorice este un funcționar maniac, șeful unui serviciu de deratizare, adversar implacabil a tot ce este viu și se înmulțește, obsedat — simbolic — de un melc a cărui apariție umedă, lipicioasă, senzuală îl chină în aceeași măsură în care îl fascinează.

ERAM la prima întrunire pe secțiuni lingvistice a unui colocviu internațional de literatură, la Belgrad, în 1981. Discuțiile începuseră de mai bine de o jumătate de oră, nu fusese nici o introducere protocolară și de această absență profitau doi cetățeni literari foarte gălăgioși, cu mult chef de vorbă, un italian și un canadian, ce-și tot furau unul altuia cuvântul, deși fiecare avea altceva de spus. Italianul, tip de palavragiu terorizant, prevestea apocaliptic sfârșitul cărții și al scrisului, amenințând savant cu televiziunea și cinematograful, în vreme ce canadianul, un domn bătrinel, cu lăvălieră, baston și mustață groasă, ținea mortis să comunice cum devine cazul cu umanitarismul: cultiva aceste sentimente nobile în literatura lui, nu se înțelegea însă dacă scrie pentru copii sau pentru arierăți, drept care fusese felicitat de mai multe guverne și dăduse mina cu cițiva președinți din lumea a treia, iar de aici, din Belgrad, unde era fericit că venise, avea să plece într-un fel de turneu, prin mai multe țări exotice, ca invitat de onoare și reprezentant al umanitarismului. Monedă forte umanitarismul! Italianul, în schimb, violent: ce literatură, gata cu literatura, trăim în era audio-vizualului, ne întorcem la cultura orală, trebuie să fim conștienți, ecranul televizorului este un papirus de pe care semnele vechi sînt neconținut răzuite pentru a se face loc altora noi — un bla-bla bun pentru semidocti și cucoane mondene, pe unde-or fi ele. Usa încăperii de la Uniunea Scriitorilor iugoslavi în care ne aflam s-a deschis încet, lăsînd să intre un individ tînăr, scund, cu părul lung și împuținat, zbîrlit ca o coamă bătută de vînt, îmbrăcat într-un mare și lăliu pulover negru ce-l venea cam

pe la genunchi, peste niște „blugi” bine uzați. Intrusul, cu un aer somnolent, s-a așezat pe primul scaun liber, lingă un scriitor cubanez important și prevăzută cu o simpatie însoțitoare ce-l traducea în franceză intervențiile compănite. Și-a prins capul în palme și s-a cufundat într-o absență aproape minerală. Usa s-a deschis din nou și ne-au fost aduse cafele; „omul meu”, a cărui prezență mă întriga, fiindcă îl credeam nimerit acolo din intîmplare, vreun poet local venit mahmur la restaurantul aflat în aceeași clădire, și-a terminat cafeaua din două înghițituri zdrene, apoi, văzînd că importantul cubanez și spectaculoasa lui însoțitoare nu „consumă”, și-a tras în față și cești-le lor. Se înviora vizibil și mi-a surprins privirea amuzată: „beau multă cafea!” mi-a șoptit în franțuzește (nu era, deci, poet local!) și, observînd că și eu aveam două cești (chinult de suferință cardiacă — peste citeva luni avea să-l doboare —, Radu Petrescu îmi cedase cafeaua lui), a zîmbit complice.

Așa l-am cunoscut pe Rachid Boudjedra, unul din cei mai importanți scriitori algerieni contemporani. La scoaterea discuțiilor din mlaștina bișugurilor demagogice — operațiune inițiată de Radu Petrescu printr-o extrem de interesantă comunicare despre „flaubertianismul” integrității prozei moderne —, Boudjedra a contribuit esențial, alinîndu-se cu noi și cu prozatorul cubanez, iar la sfîrșit l-am propus ca raportor în plen al sintezei debaterilor din secțiunea noastră. Am discutat îndelung cu el în cele trei-patru zile care au urmat, ca și cum ne-am fi știut de cînd lumea, cu aceea libertate frenetică a spiritului de care sîntem capabili numai cînd înțîlnim — sau avem sentimentul că înțîlnim — personalități, cu o

formulă a lui N. Iorga, „răspicate”. Nimic artificial, nici o convenție, o gîndire tăioasă, exactă, îmbrăcată într-o expresie mereu surprinzătoare, o ardență a ideilor impresionantă.

Cărțile l-am citit mai tîrziu, la București, Boudjedra s-a născut la 5 septembrie 1911, într-o localitate din Algeria (la Ain-Beida), este profesor de filosofie (a ținut cursuri la mai multe universități din Africa de Nord, din Orientul Apropiat, din Europa și din America de Nord). A scris șase romane și mai multe scenarii de film (pentru unul dintre ele, *Cronica anilor de foc*, a fost distins cu Palme d'Or, la Cannes, în 1975). A debutat în 1966, cu o carte de versuri (*Pentru a nu mai visa*, Editura Națională Algeriană). Romanele sînt, toate, scrise și publicate în limba franceză, la editura Denoël; la Hachette a tipărit un *Jurnal palestinian*, volum pe care nu-l știu, cum nu-l știu nici pe cel de debut. Primul roman al lui Boudjedra, *Renegarea* (*La répudiation*, 1969) este istoria unui tînăr algerian ce-și rememorează copilăria și adolescența pentru a se elibera de universul lor terorizant, amestec de superstiții, violență, ignoranță, bigotism: o narațiune în care istoria și existențialul se întrepătrund și se confundă. Fiindcă toate cărțile lui Boudjedra se raportează, într-un fel sau altul, la revoluția algeriană și la singerosul război din 1954—1962. *Insolația* (*L'insolation*, 1972) este cartea unei descinderi în memoria colectivă: închis din motive politice într-un spital psihiatric, eroul romanului reconstituie, printr-un delir provocat, istoria dramatică a țării sale, începînd la 1830 prin cucerirea franceză, fără a se evita contradicțiile și frămîntările contemporane. În *Topografie ideală pentru o agre-*

nele în acest sens sînt stricte. Știu să țin un secret. Dar în ritmul acesta pericolul este prea grav. Portul este un desen albastru mîzgălit de armături și macarale. Nu l-am văzut niciodată. N-am călcat pe acolo niciodată. Îmi ajunge să-l ghicesc. Strivește orașul pe care îl închid, de cealaltă parte, colinele de culoarea ochiului, dar este o pată neagră pe grafia dezastrului. O zonă sinistrală. Și totuși, dacă n-ar fi fost portul, aș fi părăsit orașul de mult timp — aș fi instalat la țară, la sora mea. Cînd echipe, e derizoriu. Dar, datorită organizării științifice pe care am impus-o în tot serviciul, reușesc să satisfac cazurile cele mai urgente; intervenții în spitale, școli, locuri publice etc. Totuși, pentru că orașul se întinde la est și la vest, periferia ne scapă din ce în ce mai mult. O singură soluție: descentralizarea. Și față de aceasta autoritățile municipale își manifestă dezaprobarea. N-am înțeles de ce. Totuși citesc zările de dimineață și pe cele de seară. Încerc să ader la realitățile politice și sociale ale orașului pe care îl apăr de voracitatea șobolanilor. Nu trebuie însă exagerat. Oamenii nu știu ce vor. Ei uită că pe timp de foamete belșugul de șobolani este vital. Istoria e plină de atîtea calamități și șobolanii au jucat un rol atît de important. Ei au fost întotdeauna alături de om și migrațiile lor sînt paralele cu ale sale. Fără cuceriri, războaie, seisme și exoduri, ei nu și-ar fi părăsit Birmania de origine. E suficient să luăm o hartă a invaziilor pentru a trasa cu precizie itinerarul pe care l-au urmat. Degeaba le repet acest lucru funcționarilor mei, nu mă ascultă. Spun că asta e politică și că ei nu înțeleg nimic din ea. Ca și cum eu m-aș pasiona de politică. Deloc. Cuvîntările mă lasă rece. Cînd mi se întîmplă să citesc un discurs-fluviu îmi dau seama că politicienii sînt oameni singuri, ca mine! Îi găsesc simpatici. Dar numai pînă realizez că o diferență ne separă. Eu îmi revendic singurătatea. Ei, ei vor să scape de ea. Dovada: discursurile-fluviu și băile de multime! Mai ales cînd sînt urîți. Atunci mi-e milă de ei. Îi plîng. De altfel, ei nu mă interesează. N-am timp. Șobolanii nu-mi dau răgaz. Unde am citit că într-un oraș mare consumau cinci sute de tone de alimente pe zi? Trebuie să am notat pe o bucată de hîrtie și am transcris pe o fișă la rubrica: pagube economice. Ușor de verificat. Fișierul este la zi. Micile mele însemnări nu rămîn nici-

odată mai mult de douăzeci și patru de ore în buzunare. Mi se întîmplă să mă încurc, dar clarific repede situația. Limpezime deplină. Trebuie să spun că nu e puțin lucru, cu numărul de buzunare pe care îl am, să mă descurc în ele. Douăzeci în medie. Iarna ca și vara. Plus un buzunar secret, al cărui loc îl schimb după fluctuațiile umane. Nu se știe niciodată. Neîncredere. E singurul lucru pe care l-am moștenit de la tata. Și fragilitatea plămînilor. Este buzunarul emoțiilor mele intime. Le stăvlesc. Dar se revarsă. Mai ales toamna. În acest anotimp lumina îmi arde în creier. Îmi macină arterele. Devin poros. Puțin liric. Tai, șterg mult pe bucățelele mele de hîrtie pînă devin ilizibile. Cu atît mai bine. Dacă pierd una, nimeni nu va înțelege ce am scris. Hieroglife indecriptibile. Cod fabulos. Te apucă amețea. Altfel, am un scris regulat. Chiar secretara îl descifrează fără dificultăți. Nu-mi place să insist asupra acestui subiect. Emoția e slăbiciunea mea. Dar numai un anotimp din patru. Strict determinată și combătută cu seriozitate. E singura boală pentru care mă consult. Am calmante pentru lingorile de toamnă. Nimeni nu știe de ele, datorită buzunarului secret căruia îi schimb locul în fiecare zi.

Defășurare circulară a orizontului portocaliu. Plouă întruna. Îndărătul geamului, noaptea coboară și se propagă în spațiu. Iată o mică frază de ascuns în buzunarul secret pe care mi se întîmplă uneori să nu-l mai găsesc, atît sînt de șiret și inventiv în arta camuflajului. Dar e un joc care mă pasionează și îmi petrec ore întregi cu el, cînd nu am de citit o carte recentă sau un nou tratat despre rozătoare. Oricum, am insomnia. Cel mai bun mod de a nu visa și de a nu avea ochii înfrigurati, a doua zi la birou. Funcționarii atîta asteaptă. Mă spionează și stau la pîndă. Atunci, visele, le eschivez. Noaptea citesc, cercetez medii statistice, ronțăi citeva boabe de năut, mă gîndesc la viața minunată a șobolanilor și la toată bătaia de cap pe care mi-o dau. La primele junghiuiri, dorm o oră, cit și recuperez. În zori fac amestecurile de otrăvă în timp ce șobolanii pe care fi cresc în pivniță dorm fără grijă, îndopați cu bunătați. Îi cunosc bine. Întotdeauna e unul care veghează pentru a-i alerta pe ceilalți la cea mai mică încercare de apropiere. Ei știu ce și cum să fac. Le cunosc psihologia. Dozajele mele sînt celebre printre specialiști. Îmi scriu din toată lumea, pen-

tru a încerca să mă cîștige și să obțin informații despre modul meu de a proceda, dar rămîn inflexibil. Pentru că nu dispun decît de cinci echipe, trebuie să-mi dovedesc știința și arta mixturilor. E vorba de liniștea orașului și chiar de prosperitatea sa economică. Dar nu vreau să țin discursuri care ar putea fi interpretate ca o tentativă de politizare a unui fenomen la urma urmelor zoologic. În afară de emoții nu am nimic de ascuns. La prînz nu ies ca să mînc. Mă închid în laborator pentru plăcerea mea proprie. Rămîn ore întregi privind rozătoarele cum parcurg labirinturi și descriu arabescuri a căror abstracțiune face ca aerul să pară vertical. Este momentul în care am remușcări. Războiul pe care-l conduc contra acestor mici animale atît de dotate mă dezolează. Aș fi preferat, în anumite zile, o coexistență pașnică sau, cel puțin, un armistițiu limitat în timp. Dar am superioritate care mă controlează. Nu pot face nimic care să pună piedici bunului mers al serviciului la cărui grea sarcină o port. Sînt nevoit să stabilesc planuri riguroase pentru a decima un număr cit mai mare de animale. Pîndesc noutățile chimioterice și tratamentele de avangardă. În același timp sînt înduișat să-i văd, în pauza de prînz, dedîndu-se jocurilor inofensive, curselor lor delirante. Și mamele răbdătoare alăptează timp de optsprezece zile pui lacomi, cu blindețe pe care n-ar avea-o o femeie care nu are decît un singur copil. O femeie hrănește pînă la 15 odată. Culori mate. Cuvintele îmi zgîrie creierul. Sîdiful pîrului are o moliciune de taftă netedă. Sînt cu atît mai mult înduișat de aceste animale cu cît eu sînt cel care le confecționează jucării din sîrmă. Tații au ochi de faianță cînd admiră îndeminarea progeniturii lor. Atunci, din nou mă cuprinde emoția. N-am dreptul să mă las în voia ei. Mărturisesc că dacă n-ar exista această specie, viața mea n-ar avea nici un sens. Îmi asum deci singur disperarea. Să notez această frază care pare simplă pe cea mai mică bucată de hîrtie care există și să o pun în buzunarul al douăzeci și unulea.

PLOUĂ, întruna. Echipa nr. 1, însărcinată să apere conducta de gaz care trece pe sub oraș și duce gazul natural lichefiat spre alte țînuturi, nu s-a întors încă. Ea le face viața grea citorva mii de șo-

bolani de canal (*raffus norvegicus*) și de șoareci (*mus musculus*) care, în schimb, o hărțuiesc și cînd pot mușcă cu cruzime. Mai ales această conductă de gaz mă preocupă. Cea mai mică gaură ar însemna o catastrofă. Orașul ar fi asfixiat de bogăția sa cea mai bine convertită (...).

Plouă întruna și geamul se învinețește, în timp ce spațiul este străbătut de păsări și de miroso de busuioac. În fond, sînt mulțumit. O zi împăturită ea un șervet uzat. Greșelile de ortografie ale secretarei, întîrzierile echipei nr. 1, tăcîntul mașinii de scris, propria mea întîrziere de șapte minute, întîlnirea de azi dimineață, șoferul de autobuz care se plînge de viața scumpă, vizita la șobolanii din laborator, raportul asupra unei eventuale campanii pentru curățenie, toate aceste evenimente umplu o zi. O viață. Un gol. Un cuvînt inutil. De tăiat. Sau de ascuns în al douăzeci și unulea buzunar, pentru ca nimeni să nu știe ce sînt în realitate. Trebuie să iasă la suprafață din personalitatea mea numai rațiunea socială: șef al biroului de deratizare al orașului. Nu-i de colea. Ferestrele capătă culoarea vinăt-închis. Ultimii vizitatori au voci înfundate. Ele ajung pînă în biroul meu ca muiate de ploaia care continuă să sape brazde groase în geamul a cărui opacitate devine mai densă și dă o falsă impresie de elasticitate. Poate din cauza abureii? Răsuflarea mea așternută pe o oglindă. Vaste rețele de interferențe multiple. Un alt labirint sub cristal. Odată ce noaptea se lasă deplin și înainte de a aprinde lumina, am impresia că nu mai am nici contururi nici margini. Dar ce efort ca să trec peste golul înghetă care-mi încercuiește cuvintele. Nu mai trebuie decît să le transcriu pentru a mă întoarce acasă cu sentimentul datoriei bine împlinite. Nu-mi fac nici o iluzie. Am venele înnodate, ca sudate cu un arc a cărui fluorescență albastră mă orbeste. Încă o emoție de stăpînit. Să nu las nimic în urma mea pe birou. Să verific dacă toate bucățelele de hîrtie sînt bine repartizate în diferitele buzunare. Nu sînt un oarecare, să-mi las secretele împrăștiate în urma mea. A căzut noaptea. Ea vine și-mi rade obraji: o barbă mai puțin aspră.

Prezentare și traducere de
Mircea Iorgulescu

Norman Mailer la Deauville

● Vedeta Festivalului filmului american de la Deauville a fost scriitorul Norman Mailer, din a cărui carte, *Cîntecele călăului*, a fost inspirat filmul cu același titlu. Mailer a fost distins cu premiul literar al festivalului pentru cartea *Memoariile imaginare ale lui Marilyn Monroe*. Ce pregătește acum scriitorul, angajat în realitățile țării sale, ale lumii în general, și care, la 60 de ani, a rămas același „copil teribil” al literaturii americane? „La vîrsta mea — spune Mailer — trebuie să te schimbi. Faulkner s-a torturat pentru a rămîne fidel sîniei. Hemingway s-a sinucis. Pentru a supraviețui, un scriitor trebuie să schimbe genul, adică stilul. Am început un fel de suită, trei romane independente care vor constitui un ansamblu. L-am terminat pe primul, 1800 pagini dactilografiate. Se

desfășoară în Egiptul faraonilor. Lucrez, de fapt, la el, de 15 ani. Am fost în Egipt, am vizitat piramidele în plin război. Am citit tot Maspero. Pasionant. Al doilea roman se va desfășura pe o navă cosmică zburînd în galaxie. Iar al treilea și ultimul mă va readuce în epoca contemporană. Am făcut războiul la artilerie. Mi se spunea: „Mai înțil trebuie să tragi scurt, apoi lung, e cel mai bun sistem de a nimeri ținta la a treia lovitură”. Ceea ce nu înseamnă că scriitorul a devenit indiferent la evenimentele care se petrec în lume: „Adevărul este că nu pot rezista atunci cînd mă solicită un eveniment excepțional. Un romancier este mai expus ca alții la consecințele care pot decurge din aceasta. Dar trebuie să mergi pînă la capătul meseriei pe care ai ales-o!”.

Hermann Hesse

● S-au împlinit, luna trecută, două decenii de la dispariția cunoscutului scriitor elvețian, de origine germană, laureat, în 1946, al Premiului Nobel pentru literatură, Hermann Hesse. Cu acest prilej Casa editorială Pratiche Editrice, din Parma, a scos de sub tipar volumul: „Hermann Hesse și cititorii săi”. Lucrarea reunește intervențiile participanților la seminarul organizat de Institutul Goethe din Torino, cu tema: „Opera și influența lui Hermann Hesse”. Ea evidențiază marea diversitate de opinii a criticilor privind creația scriitorului — de la evaluări entuziaste pînă la diverse minimalizări. Un lucru reiese cu certitudine: chiar cel mai sever critic al operei lui Hesse au fost, în tinerețe, cucerii de proză sa. În imagine, un portret al lui Hermann Hesse.

Literatură comparată

● Sub patronajul Asociației Internaționale pentru literatură comparată sînt programate să apară o serie de lucrări circumscrise tematicii de specialitate. În această vară au fost editate primele două volume. *The Symbolist Movement in the European Languages* — editat de Anna Balakian, de la Universitatea din New York — încearcă o prezentare a simbolismului în literaturile limbilor europene. În capitolele distincte sînt abordate raporturile dintre diferite literaturi, precum și dintre literatură și celelalte arte. Cel de al doilea volum poartă titlul *Le tournant du siècle des lumières, 1760-1820*.

Romanul arab

● După cum informează revista „Al-Adib”, Organizația arabă de studii și publicații a editat lucrarea cunoscutului critic și istoric literar iordanian, doctor Abd ar-Rahman Yaghi, *Opera autorilor de romane de la Selim al-Bustani la Naghib Mañfuz*, apreciată drept o veritabilă enciclopedie a romanului arab modern. Volumul debutează cu o prezentare a operei libanezului Selim al-Bustani (1848-1884), unul din primii scriitori-dramaturgi arabi, fondatorul genului romanului istoric în literatura arabă (cel mai cunoscut roman al său, *Orbire din dragoste într-o noapte adîncă la Damasc*, a fost publicat în 1874). Capitolul final al volumului este consacrat creației lui N. Mañfuz și altor romancieri arabi contemporani.

Maksim Tank la 70 de ani

● Cunoscutul poet bielorus Maksim Tank (n. 15 septembrie 1912) a împlinit 70 de ani. Maksim Tank s-a impus ca un poet în linie neoromantică, folosind poemul amplu, lirico-epic, care explozează subtil izvoarele liricii populare bielorusă. Dintre volumele lui Maksim Tank amintim: *Urmă fulgerului*, *Piinea mea de toate zilele*, *Correspondență cu pămîntul*.

Marionetele lui Paul Klee

● În locuința sa din Berna, Felix Klee, astăzi în vîrstă de 75 ani, păstrează peste 30 de păpuși, din cele 50 pe care tatăl său, Paul Klee, le-a realizat între anii 1916-1925. „Cînd eram copil — explică Felix Klee — de două ori pe an mergeam cu tatăl meu la tîrg la München, unde asistam la diverse spectacole de marionete. Așa s-a născut pasiunea mea pentru acest gen de teatru. La 9 ani, am primit în dar de la tatăl meu primele 8 păpuși, printre care se aflau Pulcinella, polițistul și bătrîna. Celelalte au

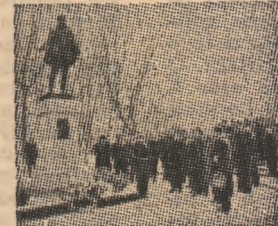

fost create de tatăl meu. Mama ascundea cu grijă materialele pe care le avea în casă, pentru a nu le expune pericolului de-a fi ciopîrtite de tata, pentru costumele marionetelor mele. Toate aceste păpuși au rămas aproape necunoscute. Rar, cîteva dintre ele și-au găsit un loc în cadrul unor expoziții Paul Klee, dar au trecut neobservate. O singură dată, la Neuchâtel și la Paris, au fost expuse toate”. În imagine, două dintre marionete: sperietoare de păsări și... un autoportret al lui Paul Klee.

Correspondență George Sand

● A apărut la Paris, în colecția „Classique Garnier”, volumul al XVI-lea din correspondența marelui romancier francez George Sand. Imprimat la un înalt nivel tipografic, volumul oferă știri inedite despre viața literară și politică franceză de la mijlocul secolului XIX. George Sand a fost grav bolnavă în perioada dintre iulie 1860 și martie 1862, ceea ce a determinat-o să facă o lungă călătorie în sudul Franței. În stilul său vivace, duos, nonșalant, autoarea își exprimă mulțumirea față de creația sa și neliniștile privitoare la boală.

Cervantes și Pușkin

● Monumentul lui Miguel de Cervantes a fost dezvelit pe aleea Lenin-gradului din Parcul Prieteniei din Moscova. Monumentul în bronz este o copie a lucrării sculptorului Antonio Sola, din 1835. Anul trecut a fost inaugurat la Madrid monumentul lui Pușkin.

Limba malteză contemporană

● Cunoscuta editură științifică „Brill” cu sediul la Leiden (Olanda) a început publicarea unei monografii a dialectelor limbii malteze contemporane, pe baza cercetărilor de teren întreprinse în anii 1964-1971 de Secția de limbă malteză și limbă orientale a Universității din Malta, în colaborare cu Secția de limbi semitice de la Universitatea din Leeds (Anglia). Realizat de lingviștii J. Aquilina și B.S.J. Isserlin, cu contribuții ale lui E. Fenech și P. J. Roach, primul volum, apărut deja, este consacrat dialectului din insula Gozo. Limba malteză, limbă a unei populații creștine catolice, face parte din grupul de dialecte nord-africane ale limbii arabe, dispunînd, din sec. al 18-lea, de scriere proprie pe baza alfabetului latin, cunoscînd toate formele moderne de literatură. Malteza este singurul idiom arab modern ieșit de sub tutela limbii arabe clasice și ridicat la rang de limbă literară.

Septuagenarul Bidstrup

● La 10 septembrie, cunoscutul caricaturist danez Herluf Bidstrup a sărbătorit cea de-a 70-a aniversare. „Din păcate — a declarat el — bătrînețea nu poate fi evitată. În cei aproape 50 de ani de cînd practic această meserie, m-am străduit în permanență să fac ceva folositor pentru omenire. Contribuția mea a fost modestă, dar mi-am consacrat întreaga viață idealului Păcii. A slujii Pacea — a fost și este pentru mine principala preocupare”. În imagine, Herluf Bidstrup.

„Mama primăverii”

● Scriitorul Driss Chraïbi a scris recent un nou roman, *Mama primăverii* (ed. Le Seuil), pe care l-a dedicat fluvului marocan Um-es-Bia (Mama primăverii), la ale cărui izvoare s-a născut. Prin biectul romanului? În 681

Ecranizare

● După *Secerișul roșu*, roman, al scriitorului brazilian Jorge Amado, ecranizat în urmă cu zece ani, un nou roman al prozatorului a fost transpus pe peliculă: *Gabriela*. Filmul a fost turnat la Rio de Janeiro, iar ecranizarea îi aparține lui Bruno Barreto.

Am citit despre...

Fuga de acasă

■ CARTEA de vizită a lui Avery Corman este etalată pe coperta romanului său *Vechiul cartier*: „autorul lui *Kramer contra Kramer*”. Filmul realizat după această carte a avut succes de public și la noi, așa că știm la ce ne putem aștepta: o narațiune bine condusă despre un aspect al cotidianului american selectat pentru a fi edificator, pentru a ridica o problemă morală. *Vechiul cartier* este Bronx-ul. Eroul-povestitor, Steven Robbins, a copilărit în Concourse, secțiune a Bronx-ului pe care tatăl său, vinzător în bransa confecțiilor, a ales-o pentru că, spre deosebire de Lower East Side, unde locuise înainte, avea „parcuri și clădiri cu ascensor” și, ca atare, reprezenta „o poziție socială nouă în viața lor”. „Upward mobility”, adică suirea treptelor sociale, este o temă curentă în literatura americană. Oamenii năzuiesc să se îmbogățească și, totodată, să fie acceptați în cercuri mai suspuse, căci, deși în principiu toți sînt egali, cei ce s-au născut, sau au ajuns, mai „egali” decît alții nu vor să aibă de-a face cu categoriile (material, intelectual, rasial sau chiar regional) inferioare.

Părinții lui Steven Robbins sînt încantați să-l trimită la colegiu, considerînd că, astfel, îl ajută să salte deasupra condiției lor. Ceea ce este adevărat. Numai că băiatul va constata ce limitate sînt perspectivele deschise de un biet colegiu municipal newyorkez într-o lume care pune preț pe universitățile de elită din așa zisa Ivy League: nici o agenție de publicitate (aceasta fiind foarte americană specialitate care îl atrage) nu vrea să angajeze un absolvent — oricît de stăluț — al unei școli fără renume. Cu enormă perseverență și cu un dram de noroc, tînrul „spirit” avea să găsească în cele din urmă un californian trăznit în căutare tocmai de așa ceva: un talent newyorkez în stare să imprime un suflu nou, un dram de exotism estic, agenției sale de publicitate din snobul Los Angeles. Visul suprem al lui Steven Robbins: să ajungă cît mai departe de al lui, de mediul copilăriei, de „vechiul cartier” — s-a realizat cu prisosință: apreciat, bine situat, căsătorit din dragoste cu o superbă și foarte inteligentă californiană bogată, și-a întemeiat o familie

cu totul și cu totul californiană. Handicapurile lui inițiale (nu numai că nu călărea, dar nici pe bicicletă nu știa să meargă) fuseseră date uitării. Steven Robbins era acum un californian atît de tipic încît o agenție de publicitate din New York, dornică să-și înnoască mijloacele de expresie printr-o grefă de spirit californian, l-a implorat să-i devină partener de afaceri. „Mi-a plăcut ironia — zice el. Am fost angajat să vin în California pentru că eram un newyorkez tipic. Acum sînt angajat să plec la New York pentru că sînt un californian tipic”. Și pleacă. S-a închis cercul? Încă nu.

La 38 de ani era președintele propriei sale agenții de publicitate, cu o soție care făcuse o carieră la fel de strălucită ca directorul a unui institut de educație artistică pentru copii creat de ea însăși, cu două fiice reușite. Începuse însă să se plictisească de artificialitatea existenței pe care o ducea. Căsnicia pornise să se destrame, publicitatea ajunsese să-l agaseze, să i se pară a fi o activitate lipsită de finalitate. Într-o bună zi s-a decis să pună punct și s-o ia de la capăt: a lăsat baltă toate și s-a întors pe ulița copilăriei, în Bronx, unde a regăsit plăcerea baseball-ului și voluptatea... înghețatelor. Capitolele consacrate neobișnuitei regresivități formează cea mai nostimă parte a cărții. Șocul familiei și al partenerilor de afaceri cînd îl găsesse pe Steven cu șorț alb, servind specialități de înghețată inventate de el însuși într-o minuscule prăvălie de dulciuri, relațiile stabilite de el cu stîlpii cafenelelor, cu puștii amatori de baseball și cu bătrînii care trăiesc cu nostalgia acestui sport, ciinele lui — o jăvră simpatcă, fără pedigree — noii prieteni dintr-o lume uitată sînt elementele unei povești fermecătoare despre efortul de a găsi un sens vieții.

Steven Robbins nu rămîne vinzător de înghețată în Bronx. El își va găsi o profesiune nouă, și ea destul de americană — anticar specializat în obiecte datînd din perioada antebelică, anii copilăriei sale — un fel de a spune că ruptura pe care și-o dorise nu i se potrivea, că renegarea trecutului, a originilor sărăcește, impută nează sufletului omului.

Felicia Antip

„Lumina”

● Cu fiecare număr parut, revista „Lumina” in R.S.F. Iugoslavia se vede de densa, interesanta, variata in continut. Astfel, numarul care e-a parvenit, pe luna iunie a.c., insereaza un parte pertinent studiu e Roland Barthes — imaginarea semnului text preluat din culegea Pentru o teorie a textului, apărută in Ed. Univers, 1980), precum și miniantologie de poezie iugoslaviană de ieri și de azi (10 poezii), precedată de o prefață semnată de Iada Urošević. Dintre alte colaborări valoroase ale acestui număr reținem și pe cea a poetului Ilijaz Dragović, la-

reat al Premiului Zmaj pe anul 1981, care publică un grupaj de poezii din ciclul Era carbonului. Mai semnalăm totodată reproducerea unui fragment din Istoria unui obiect perfect de Tudor Octavian, și versurile semnate de Ana Niculina Sirbu, precum și proza lui Tudor Dumitru Savu.

Ulla Jacobsson

● Presa și posturile de radio și televiziune au născut încetarea din viață a cunoscutei actrițe suedeze Ulla Jacobsson (n. 1929 la Göteborg) în iulie de numai 53 de ani. Ulla Jacobsson a debutat în cinematografie în filmul Mările străbate (1951). Filmul care a adus consacrară a fost N-a dansat decât o dată (1951). Ulterior Ingmar Bergman i-a încredințat rolul principal în filmul Surisul unei nopți de vară. După aparițiile din Toată bucuria mării și Lina, fiica lui Ian, ea s-a impus definitiv, aparind apoi în alte producții cărora le-a dat răsădă, printre acestea

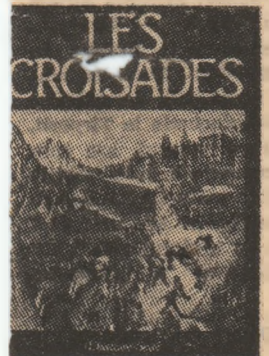
numărându-se Crimă și pedeapsă, Cîntecul florilor roșii, Ultimii sint primii, Eroii de la Telemark.

Charles Vanel — 90

● „Părintele cinematografiei franceze”, cum au botezat cronicarii, Charles Vanel a împlinit în iulie de 90 de ani fiind urcător la Manus artaux (în apropiere de Cannes), localitate în care a stabilit de peste 20 de ani. Născut la Rennes, în 1892, Vanel a debutat ca actor de teatru în 1908 în trupa lui Gémier, interpretând rolul lui Hamlet. În 1912 regizorul R. Guy l-a lansat în filmul Jim Crow. De atunci turnat peste 200 de filme, din care amintim: La misterul (1922),

Pradă vîntului (1927), Mizerabilii (1934), Cerele vă aparțin (1943), În numele legii (1949), Salariul groazei (1953), Cazul Maurizius (1954), Cîntecul lumii (1956), Cea mai frumoasă seară din viață (1971) etc. De-a lungul vieții și carierei sale, Vanel a parcurs toate etapele istoriei filmului, de la cel mut la cel sonor, de la cinematograf la televiziune. Creația sa a fost încununată cu Premiul de la Cannes (1953) și de la Karlovy Vary (1954).

„Cruciadele”

● Este titlul unei ample cărți, pe care o eminență echipă de istorici ai secolului Mediu — Philippe de Méville, Robert Delort, Jean Favier, André Vauchez — a scos-o la editura Suil. Sumarul lucrării îl zădărește oarecum continuu: 1. Aventura cruciadelor; 2. Posibilitățile călătoriei în secolul sfînt; 3. Cronologie; 4. Cruciadele pentru Ierusalim; 5. Godefroy de Buillon, cruciatul exemplar; 6. Cruciada copiilor a existat adevărat?; 7. Ludovic al sfînt: să vezi Tunisul apoi să mori; 8. Templeii și eșecul bancherilor; 9. Cruciadele; 10. Războiul sfînt: Un război pentru apărarea cerurilor; 11. Eșecul „păgînii” Europei; 12. Mășaluitorii lui Dumnezeu au luat armele; 13. Profiturile războiului sfînt; 14. Cochilia și crucea: simbolurile cruciadelor; 15. La

anul la sfîntul mormînt; 16. Vinătoarea ereticilor; 17. Orient-Occident: marele soc; 18. Documente: cucerirea Ierusalimului; 19. Viața și dispariția statelor cruciate; 20. Fortăreața în Palestina; 21. „Jihad”: islamul răspunde provocării; 22. Bătălia de la Hattin: Saladin înfrînge Occidentul; 23. Prădarea Constantinopolului; 24. Documente: francii în țara sfîntă; 25. Marea ruptură cu Orientul. În această lucrare, bogat ilustrată, cei patru istorici, în lumina celor mai recente cercetări, au căutat să răspundă întrebărilor care au fascinat dintotdeauna nu numai pe cercetătorii acestei îndepărtate și întinse epoci, dar pe toți iubitorii de istorie; ce rost au avut cruciadele? Ce i-a determinat pe toți acei cavaleri și pe toți pelerinii aceia desculți să se îndrepte spre Sfîntul Mormînt? Împoldurile lor erau pioase sau interesate? Și ce s-a ales din toată credința aceea exaltată, din atîta eroism, atîta singe vărsat (dar și atîta spirit de aventură, atîta interes investit, atîta dorință de putere): toate s-au terminat doar cu o înfrîngere și pierdere bănești? „Cruciadele”, încercînd să răspundă în mod amplu la aceste întrebări fundamentale, desprind în același timp și sensurile acestei singeroase și tulburătoare aventuri.

Expoziție Prévert

● Scriitorii suprarealiști au dovedit în multe cazuri duble vocații, dar cel mai frecvent s-au manifestat în pictură. Nici Jacques Prévert nu face excepție de la regula dis-

ponibilităților picturale, căci, iată, acum s-a deschis la Biblioteca Națională din Paris o expoziție de colaje. Cele mai multe reprezintă peisaje imaginare și monștri fantastici.

Film t.v. după Goethe

● Împlinirea a 150 de ani de la moartea titanului Goethe (1749—1832) a fost marcată în R. D. Germană, ca și în alte țări, de comentarii de presă și radio-televiziune, montări de spectacole, simpozioane etc. Acestora li s-a adăugat, în R.D.G., ecranizarea pentru televiziune a dramei lui Goethe — Stella (scrisă în 1775) în care trei femei și un bărbat se află, s-ar zice, în centrul unei intrigii wertheriene.

„Mizerabilii” lui Hossein

● Celebrul roman al lui Victor Hugo — Mizerabilii a cunoscut pînă în prezent mai multe ecranizări ale cineaștilor francezi, americani și englezi. Anul acesta, cînd a împlinit 55 de ani, Robert Hossein a ținut neapărat să marcheze evenimentul: timp de 8 luni a lucrat la ceea ce cronicarii numesc „o nouă capodoperă” după o capodoperă, o nouă versiune a Mizerabililor. În filmul, a cărui derulare pe ecrane durează 3 ore și jumătate, apar, avîndu-l protagonist pe Lino Ventura (Jean Valjean), 90 de alți actori și 3.000 de figuranți.

43 000 de documente...

● ...printre care o numeroasă corespondență, reprezintă fondul arhivei pe care a lăsat-o savantul și gînditorul Albert Einstein (1879—1955). De la început acest prețios tezaur se află în posesia unui anume doctor I. Nathan, imputernicit de Einstein să-i gireze moștenirea. Deși au trecut 27 de ani de la moartea savantului, dr. Nathan, azi în vîrstă de 87 de ani, refuză să dea publicității documentele din arhivă, cu toate că numeroase edituri și publicații fac presiuni și promisiuni extrem de avantajoase. Multe dintre cei interesați se întrebă: ce așteaptă dr. Nathan?

Ruggero Raimondi, un temperament, o voce

● În lumea operelor, a iubitorilor genului, Ruggero Raimondi este considerat la ora actuală drept una din cele mai frumoase voci de bas „cantante”. Peste un milion de spectatori l-au văzut, ascultat și admirat în compoziția sa din opera Don Juan de Mozart, filmul pus în scenă de Joseph Losey. A interpretat pînă acum marile roluri ale repertoriului italian dar și Boris Godunov, „cel care mi-a dat cea mai mare emoție” — după cum declara artistul. Acum Raimondi turnează cu regizorul Alain Resnais într-un film-fantezie care abordează o temă generoasă: un om în căutarea fericirii absolute pentru toți oamenii. Trădare a muzicii? „Nicidecum” — spune Raimondi. Împreună cu Resnais, căutăm muzica cu vîntului. În operă, problemele expresiei sînt aproape rezolvate de muzică, pe scenă mă las purtat de sentimentul pe care mi-l dă muzica, de tempo-ul ei. În film cuvintele sînt nude. Actorului îi revine misiunea de a le da substanță, de a găsi în el însuși partitura ascunsă.”

Lecția lui Roman Jakobson

ERA numit, în ultimii ani, „Papa structuralismului”, de unii cu venerație, de alții cu ușoară iritare, de toți cu prețuire fără limite. Viața lui Roman Jakobson, începută în ultimii ani ai secolului trecut, rezumă și exemplifică evoluția științelor umaniste din secolul nostru: de la poezia avangardistă și inovațiile „formaliste” ale cercurilor revoluționare rusești din preajma lui 1918, la revelația științifică a Cercului lingvistic de la Praga; de la reformarea lingvisticii, la aplicarea ei în studiul literaturii, sub forma stilisticii și a poeziei, după ultimul război; de la sintezele luminoase din deceniile 5 și 6, la regalitatea culturală incontestabilă a ultimilor ani, cînd lingvistica și literatura ajunseseră pentru el două fețe diferite ale aceluiași Spirit. Pentru viitoarea istorie a științelor umaniste, viața și activitatea lui Jakobson vor avea aceeași valoare simbolică pe care o are acum, pentru un exeget al Renașterii, cea a lui Michelangelo.

Ca toate figurile de marcă, Jakobson s-a ferit de exclusivism partizan și nu a căutat nici pe departe să impună linia sa de gîndire drept unica posibilă. Dar s-a văzut imediat că nimeni nu mai putea face abstracție de ea. Crearea fonologiei, de exemplu, prin anii '20, urmată de extinderea principiilor ei la toate nivelele lingvistice, a însemnat pentru oricine o revoluție mult prea importantă pentru ca însemnătatea acesteia să mai fie argumentată în subsidiar. După cum și crearea poeziei structurale, care a salvat o întreagă disciplină din fundătura istorismului. Specialiștii și erudiții pot glosa acum la nesfîrșit textele jakobsoniene devenite clasice din momentul apariției lor. Ultimele decenii ale științei literaturii vor rămîne pentru toți aceia în care poezia a dobîndit o gramatică distinctă, în care limbajul poetic posedă cei doi poli (metaforic și metonimic), în care structurile subliminale în poezie au o importanță comparabilă cu lexicul și cu figurile tradiționale. Restul este arguție și aprofundare.

Desigur, în anii noștri, o întreagă școală hermeneutică contestă ideea metaforic drept dimensiune exclusiv paradigmatică a limbajului poetic și arată că figura centrală a poeziei semnifică mult mai mult decît ceea ce Jakobson a cuprins într-o formulă memorabilă: așa este, dar precizările au valabilitate numai după rostirea adevărului fundamental. S-a cheltuit multă energie pentru a se demonstra că poezia constituie mai mult decît o gramatică distinctă și că însuși termenul de gramatică poate fi simțit ca restrictiv. Sînt tot atîtea detalii care pasionează pe un filosof sau pe un specialist: pentru marele public, pentru milioanele de studenți din întreaga lume, „gramatica poeziei” materializează eticheta definitivă pusă pe spiritul exegezei poetice din secolul nostru, în raport cu toate avatarurile neopoziționiste.

Există o latură de simplificare genială în scrierile lui Jakobson, specifică acestui lingvist filosof. De la lingvistica cea mai aridă la sesizarea valorilor estetice ale limbii; de la discernerea acestor valori — la semnificația spirituală generală a faptului de limbă: iată demersul jakobsonian și perspectiva în care el capătă un sens. Unitatea impresionantă a viziunii sale rezidă tocmai în căutarea obstinată de invariante, tot mai generale și tot mai profunde. Căutarea generală a invariantelor — iată o formulă posibilă pentru activitatea lui Jakobson desfășurată timp de 60 de ani. Faptul este vizibil cu pregnanță în domeniul studiilor de stilistică, adică în domeniul unde contribuția lui va fi pentru mult de acum înainte ultim cuvînt în materie. Cum poți vorbi despre poezia medievală portugheză, specificul lui Dante, geniul lui Du Bellay, sonetul shakespearian baroc — alături de poezia rusă din secolul al XIX-lea, Maiakovski și Bertolt Brecht, dînd mereu impresia că ilustrezi, cu exemple diferite, același adevăr? Discursul metodologic al lui Jakobson domină materialul de la mare înălțime, iar analiza, pedantă în detalii, tinde mereu spre semnificația trans-lingvistică și general umană. Nimeni n-a făcut mai mult pentru a absorbi poezia de acuză adusă în mod curent — aceea că vorbește un limbaj criptic și că tehnicează fără orizont.

Acum, cînd — după o expresie devenită proverbială — viața lui Jakobson s-a transformat în destin, urmele românești din creația sa atestă o afinitate care ne măgulește; după cum cele două conferințe pe care Jakobson le-a ținut la Cercul de poezică și stilistică din București prin anii '60 par confundate într-o memorie deja istorică, nu numai pentru semnatul acestor rînduri, ci pentru oricine: întîlnirile savantului cu stilisticienii români în urmă cu aproape 20 de ani au acum neverosimilul participării la o biografie ilustră.

Știam, firește, că maestrul tuturor este un om în vîrstă, dar ne obișnuisem — cu gîndul că Roman Jakobson este veșnic și că spiritul viu-expansiv al științei pe care a creat-o s-a transmis însuși creatorului ei. Dispariția lui Jakobson descumpănește gîndirea contemporană, așa cum s-a întîmplat la moartea lui Heidegger sau Bertrand Russell. Întîmplată discret, într-o vară, în timpul vacanței școlare, dispariția marelui profesor pare și mai neverosimilă: se apropie toamna și, în mîile de universități din întreaga lume, numele său se va afla din nou în fruntea bibliografiilor de specialitate; alte sute de mîi de tineri vor trăi șocul primului contact cu studiile care ne-au explicat, verosimil, în secolul XX, ce înseamnă literatura. Tinerețea veșnică a unei mari gîndiri va contrazice, mulți ani de acum înainte, accidentul biologic inevitabil. De opera lui Jakobson nu te poți despărți.

Mihai Zamfir

Studii de românistică la Salzburg

■ CUM am mai remarcat și cu alte prilejuri, pe lângă Universitatea din Salzburg, în Austria, s-a constituit în ultimii ani un foarte serios și productiv cerc științific pentru studierea limbii și literaturii române. Inițiativa aparține eminentului profesor și cercetător Felix Karlinger și citorva dintre elevii săi, deveniți, la rîndul lor, cadre didactice și cercetători cunoscuți.

Dintre inițiativele acestui cerc, integrat Institutului de romanistică de pe lângă Universitatea amintită, mai ales una tinde a se impune tot mai insistent atenției. Este vorba de seria de Caiete, scoase de Dieter Messner și Irmgard Lackner și avînd ca titlu general Studii despre limba și literatura română. Fără a avea o periodicitate rigidă, respectivele Caiete se constituie ca una dintre publicațiile de specialitate dintre cele mai convingătoare, destinate domeniului în străinătate. Calitatea studiilor, competența colaboratorilor — cu precădere membri ai cercului menționat — diversitatea problematicii abordate și, nu în cele din urmă, difuziunea tot mai largă și ecourile stîrnite printre specialiști, îi asigură acest climat. Astfel s-a dovedit a fi Caietul al treilea, dedicat în întregime lui Mihail Sadoveanu, cu prilejul centenarului nașterii marelui scriitor. Nu mai puțin interesant, cel dedicat unei secțiuni a literaturii române interbelice, cuprinzînd un amplu și competent studiu al lui Felix Karlinger. La fel, pentru a mai da un exemplu, Caietul al cincilea, cuprinzînd studii menite a contribui la mai buna cunoaștere a realităților românești, istorice și contemporane, este o realizare demnă de toată atenția.

Dintre numerele aflate în pregătire este de semnalat cel privind aspecte ale literaturii române timpurii — o crescătoare de texte, în fond — anunțat de mai multă vreme și care va avea un rol însemnat în cunoașterea acestei secțiuni literare de

către cititorii străini de limbă germană. Se configurează astfel un periodic cu un profil științific bine delimitat, deschis către probleme de interes larg, tratate cu seriozitate, în cunoștință de cauză și mereu la obiect, cum stă bine unei publicații de nivel universitar. Contribuie la această și ampla abordare comparativă a chestiunilor discutate, direcție în care sînt de așteptat largiri continue de orizont în toate cercetările de românistică, indiferent unde se efectuează ele. O pildă în acest sens este dată de Irmgard Lackner cu studiul său despre Bertoldo, iniția cercetare monografică a destinului acestei cărți în cultura română, apărut în Caietul al patrulea al seriei. Pornind de la cercetările efectuate în țară și în străinătate, de la bibliografia problemei, însumată în cea mai mare parte în Bibliografia analitică a literaturii române vechi, alcătuită de Mihai Moraru și Cătălina Velculescu, autoarea trasează o monografie exemplară a acestei cărți populare. Iar forța lucrării rezultă în bună măsură din viziunea comparativă de care este animată cercetarea. Metoda e cu atît mai de luat în seamă cu cît, venind dinspre o altă cultură către cea română, cercetătorul străin va observa mereu aspecte care o însumează pe aceasta universalității, diferențiînd-o în același timp.

Acestea ar fi cîteva din motivele pentru care am socotit util a atrage atenția asupra periodicului salzburghez, el putînd constitui, alături de altele cîteva care mai apar prin diverse locuri din lume, un exemplu și un îndemn la inițiative similare. Împreună cu celelalte publicații ale Cercului pentru studierea limbii și literaturii române din orașul austriac, Caietul prezentat va contribui, în timp, la alcătuirea unei veritabile biblioteci cu asemenea scrieri, spre mîndria celor care le-au inițiat și le conduc.

George Muntean

Santander, Plaza Porticada, Recital Marcel Marceau (16 august)

Zile de artă la Santander

PRIVIT din avion, pământul Spaniei are caracteristică nuanță cafenie, cu reflexe roșietice, a podișului iberic pirjolit de soare; dar zburind spre Santander și spre privilegiata Cantabria, coasta Atlanticului apare deodată încinsă de un briu de verdeață. Aici vin oamenii să se bucure de toate splendorile combinate ale naturii: soarele plajei Marinero, dar și aerul de munte care vestește că pe aproape pindesc **Picos de Europa**, piscuri semețe ce nu au cu nimic să invidieze Alpii. Localnicii știu că provincia lor este una dintre cele mai frumoase ale Spaniei și Cantabria afișează un fel de mindrie sigură și liniștită, deci neostentativă. Ospitalitatea spaniolilor are mult în comun cu a noastră — o artă de a face musafirul să se simtă bine înconjurându-l cu un sol de căldură grijulie și spontană în același timp. Este tot timpul prezentă o notă de frumoasă solemnitate în întrevederile cu mai marii regiunii — care doresc să dea toată cinstea sivilor culturii dar totodată să le atragă atenția că pășesc pe un pământ special. În adevăr, pe aici, la Laredo și mai cu seamă la Santillana, turismul, în mare ascensiune, nu a reușit totuși să polueze atmosfera autentică. Sintem pe aproape de grottele de la Altamira și emoția se simte în aer, deși trebuie să ne mulțumim să contemplăm o copie a picturilor preistorice de pe pereții peșterii la muzeul Prado din Madrid. **Colegiata** romanică de la Santillana del Mar își arată însă splendorile, păstrate din secolul XII, cu o candoare pe care aerul de țară al unui orașel scaldat în mireasmă de satul nu face decât să o accentueze. Bogățiile artistice ale Spaniei au, dealtfel, avantajul de a fi covârșitoare fără a fi etalate cu morgă și superbie. La fiecare pas te ciocnești de vestigiile unui trecut încărcat de glorie și încredințare, așa încât ajungi să te simți familiar în mijlocul comorilor din secolele timpurii, fără să fii inclinat să-ți scoți tot timpul pălăria în fața lor; te pătrunde însă frumusețea în toată ființa, amestecându-se intim cu aromele sudului și cu satisfacția prieteniei adevărate, neferite, cu care ești întâmpinat. Nu uiți, totuși, că ai alături pe „Gil Blas de Santillana” — erou faimos al literaturii picarești spaniole — iar când unul din oficialii unanim prezentei **Cajas de Ahorros** (Case de economii) ce sînt gazdele noastre alături de Ministerul Culturii din Spania arborează o nobilă mustață animind o figură prelungă și aristocratică descinsă, parcă, direct din picturile lui El Greco, ai impresia că un mindru **hidalguito** și-a prelungit existența pînă astăzi ca să nu te lase să confunzi cumva, locurile pe unde te afli.

La Prado, la Escorial, la Toledo, pictura spaniolă are un glas atît de puternic, te răscolește într-atît cu patetismul ei dens, încît în fața coșmarurilor lui Goya, anticipat de hieratismul fantastic al lui El Greco sau de contrastele teintelor dramatice ale lui Ribera, cu grei vei mai putea să ascuți glasul muzicii. Cu toate astea, la Santander ne întâmpină un festival de aleasă tinută, unul dintre cele mai vechi născute după război, dat fiind că în cartea publicată la cea de-a XXV-a ediție putem afla amănunte despre prima lui manifestare, datînd din 1952. Cronicarul marchează în filele volumului, în cuvinte de rezonanță gravă și elevată, amintirea prezenței corului „Madrigal” din București la festivalul sanderin din 1970: „Ansamblul și-a impresionat asistența selectă cu prodigioasa lui îngemănare de voci pure, cu perfectă lui modulație, cu expresivitatea lui profundă, cu amplitudinea repertoriului său bogat în revelații: programele corului au fost un edificiu de frumusețe perfectă”. Despre participarea română din acel an se spune că „a fost întregită de apariția baletului folcloric **Clocirila**, plină de culoare și de vitalitate debordantă”.

ÎN festivalul de la Santander am ascultat trei concerte simfonice. Cel mai reputat dirijor spaniol al actualității, Jesús López Cobos, a apărut la pupitrul prestigioasei London Philharmonic Orchestra. Primul lucru care m-a uimit a fost acustica destul de bună a sălii unde se găzduia concertele; în adevăr, **Plaza Porticada** este o piață în toată legea din centrul Santanderului, unde ziua se circula în vole, iar seara (concertele încep la ora 23) totul se acoperă și concentrarea publicului este la fel de bună ca în cea mai dichisită sală specializată. López Cobos este un practician plin de dexteritate, poate nu totdeauna un stilist preocupat de probleme complexe, însă se dovedește apt să însușească versiuni comunicative, mai ales ale **Simfoniei I** de Mahler și ale **Recvîmului german** de Brahms. În cel din urmă, admir în special prestația corului spaniol, **Orfeon Donastiarra** (pregătit de conducătorul lui Antonio Ayestarán), care creează atmosfera specifică într-o muzică aparent depărtată de peisajul sufleteș familiar membrilor lui. Soliștii englezi — negali ca valoare, soprana Sheila Armstrong apărînd cu o voce uzată, incapabilă să dea replica prestanței impresionante a partenerului ei, baritonul Thomas Allen.

Santillana del Mar. Începutul străzii Juan Infante

PREMIUL DISCULUI. BIRUINȚA ROMÂNEASCĂ

JURIUL Premiului Internațional al Criticilor de Disc își ține de astădată lucrările în cadrul festivalului de la Santander, organizarea fiind asumată, împreună cu Ministerul Culturii din Spania și Confederația spaniolă a Caselor de economii, de către revista „High Fidelity”. Sintem opt critici în juriu — și colegii vin de la publicațiile de specialitate cele mai reputate, fiind personalități ale profesiei lor, răcunoscute pentru necruțătoarea exigență. Anul acesta, recolta de înregistrări excepționale este neobișnuit de bogată și discuțiile sînt prelungi și aprinse. Pînă la urmă, în categoria premiilor generale, sînt distinse următoarele realizări: **Ma-drigalele** lui John Ward (1613), exemplare perfecte ale literaturii muzicale elisabethane, cu ansamblul **Consort of Musicks**; **Concer-tele pentru pian și orchestră** nr. 5 și 25 de Mozart, un disc din versiunea integrală pe cale de a fi realizată, în calitate de solist și dirijor, de către Murray Perahia, un muzician tînăr și care, după tradiția unor Edwin Fischer și Wilhelm Kempff, continuată pe un alt plan de cel doi iluștri mozartieni români Dinu Lipatti și Clara Haskil, pare a fi o lumină în actualitatea tîlmăcirii adînci, interiorizate, și totuși pline de vervă și culoare a capodoperelor închinat clavierului de maestrul de la Salzburg. Apoi, mă bucur pentru memoria profesorului lui Enescu, Gabriel Faure, a cărui operă prea puțin cunoscută, **Pénélope**, apare într-o frumoasă tîlmăcire a dirijorului Charles Dutoit, avînd în rolul titular pe reputata soprană de culoare Jessye Norman; în fine, Michael Tippett, considerat astăzi, după moartea lui Benjamin Britten, cel mai de seamă compozitor englez, este prezent în palmares cu înregistrarea operei **Regele Priam**. Un premiu special al juriului distinge o înregistrare muzicologică-documentară, cele două albume venite de la Budapesta, cuprinzînd toate gravurile realizate la pian de Béla Bartók, atît ca interpret al muzicii sale cit și tîlmăcind pagini din literatura instrumentală universală.

În fine, ajungem la premiul Koussevitzky, cea mai de seamă distincție internațională pentru discul de muzică simfonică contemporană. Aici, trebuie să însemnăm ca o dată importantă în impunerea muzicii contemporane românești în fața întregii lumi victoria obținută de Cornel Tăranu, căruia i s-a acordat acest premiu, pe anul 1982, pentru lucrarea **Ghirlande**, prezentă pe discul său de autor, în interpretarea ansamblului „Ars Nova” din Cluj-Napoca, dirijat de compozitor. Bucuria este însă și de un ordin mai general, Tăranu primind premiul ca reprezentant al întregii școli actuale românești de compoziție, despre care s-a discutat mult în juriu de această dată. În fapt, premiul a fost concluzia firească a acumulării impresiilor produse în conștiința membrilor juriului de cunoașterea, an de an, a nivelului înalt la care se situează producțiile compozitorilor noștri. **Simfonia nr. 4**, în memoria lui Nicolae Iorga, de Doru Popovici, **Concertul pentru două pianuri și orchestră de cameră** de Dan Constantinescu, opera **Iona** de Anatol Vieru, **Canti per Europa** de Theodor Grigoriu — toate au suscitât, în anii respectivi, atenția și uneori chiar voturile (este adevărat, la început izolate) ale membrilor juriului. Este drept să arăt că anul acesta a fost entuziast comentat discul cu lucrarea **Leon II** de Ștefan Niculescu, care figurase în lista finală de selecție pentru premiul Koussevitzky de anul trecut. Premiul a fost luat, pentru 1981, de opera **Punch și Judy** a englezului Harrison Birtwistle — alături de o lucrare bună; însă, anul trecut, juriul nu s-a putut întîlni și rezultatele s-au dat după consultarea prin corespondență a criticilor ce-l alcătuiesc. Se poate deduce, după discuțiile de la Santander, că în orice caz, dacă ne-am fi întîlnit, Ștefan Niculescu ar fi fost un concurent cu sorți de izbîndă, deși lupta este strînsă de fiecare dată.

Cornel Tăranu a cîștigat pe drept, după o dispută aprigă, în care a avut de înfruntat concurenți de prestigiu recunoscut, fiecare susținut de acel membru al juriului care îl propusese să fie inclus pe lista finală. În fața unor muzicieni ca Bussotti, Maléc, Knussen, Rihm, Del Tredici, Benguerel, Moret — compozitorul român a fost preferat pentru suflul viguros, unitar, ce-l caracterizează stilul, pentru convingerea fermă, exprimată lapidar, într-un limbaj contemporan și totuși specific, ce străbate în lucrările sale; **Ghirlande** a obținut în final șase voturi (din opt) ale membrilor juriului. Succesul lui Tăranu este o biruință de rezonanță mondială a muzicii românești și pune în plină lumină activitatea rodnică a casei de discuri „Electrecord”, ce merită și va fi din ce în ce mai bine cunoscută.

Alfred Hoffman

Prezențe

românești

GRECIA

● Revista de largă răspîndire „Ipirotichl Estia” din Ianina publică, în traducerea Mariei Marinescu-Himu, poezii de Florența Albu, Ileana Mălăncioiu și Adela Popescu (din care a tradus și pentru antologia editată în 1980 de Evangelos Rozos). Într-un număr anterior al aceleiași publicații (aprilie, mai 1982), entuziasma popularizatoare a culturii române în Grecia prezintă cartea lui N. Carandino — **De pe o zi pe alta**.

CANADA

● La Centrul cultural comunitar din Drummondville a avut loc o seară culturală românească la care prof. Marc Joliveau, de la Universitatea Laval-Quebec, a ținut o conferință cu tema **România, țară de cultură și limbă latină**.

U.R.S.S.

● La editura Mejdunarodnaia Kniga, în colecția „Vissaiia Skola” a seriei „Biblioteca de filologie” a apărut un **Manual de limba română pentru cursul anului întîil al facultății de filologie din universitățile sovietice**, de I. P. Zaiuckovski, T. A. Repina și Tatiana Nicolescu.

R. D. GERMANIA

● În cadrul colaborării între Editura Academiei R.S. România și Editura Academiei de Științe din R. D. Germania, la Berlin s-a deschis o expoziție de carte românească la care sînt prezentate lucrări din domeniile filosofiei, literaturii beletristice, muzicii, artelor plastice, istoriei, chimiei și matematicii. Printre cele cîteva sute de lucrări expuse se află cele mai reprezentative apariții din ultimii ani, inclusiv lucrări de sinteză, dicționare etc.

R. P. UNGARA

● Editura „Europa” din Budapesta a publicat recent o culegere de **Poezii** de Ioan Alexandru. În același volum, pe lângă biografia autorului, este inserat și un eseu al lui Ioan Alexandru despre **Rostul poeziei**.

ANGLIA

● În colecția „British Archaeological Reports-International Series” de la Oxford, colecție specializată în publicarea de monografii, a apărut lucrarea Silviei Marinescu Bilcu — **Tirpești; From Prehistory to Present in Eastern Romania**. Lucrarea sintetizează rezultatele cercetărilor arheologice efectuate la Tirpești, Neamț, și se remarcă, așa cum relevă comentatorii, prin bogăția și varietatea materialelor descoperite, descrise în cele mai mici amănunte cu ajutorul referințelor bibliografice și a planșelor anexă.

FINLANDA

● În orașul finlandez Toijala a fost inaugurată recent o nouă bibliotecă orășenească avînd un fond de carte de 35 000 de volume. În cadrul acestei bibliotecă a fost inaugurată și o secție de carte românească dotată cu 3 000 de exemplare. În alocuțiunile rostite de oficialități, cu acest prilej, s-a subliniat faptul că această secție de carte românească de la Toijala este cea mai mare de acest fel din Scandinavia și va contribui eficient la cunoașterea realizărilor din România, precum și la cunoașterea literaturii române clasice și contemporane.

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Director GEORGE IVAȘCU

REDACTIA: București, Piața Științei nr. 1, poarta B2-B3, telefon 17 60 10. ADMINISTRATIA: Calea Victoriei 115. Telefon: 50 74 96. ABONAMENTE: 3 luni — 65 lei; 6 luni — 130 lei; 1 an — 260 lei. Tiparul: Combinatul Poligrafic „CASA ȘCIINTEII”